

Bijlage 9 : Fragmenten over de repressie uit de interviews

Anoniem

(...)

Hebt u naar het einde van de oorlog gemerkt dat er iets zou gebeuren met de bevrijding ?

Nee, niet helemaal, nee, nee. Dat is plotseling gekomen, ja onverwacht.

Wat is er precies gebeurd?

Dat was die zondag, het was Izegem-kermis. Maar daar stonden geen kramen. Nee, ik geloof het niet. Ik was nog naar de mis en naar de bakker geweest.

Ik hoorde vertellen dat ze daar bezig waren heel dat huis af te breken van G. G. Zegt die naam je niets ? Maar die was niet graag gezien. Dat was een beetje...Die, ik ga eens zeggen, had heel zijn leven gesmokkeld en gedaan en hij deed ook in de sigaretten. En als de mensen, die de sigaretten hadden gemaakt om hun geld kwamen, dan had hij geen geld meer. Hij was het allemaal afgepakt. Zie je, versta je. Hij had een villa bij het begin van de oorlog en ze hebben dat volledig afgebroken. (lacht) Zijn dochter was getrouwd met een Duitser, een zekere N. Het was mijn beste vriendin. Die moeten wel iets geweten hebben. Want toen de Duitsers de aftocht bliezen, zijn N. en de moeder ook vertrokken. Misschien een week of 14 dagen voordien gevlucht zonder afscheid te nemen. Ik heb het nooit geweten dat ze weg waren. Ze heeft geen afscheid komen nemen. (over man, charletan). De vader is ook afgehaald geweest, gelijk iedereen. (lacht)

Ja, ik heb dan gehoord dat dat allemaal gebeurde. Maar ik heb nooit gedacht dat ze dat bij ons gingen doen hé. Ze zijn eerst geweest naar het huis rechtover ons van de familie C. De vrouw en de man hebben met die plundersaars gepraat, die zich dan hebben omgedraaid en bij ons zijn komen plunderen. (stilte) En ik ga eens zeggen : ze gingen dan beginnen met de fabrikanten, maar ze hebben dat moeten stoppen.

Heeft het lang geduurd?

Tot een uur of 1 of 2. Ze hebben alle meubels meegenomen, de vensters kapot geslagen. Alles wat ze konden meenemen. Ze moesten het dan terug geven. Maar ja, we hebben twee, drie stukken terug gekregen. Maar we hadden heel mooi goed; maar kristal en heel die bazaar : dat was allemaal weg.

Heb je dat zien gebeuren bij andere mensen ook ?

Nee, wij waren thuis. We konden niet naar buiten.

Er waren ook vrouwen bij van alle soorten : het rifraftje hé. (lacht)

Werden er vrouwen publiek vernederd?

Neen. Ik ga eens zeggen : was dat nu 's anderendaags. Ze gingen dan beginnen met de meisjes af te halen en hun haar af snijden. Maar daar was een oudstrijder van '14-'18, die was getrouwd met een Engelse en de dochter had ook een beetje kennis gemaakt met een Duitser.

En er was één die zei : “Goed, maar we gaan eerst de dochter pakken.” En het was gedaan. Ze hebben geen haar afgesneden.

Ze hebben wel geplunderd en gedaan, maar ze hebben het gauw een beetje gedraaid, zie je. Bijvoorbeeld als iemand iets ziet, dan werd er gezegd : “Jamaar, jij hebt dat gedaan.” Ze chanteerden zo direct hé.

Werd u opgepakt? Neen.

Zijn er later nog huiszoekingen geweest ? Nee, nee.

U bent wel ondervraagd geweest ?

Een keer.(lacht zenuwachtig) Ik zei ze direct iets en het was onmiddellijk gedaan. Want ja, ik had iets gezien hé, ik had iets gezien. Dat was van de zuster van één van de Witte Brigademannen. Toen de Duitsers binnenkwamen, had ze een hele dag met een Duitse officier gezeten, terwijl wij in de kelder zaten. Het was ook ene die er niet bang van was. Ik wilde dat juist zeggen en ik mocht weer vertrekken.

Wat vroegen ze aan u?

Het enige wat ze vroegen was of ik een zwarte rok droeg. Maar ik had één aan. En ik zeg : “Noem eens de vrouwen die geen zwarte rok aan hebben.” Ze waren de draad kwijt hé, ze wisten niet meer wat gevraagd.

Het heeft misschien maar 10 minuten geduurd. Want er was iemand voor mij. Ik kan niet meer zeggen wie. En ik stond te wachten en met mijn wachttijd ben ik 10 minuten weggeweest.

Waar gebeurde die ondervraging ?

Wel, die vrouw waarover ik gesproken heb, in haar café, in een salon van dat café werden wij ondervraagd : in 't Wit Paard. Dat was een vergaderplaats, uit prestige. Het was maar vijf huizen van mijn huis : dus het was niet ver hé.

Werd u gebroodroofd ?

Neen

Bent u het Bewijs van Burgertrouw kwijt gespeeld?

Ja, dat ben ik kwijt gespeeld. We zijn dat te weten gekomen via een brief. De reden was dat ik bij de DMS was. (lacht) Dat is alles. Alle leden, die stemgerechtigd waren, kregen dat hé. (...)

Bedoelt u misschien meerderjarigheid ?

Ah ja, ja, meerderjarig, ja. Het is dat dat ik bedoel.

Wat hebt u daar voor gedaan omdat terug te krijgen?

Wel, na een 2 jaar, wanneer ze die kampen van Brugge, Sint-Kruis en heel die bazaar, begonnen te zuiveren ...Wat was de vraag ook al weer ? (ik herhaal) Wel na een jaar of 2

(lacht) mochten we onze burgerrechten terug vragen. De eerste keer kreeg ik ze niet terug. Je mocht zelf gaan of je mocht een advocaat meenemen. Ik had geen advocaat mee. Ik weet niet waarom ik ze eerst niet terugkreeg. Je bent altijd met een stuk of vijftien. En je kunt ze niet aan allemaal in één keer teruggeven hé. En de tweede keer, mijn broer studeerde voor advocaat en zijn vriend ging de tweede keer. Dan heb ik ze teruggekregen. Dat was een jaar of 2, 3 na de oorlog. Als het dan nog zoveel was.

Mocht u stemmen?

De eerste keer ben ik niet mogen gaan stemmen, de tweede keer wel.

Moest er een schadevergoeding aan de staat betaald worden?

Neen

Kwamen er goederen onder het sekwester ?

Nee, ook niet. Mijn vader is nooit voor tribunaal gekomen.

Nee, hij is zo losgelaten geweest. Hij heeft twee jaar vastgezet, voor niks. En mijn broer heeft nooit vastgezet, toch niet mijn oudste broer. Ik weet niet hoelang ze hebben vastgezet.

Ze hebben ze eerst allemaal afgehaald en dan naar Sint-Kruis en dan geleidelijk naar de Vikings gebracht. Dan werden er tribunaals gehouden en dan zijn er zonder tribunaal naar huis gestuurd.

Hoe deden zij dat ? Euh, er kwam een politiemann – ik weet ook niet meer juist (lacht verontschuldigend) – naar huis en dan werd nog een beetje ondervraagd. Bij ons thuis, over broer en vader. Dat was gelijk het voorteken dat ze daar niet meer gingen zitten

Wat vroeg die man dan aan jullie?

Och (zucht), ik weet het niet meer. Een beetje hetzelfde : wat we hadden gedaan, enz. Het was een blanco register. Dus kon ik niet veel zeggen hé.

Was het moeilijk nu er twee mensen niet meer in het gezin waren?

Ja, je miste ze toch. Maar je mocht elke week op bezoek hé, met pakken. Ik ging altijd. Mijn moeder bleef thuis. Ze is één of twee keer geweest, maar dan ging ik altijd. Ze was niet erg aan reizen. Ik ging mee met andere mensen, andere vrouwen van Izegem, van wie hun man kort zaten, (lachje).

Had u financiële problemen?

Ja, we waren wel veel kwijt. Maar financieel werden we van iedereen geholpen. Nu en dan zat er een enveloppe in de bus. We hadden ook een rijke familie en een tante non van de Arme Klaren in Kortrijk. Ze gaf ook een enveloppe. We vroegen aan niemand iets, maar ze gaven het uit zichzelf.

Is die winkel ook vernield geweest?

Ah ja. De vensters waren ingegooid. We zijn er geleidelijk bovenop gekomen.

Kwamen er nog klanten?

Dat was geen probleem . (lacht)

Werden jullie scheef bekeken ?

De mensen die zijn komen stelen, werden door een tiental mensen opgehitst, die op het laatst bij de witte Brigade zijn gekomen. Ik heb je dat verteld van die man die hamers heeft uitgedeeld aan de plunderaars. Maar zijn broers waren nogal kwaad. Die hebben met hun commerce meer afgezien dan wij, zie je. De mensen wilden niet meer gaan. (uitleg over die hamers)

Hoelang heeft die moeilijke periode geduurd ?

Wel, hoe zou ik zeggen, ze feesten zij veel en allemaal. En op het einde waren ze het feesten beu en dan was het gedaan. Dat stopte dan geleidelijk. Eens dat iedereen naar huis kwam, dat was...

Hoe lang heeft die moeilijke periode voor jullie geduurd ?

Dat heeft enkele maanden geduurd omdat je in het begin toch niet echt wilde buiten gaan en heel die bazaar. We bleven veel binnen

Was je bang?

Wel, bang, dat geeft toch angst hé.

In de meidagen kwamen die van de kampen zogezegd naar huis hé. Dat was dan nog slechter. In veel plaatsten hebben ze weer geplunderd. Bij ons niet. Het was weer een angstige periode Maar bij ons...er waren er veel die, ... Hoe zou ik dat explicueren ? Wacht hé... (lacht). Ze hadden al een beetje het één en het ander tegen draad gekregen hé. Ze hebben zich niet meer zo geriskeerd. De chefs van de Witte Brigade, een chef van de Witte Brigade had twee broers. Hij was in het VNV en in de Witte Brigade. De Duitsers wilden hem oppakken, maar in zijn plaats werden zijn twee broers opgepakt. En ze zijn niet meer teruggekomen.

En euh, hoe zou ik gaan zeggen, de vrouw van zijn broer, wil niet dat hij daar nog een stap in huis zet. Zie je, ze zijn wit maar ze worden een beetje zwart. (lacht) Dat heeft in mei een beetje de doorslag gegeven dat ze niet zo hard begonnen zijn.

Dat is dan allemaal uitgekomen hé zo een dingen : de één wist dat, de ander wist dat.

Bij jullie hebben ze niets gedaan?

Bij de anderen ook niet. Die aan mij thuis hebben ze nog eens opgehaald. Dat was een kameraad van mijn broer. En ze belden en hij was het die opendeed (lacht) Hij werd direct meegenomen. En zijn vrouw was zo kwaad. Ze kon zo te keer gaan tegen die Witte Brigade mannen.

Is dit in die periode dat u uw man hebt leren kennen?

Neen, veel later in 1948, 1949. Hij heeft ook kort gezeten.

Op dat vlak verstonden jullie elkaar?

Ja.

Is dat belangrijk geweest dat hij Vlaamsgezind was?

Euh, we maakten daar geen enorme specialiteit van precies hé. Ja, we waren Vlaams en we blijven Vlaamsgezind. 't Is dat niet.

Was het belangrijk om als vrouw voor de eerste keer te gaan stemmen ? Stemde u Vlaams ?

Ja , ja. De eerste keer, dat was in Izegem. Toen ik in De Panne woonde, moest ik dan naar Raversijde gaan stemmen. De eerste keer was voor de gemeenteraad.

Was dit belangrijk voor u?

Wel, belangrijk. Ik was daar niet zo enthousiast over. (lacht) Ik was zo : ik ben de vorige keer niet mogen stemmen, dus ik weet niet of ik nu zal gaan, zie je. Ik weet niet of ik het zou aanpakken of niet, maar ik heb het dan toch aangepakt.

Bepaalt dit uw politieke visie op vandaag nog?

Het gebeurt dat ik nog op de repressie denk : Wat hebben ze toch gedaan met de mensen hé ? Ja, want ik ken ook iemand, die in Oostende woont. (legt dat geval van oostfronter uit om te komen tot de concentratiekampen in Duitsland) Onpartijdig gesproken, je ziet die beelden en ze staan daar vel over been en ze kunnen niet gaan. En na twee, drie maanden terug thuis ze staan daar... (gebaar van goed gevuld zijn). Dat gaat er bij mij niet in. (lacht) Dat is toch waar eigenlijk ?

Waar hebt u het juist zo moeilijk mee ?

Wel, als je zo foto's ziet van die uitgemergelde mensen. (herhaalt hetzelfde) Er zijn er veel die komedie hebben gespeeld. Er zijn er waarschijnlijk veel die oudstrijder zijn geweest. (haalt voorbeelden aan) De echte mogen er zijn, ik respecteer hen, maar die hebben geen kwaad gedaan na de oorlog, met de repressie. Het zijn al die charletans, die er op het laatste moment zijn bij geweest. Maar die het echt waren, daar kon je mee praten.

Ja, ik heb een verzetstrijder gekend die in de auditoraten bewijsstukken uit de dossiers ging halen. En die vroegen geen geld daarvoor. Het zijn die andere hé.

Bent u daar nog mee bezig, met die Vlaamse kwestie?

Ik zie dat nog eens voor ogen. Ik zie de goede en de slechte kanten ervan. Maar ik zeg : een Izegenaar trekt gauw zijn plan en ze gaan hem 'niet bij het veertienste zetten'. (lacht)

Bent u nog geïnteresseerd in de politiek? Geloof u daar in ?

Ik weet het niet. Het is niet meer zoals in die tijd. De tijden veranderen, het is dat niet.

Volgens u is er geen partij die daar voor opkomt?

Ja, ze komen er wel voor op, maar ze laten zich altijd doen hé. Bijvoorbeeld nu ook : de Walen – ik ben niet tegen de Walen, dat zijn ook mensen, je kunt er ook mee praten (eigen ervaring) - hadden geld nodig om hun onderwijzers te betalen voor drie jaar. Maar na drie jaren gaan ze weer geld vragen. Ze komen met niets toe hé een Waal. (lacht).

(...) Ze gaan meer en meer vragen. (lacht weer) Een Fransman is anders : hij komt op vakantie Hij steek juist geld voor de trein en de benzine apart en de rest moet allemaal door de molen. Een Fransman...De Walen zijn ook een beetje zo. Maar ze kunnen zij geen geld krijgen. Wat gaan ze nog niet allemaal vragen.¹

¹ Deze vrouw heeft jaren een restaurant opgehouden aan zee. Dit verklaart waarom zij op deze wijze over Fransen en Walen praat.

C.I.B.

(...)

Nu, tijdens de oorlog en erna en ervoor. Mijn ouders hebben altijd mensen geholpen. Altijd. (stille) Ah, ja.(zucht) Dat zijn van die triestige dingen. Als je er weer begint op te peinzen... Je hebt er niet veel deugd van hé.

Heeft u iets gemerkt, als kind, van de bevrijding en die plunderingen, enz. ?

We hoorden daar wel van. Ja, ja. Wij zaten op ons eiland (zo werd de plaats genoemd waar de familie B. woonde). Maar we konden kijken vanaf de poort naar de grote baan naar Kachtem statie. We zagen, wij, ja de Duitse soldaten weggaan. En vader stond ook zo triestig te kijken. En wij zeiden : “Wat is dat ?” “Niets”, zie hij. Vader wilde daar gelijk niet op antwoorden. Vader schudde zijn hoofd.

En door 't feit dat wij van ons eiland niet kwamen,... Maar we hoorden van mensen die kwamen dat ze 't allemaal in brokken waren aan 't slaan. Maar wij konden ons dat niet voorstellen. Ik weet nog dat er een man kwam van Rumbekke bij ons, die tegen ons vader zei : “Ga voort!” En vader zei : “Ik ga niet voort. Ik heb niemand iets misdaan. (er komt iemand binnen) En dat moet dan 's anderendaags geweest zijn dat zijn mijn vader zijn komen halen.

Weet u nog wanneer dat was ?

Een zaterdag. Maar ik weet niet, begin september moet dat geweest zijn hé. Maar je zult dat wel kunnen weer vinden want die zaterdag hebben ze er dan verschrikkelijk veel afgehaald. Maar ik weet niet meer juist welke datum. (twijfelt nog...)

En met hoeveel ze waren ? Verzekers wel met 15 : met geweren, met revolvers, met een mitraillette.

En we waren juist boven, bezig met de jongens te wassen en ja degene die in hun blootje stonden ‘schieverden’ (haastten zich) ook mee naar beneden. Dat was daar geweest en gejangk voor ons vader.

En garde (politieagent) K., kijk, ik ga nooit die vent vergeten, hij stond daar met een revolver voor mijn vader dat hij zich moest klaar maken en dat hij moest meekomen.

En er was een jongen van Tielt bij ons – Tielt was een beetje vroeger bevrijd dan wij – en dat was R.D. Ze hadden die tegen de muur gezet en ze zeiden : “En jij lelijke smerlap. Wat doe je hier. We gaan je omver schieten.”

Waarom ?

Gewoon omdat hij bij ons was. Ik zie hem daar nog altijd staan. (toont bange houding) “En wat kom je hier doen ?” “Ewel ja, ik kom eens kijken hoe het was met mijn baas hé. Ik kom van Tielt. We zijn vroeger bevrijd.” Nu, ze hebben hem dan laten gaan.

En ze hebben ons vader meegepakt hé.(...) En garde P. stond bij ons te huilen, tranen met tuiten en hij zei tegen ons moeder : “B., ik kan daar niets aan doen. Ik kan daar niets aan doen.”

En ik liep achter, achter mijn vader hé, al huilend. Ah ja, aan die oude... Je vader was alles hé. En euh, nonkel M. was bij ons. Dat was een nonkel van mijn vader en boer K's zoon zei : “Je moet ze weg doen !” En hij kwam al aan dat affaire van zijn geweer en hij zei nog : “Of ik schiet ze dood.” En nonkel M. heeft mij dan meegepakt en ...

Was u niet bang ?

Nee. Mijn vader, ik zag maar juist mijn vader hé (...) Ik liep naar mijn vader.

Uw vader was ook helemaal van de kaart zeker ?

Ah ja, ja hé. En er stond daar een camion, die in de Potaardestraat stond. Ik heb daar dan mijn vader zien instappen. En er zaten daar al veel mensen in hé. Wie of wat, ik weet het niet. En er is dan één van onze domestieken gekomen, R.V. en dat was dan een gewaagd iets, durven komen naar ons (spreekt de laatste woorden nadrukkelijk uit) : “B., ik heb gehoord dat – ze hebben dan vader naar de stadsschool gedaan –...dat ze dekens mogen hebben. Als je wil, ga ik er ene brengen.” “R.”, zei moeder, “Durf jij dat ?” “Bah ja”, zei hij, “Ik durf alles voor mijn baas. Want ik weet dat mijn baas niets misdaan heeft.”

Veel van uw vaders werknemers stonden blijkbaar achter hem ?

Ja, allemaal. Er waren er wel hoor. Ja, want later zijn ze dan gaan getuigen allemaal. Er was wel één, (vertelt hoe hij deed alsof hij zijn baas niet meer kende). En ze zijn met veel gaan getuigen en allemaal ten voordele van vader. En op 't laatst zeiden ze (de rechters) dat ze niet meer moesten komen getuigen. “Ge vertelt toch allemaal 't zelfde”, zei de rechter. Maar er was niets te zeggen van vader. (stilte)

(...)

Hoe reageerde uw moeder na het oppakken van uw vader ?

En mijn moeder... Nonkel M, dat was ons vaders nonkel die altijd de zaterdagmiddag kwam, zei : “B., ik ga nu weer naar huis en als het wel is : ik ga hier slapen. Er is hier geen mannemens en je moet hier alleen niet blijven.” En nonkel M. is naar ons gekomen en hij is bij ons altijd voort blijven slapen. (...) En als mijn vader inkwam, dat was in 't jaar '46 (stilte, denkt na), den twintigsten augustus, dat weet ik nog. En hij zei – mijn vader was nog niet vrijgesproken hé, hij had mogen naar huis komen – tegen mijn vader : “Ja G. Je bent hier nu weer. Ik ga terug naar mijn huizeke.” “Ja maar, nonkel M.”, zei mijn vader, “Je hebt wel gedaan al die tijd dat ik weggeweest ben, slaap jij hier maar altijd voort.” En nonkel M. heeft bij ons gewoond tot hij is doodgegaan. (...)

En hoe reageerde uw moeder ?

Ah ja, ze heeft verschrikkelijk veel geweend. Dat was natuurlijk overal lopen waar ze kon lopen om hulp, onder andere bij de pasoor van Rumbek. “Ja maar”, zei de paster, “Ik kan niets doen voor uw man. Hij heeft vliegmachienen gemaakt.” “Nè”, zei mijn moeder, “Ik wist niet dat ik zo een slimme vent had.” (stilte)

En in Rumbek, op een zeker moment, werden de moeders van 10 kinderen gedecoreerd van de kroostrijke gezinnen en mijn moeder is nooit moeten gaan, nooit. Want dat werd georganiseerd door madame D., een stieve, grote Witte. Maar moeder ging niet gaan want aan al zo een uiterlijk vertoon was ons moeder niet.

En dan , ja met pakskes naar vader hé. Hij heeft dan in 't klein kasteeltje gezeten.

Heeft hij lang in de stadsschool opgesloten gezeten ?

Nee, ze zijn daar niet lang geweest. Ze zijn dan naar het kasteeltje geweest. Ter Wallen. En van Ter Wallen dan naar Sint Kruis. Maar de rest weet ik niet meer. Hij is dan naar de Wikings gegaan, naar de Kring, naar de Nieuwe Wandeling in Gent, ...(legt uit waar de Kring was) En dan weer naar de Wikings en hij is van de Wikings naar Lokeren gegaan. En van Lokeren is hij mogen naar huis komen. En de negentiende september is hij vrijgesproken.

Uw moeder en u hebben hem dan bezocht ?

Ah ja, de eerste keer dat we geweest zijn dat was naar Sint Kruis, dat ik mee geweest ben. We mochten naar 't Kasteeltje Ter Wallen niet gaan. We mochten niet gaan.

Kreeg u bericht van hem ?

We hebben uit Sint-Kruis een kaart gekregen : “B., wil je mij vers goed brengen en ...” Ik weet niet meer precies. En dat was alles wat ze mochten schrijven. Maar dan achteraf - want ik heb nog brieven van vader – dat werd altijd gelezen en gecensureerd hé. Ja en ze mochten altijd maar één keer in de maand bijvoorbeeld schrijven. Ik weet dat ook niet meer juist hoor.

Had moeder nog geleefd, moeder ging dat kunnen vertellen. En moeder sprak daar ook niet graag over. Ze begon altijd te huilen. Ja, dat ze zei, dat ze niet kon begrijpen dat de ene mens de ander dat kon aandoen. En als er bijvoorbeeld iemand bij ons vertelde over politieke gevangenen die in Duitsland hebben gezeten, zei moeder : “Je weet niet wat die mensen hebben doorgemaakt. “ 't Is gelijk wat”, zei moeder, “ 't is verschrikkelijk.” (herhaalt laatste zin) Maar het is waar ook.

Ah ja, we gingen dan op bezoek. En we moesten ergens afstappen in Brugge en over een smal noodbrugske gaan, dat ik doodsbang was en weer op een tram en dat te voet naar dat kamp. En dat kamp - 't was erg gesneeuwd, waar dat juist was weet ik ook niet. 't Was gelijk een ding in een kiekenkot, zo (toont), met een nettedraad. 't Zat daar een lange buis door, gelijk een goot van 't regenwater. We moesten daardoor praten. Dat was van hier tot daar (toont). Je kon niet aan elkaar. Nee en in de Wikings was 't achter glas. En in de Kring was 't aan tafels maar je mocht elkaar niet vast pakken.

Hoe was uw vader dan ?

Heel depressief. (vertelt in dat verband een verhaal dat ze onlangs gehoord van een medegevangene van haar vader) (telefoon)

Mijn vader, ja. En dat hij altijd kuiste. Als hij iets kon doen om hem bezig te houden, dat hij dat ook deed. Vader was een enorme werker. Hij sliep altijd op het bovenste bed – dat waren stapelbedden. Dat hij altijd plannen zat te maken en nota's te nemen en op te schrijven. Maar dat hij heel dikwijls dagen aan een stuk, geen woord sprak, dat hij zo depressief was.

Hoe was dat voor u als kind om uw vader daar te bezoeken ?

Verschrikkelijk, verschrikkelijk hé. Je kunt niet geloven, als ik mocht meegaan op bezoek : ik was daar ook dagen van onder de indruk. Het is die verschrikkelijke machteloosheid. (gedreven) Kijk, ik voel ze nu nog. Je kunt bij uw vader niet. Ze doen met uw vader wat ze willen en je kunt er niet aan en je kunt er niets aan doen.

Voelde u woede ?

Verdriet, verdriet. Och, een kind kan zoveel verdriet hebben, verdriet en machteloosheid. Op een keer we hadden een pakje mee voor vader, en de Witte Brigade kwam en ze namen ons pakje af en Fientje Bonne smiet het pakje in De Leie. "Jullie zullen het ook niet hebben", zei het. (nog een ander voorbeeld)

De oorlog is, voor gelijk welke partij, dat is het allerwreedste dat kan gebeuren. En wie baas is, koeioneert de andere. Macht en geld, dat is alles.

Op het moment dat uw vader weg was, was de bron van inkomsten weg. Wat is er dan juist gebeurd ?

De firma heeft dan onder sekwester gestaan. Wanneer precies, weet ik niet meer. Ik zat toen op school en ik weet dat niet meer. Maar ik weet dat ze toen onder sekwester stond en dat was meneer Perpète die daar verantwoordelijk was. Dat was iemand die aangesteld was van het gerecht.

En moeders vader is gestorven in 1946. Wij hadden toen zwarte kleren nodig. Moeder ging naar nonkel L. die toen op dat moment in het bureau zat en vaders broer was, en nonkel L. zei : "Ik heb geen geld. Waar moet ik dat gaan halen ?" Mijn moeder schreide en meneer Perpète zei : "Madame, wat scheelt er ?" En moeder legde het uit. Dat wij met zovelen waren en dat haar moeder gestorven was, en dat wij moesten zwarte kleren hebben. Hij vroeg hoeveel ze nodig had. Moeder zei : "Ik weet dat niet juist." En hij zei : "Ga en koop wat je nodig hebt. En zeg mij dan hoeveel je nodig hebt." Zij heeft dan geld gekregen van die Perpète. Het was een hele strenge mens, maar heel rechtvaardig.

Hij moest dat leiden van de staat, maar wanneer dat sekwester opgegeven werd, dat weet ik niet meer. Hij was op dat moment baas van die firma, mijn moeder had daar niets meer te zeggen, en nonkel Leonel ook niet. Die was simpel bediende. Veel groot inkomen hadden ze in elk geval niet, al wat ze deden was een beetje reparatie.

Ik zeg altijd : nonkel L. heeft de adem gehouden in de fabriek. Dat was een broer van mijn vader, de jongste broer, die altijd de bureau heef gedaan. Vader voelde zich daar altijd voor verantwoordelijk. Dat was zijn jongste broerken, hé, als ze zijn moeten vluchten. Nonkel L. heeft dan nijverheidsschool moeten doen en kon dan de bureau doen. Hij heeft er de adem in gehouden. Stel dat alles gesloten was, ewel 't was gedaan hé ermee.

Via hem kreeg uw moeder een inkomen ?

Moeder kreeg een zeker bedrag om te kunnen bestaan, anders...Maar 't was alleszins geen groot bedrag. Wan ik weet nog : we hadden heel veel fruitbomen staan thuis en dat wij moesten fruit plukken en dat werd dan verkocht. Ja, ja. En moeder is dan ook door haar ouders geholpen geweest.

Ze heeft moeten vechten. En als vader dan weer thuis was hebben ze alles wat ze tijdens de oorlog hadden verdiend terug moeten betalen. (vertelt over succes van borstelindustrie) En er is met geen één kind rekening gehouden geweest. Ze hebben alles van eerste tot de laatste frank moeten terug betalen. Dat was een erg miserabelen tijd.

Ik weet nog dat onze M. haar examen heeft moeten doen met de schoenen aan van nonkel L. Kleren : er werden er eerst gekocht voor degene die naar school gingen, zodat ze een beetje

convenabel voorkwamen. Nu ik heb het al gezegd (heftig) : ik hechtte geen belang aan kleren en het is echt waar. Moeder bracht ergens een lapje mee en we maakten iets. Ewel, het was mij wel.

En in het jaar '52 vroeg M., mijn man dus, als we mochten trouwen. "Nee", zei vader, "Ik kan dat onmogelijk bekostigen. Je moet een jaar wachten." En een jaar later vroeg M. het weer. "Ewel", zei vader, "Jongen, wil je trouwen, trouw dan Maar ik kan dat nog niet betalen." En dat heeft nog verschillende jaren geduurd. (stilte) Want als de lonen moesten uitbetaald worden en de domestieken werden altijd eerst betaald en als er dan een beetje over was, was het voor moeder en voor M. dan ook hé. Hij was daar ook maar gewoon tekenaar. (...) En een later kregen we onze J.

Jullie zijn dan toch getrouwd ?

Ja, ja en er was een feest thuis, gelijk of dat je een kermis zou houden met konijn en weet veel wat. Ja, ja maar het was een stieve aangename dag hoor.

Als ik onze J. zijn fruitpap moest geven, durfde ik bijvoorbeeld die andere halve appelsien niet opeten. Dat werd dan weggestopt voor 's anderendaags. Ik moest zien (kort lachje) dat we er gingen komen hé totdat we weer geld hadden.

En gelijk met Sint-Elooi ne keer. We hadden naar de cinema willen gaan en we durfden niet gaan. Zie dat we weer geen geld zouden krijgen. We moesten zien dat we de maand konden uitzingen eindelijk echt 'pekelen'.

Dat heeft enkele jaren geduurd tot in '60. Ik kan niet meer zeggen hoe lang we het zo moeilijk hebben gehad. Maar allé, we zijn er toch gekomen. Toen we trouwden, kregen we al die oude meubels. Dat deed mij niets hoor. Wel nee, wel nee. (...) Ik ging er alleszins tegen mijn moeder niet durven van zagen. Ze had veel te veel verdriet hé.

Weet je wat er mij getekend heeft tot op de dag van vandaag ? Ik was de oudste en al het grote verdriet van mijn moeder vertelde ze aan mij. "En meisje, hoe gaan we het nu doen ? en dit en dat." En je pakt dit veel erger op dan het eigenlijk is, omdat je nog een kind bent.

Als vader dan toch eens geld mee had, dan moesten we eerst de schoenmaker betalen want hij had ook een heleboel kinderen. Ik moest soms naar de bakker of de beenhouwer om te vragen of we mochten brood hebben zonder geld. De bakker zei : "Je mag zolang brood hebben als je wil. Kun je betalen, goed, kan je niet betalen, ook goed." Maar ze hebben het terug gekregen tot de laatste frank en de beenhouwer zei het ook.

Ik moest het vragen in het college ook, om uitstel te vragen, en dat was ook geen probleem, ook niet in de grauwe zusters, voor ons M. En daar zeiden ze : "Dat is goed voor één keer." Zie je het verschil ?

Was dat niet vernederend ?

Om dit als kind te moeten gaan vragen, is natuurlijk vernederend. Ik deed dit vaneigens niet graag. Je ziet dat van hier.

Dat is iets wat mij zwaar gevallen is, de verantwoordelijkheid die ik als jong kind heb moeten dragen. Ik ben nu nog altijd zo. Als er iets is met mijn broers of zussen, ik 'haal er mijn endeklokke' aan. Het is al van het moment dat je nog maar een 'wup hoog' bent, dat je al moet rondkijken waar iedereen is, er zorg voor te dragen. Ik was nog geen 3,5 jaar oud en moeder had al vier kinderen. Dit is bijna niet te doen. Een mens kan dat niet aan. Je bent groot

gebombardeerd en je bent zelf maar een 'wup hoog'.(over haar familie : hoe ze overeen komen en relativeert het geld)

Ik heb er ook erg in afgezien als mijn moeder stierf. Ik was mijn maat kwijt. Moeder was mijne maat. En doordat wij bijna met niemand omgang hadden op ons eiland, was ik er nog meer aan gehecht. Uiteindelijk is het ook een gemis om met niemand om te gaan. Je kent de mensen niet. Je kent de gemeenschap van de mensen niet. (voorbeeld opvoeding van haar eigen zoon) (beschrijving van ouderlijke huis)

We hadden veel plaats om te spelen en we hebben ook altijd veel mogen spelen We mochten tenten maken en van alles ...

Moest u dan niet meehelpen in het huishouden ?

We hadden wel allemaal onze taak in het huishouden. Elk deed zijn werk. Eén iemand ging om melk, iemand moest de schoenen kuisen, één iemand de aardappelen schillen, een andere de putjes eruit halen er moest één de bedden open leggen, één de tafel afruimen, ja, ja...

We moesten allemaal een beetje helpen thuis. Maar dat was nu ook weer niet zoveel en in de grote vakantie moesten wel altijd de ruiten kuisen, en er waren er veel, hoor! Ook onkruid uitdoen en zo.

We moesten niet elke dag helpen, hoor. We speelden ook wel graag. Maar we lazen veel liever. Lezen en tekenen. Er zitten veel tekenaars in de familie. Ik niet, ik las liever. Ik zou overal kruipen met mijn boek. En als moeder riep, was ik zo doof als een patat (lacht). Die liefde voor boeken hadden we van ons vader. Mijn vader had zeer veel boeken. En als wij een boek lazen, moesten we er iets onder leggen, zodat hij niet open kon rekken. Vader zelf las niet veel, hij had er geen tijd voor.

De zondag was voor ons. Hij leerde ons allerlei soorten kruiden kennen. We hadden 300 fruitbomen. We wisten van allemaal de naam ervan. Hij heeft ons leren in velo rijden omdat we moesten afsteken, ik weet het niet, van alles ... De tijd die hij had, besteedde hij echt aan ons. En moeder ontzag het haar niet om bijvoorbeeld de zondagavond pannenkoeken te bakken, of om de tafel buiten te zetten, om samen te eten. We hebben eigenlijk hele mooie kinderjaren gehad. (telefoon)

Uw moeder zou geprobeerd hebben om uw vader los te krijgen?

Een moeder van een auditeur die zei : "Als je mij 75000 BF geeft, zal hij binnen de kortste keren vrij zijn." Moeder, met het beetje geld dat ze gekregen had van haar vader en broers en zusters. Ik ben mee geweest met mijn moeder, dat was op de Doornikse wijk in Kortrijk, maar wie dit precies was, weet ik niet. Moeder heeft het geld afgegeven. Die vrouw was heel vriendelijk en alles zou in orde komen. Maar moeder was haar geld kwijt en vader is toch niet vrij gekomen daardoor. Dat was pure aftroggelarij. En er zijn veel zulke dingen gebeurd. Moeder is dat nog een paar keer terug geweest naar dat mens en zij beloofde steeds dat het in orde kwam, maar ...

Ik heb dit niet van anderen gehoord die hetzelfde zouden zijn tegengekomen, maar het is wel echt gebeurd. En in die tijd, 75000 BF dat is verschrikkelijk veel geld. Moeder had niets meer. Moeder had wel een hoop schulden daardoor. Iedereen heeft uiteindelijk zijn geld teruggekregen. Maar het heeft wel lang geduurd.

Wanneer was die rechtszaak ?

Maar dat is verschillende keren geweest. Ik als kind was daar niet bij, mijn moeder wel. Waarschijnlijk was dat openbaar. Iedereen mocht daar naartoe. Ik kan daar niet veel meer over zeggen, ik was nog een kind. (bel)

Zijn er huiszoekingen geweest ?

Nee, maar ze zijn wel alles komen optekenen. Ja, kijk, dat ben ik nog vergeten vertellen. Ja, ze gingen alles verkopen. Wanneer of wat precies dat weet ik niet meer. De deurwaarder tekende al onze konijnen op en moeder zei : “Als je terugkomt, zal ik ze allemaal hebben opgegeten.” “Awel”, zei hij, “Dan zul je zoveel moeten betalen!” Opeens zei hij : “De wekker, o, ik heb de wekker vergeten!” “Als je niet maakt”, zei moeder, “dat je hier weg bent, smijt ik hem op je hoofd.” Moeder zei dan : “Als je alles verkocht hebt, dan zet ik alle negen mijn kinderen op de tafel. Wie stelt er dan die in ?” Je moet dat ne keer peinzen ... (grinnikt) Ja, ze zijn alles komen optekenen, later is daar niets van gekomen.

Heeft u die pater gekend die zich het lot aantrok van vrouwen van zogenaamde Zwarten ?

Hij heeft gepreekt op de preekstoel. Hij is ook overgeplaatst geweest. Men noemde het stelen, ja, ja. Omdat hij zich te veel aantrok van de vrouwen, waarvan hun man vast zit. Hij gaf gerief aan die vrouwen om hen te leren spinnen. En op die manier hadden ze weer middelen om rond te komen.

Pater Godfried heeft ook veel gedaan, maar ging meer naar de mensen ter plekke om hen te troosten. Terwijl Pater Felix preekte in het openbaar, en iedereen het hoorde. (over andere mensen onder ander mijn grootvader, mijn ooms en tantes)

(...)

Wat voelt u als u terugkijkt op die periode ?

Triest, een periode die ik nooit meer wil meemaken. Ik zeg altijd : ik wil nooit mijn leven herhalen. Nooit, nooit!

Vanwege dat feit (van de repressie) ?

Hoewel we heel gelukkige kinderjaren gehad hebben, het was nochtans oorlog, maar we hebben gelukkige kinderjaren gehad. Maar van toen voort, nee, ...

Er zijn nog mensen die zeggen: die zwartzakken. Maar zij weten niet waarover ze het hebben. Gewoonlijk zijn het zelf palingen, die ik weet niet hoe lang na de oorlog geboren zijn. Zij weten niet wat ze zeggen.

Voelt u wel eens wrok?

Achteraf hebben ze de firma S. verkocht. Ik ga nooit van mijn leven binnen in dat atelier. Terwijl mijn moeder noch mijn vader wrok hadden tegenover hen. Er is zelfs een van de familie getrouwd met een van de S. “Zij konden er niets aan doen”, zei mijn vader. Ik heb het er wel moeilijk mee, ja.

Ook bijvoorbeeld in een winkel van mensen die averechts tegen ons waren, of tegen anderen, zal ik nooit binnegaan. Ik zal ze geen kwaad doen. En moesten ze in nood zitten, met het karakter dat ik heb, ik zou ze toch helpen, maarre ik zal er niet gaan.

Doet u dan het tegenovergestelde ?

Ja, als ik het weet, van anderen dat ze zwart waren, uit solidariteit ...Ah ja (zucht), er zijn er niet veel meer hé. Er schieten er niet veel meer over hé. (stilte)

Mag ik in uw geval spreken van een “onverwerkt verleden” ?(ik leg uit dat dat de titel van een boek is)

Dat is juist. Ook in mijn geval. Het ligt als een steen op mijn maag. Dat zal waarschijnlijk nooit meer weg gaan. Ik denk dat dat komt omdat het mij zo erg gekwetst heeft toen ik nog zo bitter jong was, denk ik. Ook het wantrouwen dat je hebt tegenover mensen. Je kunt ze nooit meer vertrouwen. Het onrecht dat hen is aangedaan. Ik weet dat mijn ouders dit absoluut niet verdienden. Ik weet veel te goed : ik als klein meisje, met het weinige dat mijn moeder had, als er ergens armoede was, moest ik met een pakje onder mijn armen in het donker naar het huis toe gaan, kloppen op de deur, het pakje daar leggen en vlug weer weg gaan. (legt uit hoe een vrouw daarom heeft bedankt) (...)

Je moet sloeber zijn in het leven, als je er wil geraken.

Heeft dit voor u gevolgen gehad op politiek vlak ?

Ik zal mij nooit of nooit of nooit op iets abonneren dat politiek getint is. (overtuigd). Ik stem op de VU maar ik zal mij ook nooit lid maken van de partij waar ik op stem. Ik ben veel te bang.

Weet je wat ik wel altijd doe ? Ik steun het schooltje in Komen, dat Vlaamse schooltje. Komen is nu volledig Frans, zij worden wel gesubsidieerd, maar hebben niet genoeg. Dat schooltje blijf ik wel een beetje steunen. Ook symbolisch omdat mijn overgrootvader daar geboren is.

(...)

In september (1944) konden we niet direct naar de Grauwe Zusters naar school. Ik moest nog een beetje naar de Kwadestraat naar school. De school van de Grauwe Zusters was gebombardeerd en moest hersteld worden hé. En ik was dan 13 jaar en ik ging daar naar school gaan. Ik mocht niet thuis blijven.

En dan riepen ze : “B., En waar is je vader?” en “Ze hebben hem gepakt.” en “Wanneer gaat hij naar huis komen ? Hij zal nooit meer komen en ze gaan hem doodschieten...” En ik zei dan : “Hij zal morgen naar huis komen.” En ’s anderendaags : “Is hij al thuis ?” “Nee, maar hij zal morgen wel naar huis komen.” En altijd maar : “hé hé , hij zal nooit meer naar huis komen...” En spugen naar ons.

Ik heb je nog verteld dat de beenhouwer tegen ons moeder zei “Je mag altijd komen, maar kom ’s avonds...Omdat hij ook benauwd was van de andere mensen...

Heeft u het zich erg aangetrokken ?

Ik, nee. Ik ging vechten. Als ’t voor mijn vader was : ik ging vechten.

Was u dan niet bang op dat moment ?

Dan, dat moment, nee. Ik heb die vrees opgedaan met heel die cirque. Toen moeder zie dat vader in Sint-Kruis zat. Maar jongens toch, Sint-Kruis : dat was het einde van de wereld. Ik had daar nog nooit van gehoord. Oejejejeje... En weet je wat ik ook niet durfde ? Vragen als ik naar huis ging hoe 't was met vader. Ik durfde niet, ik durfde dat niet vragen aan moeder. Ik zag daar zo van af hé en ik durfde dat niet vragen.

Nee, wij waren verschrikkelijk streng opgevoed en dat waren dingen die je gelijk niet deed : iets vragen aan je ouders dat je niet aanging. Maar met mijn eigen kinderen ben ik altijd heel open geweest. Als er iets was, van om het even wat : ze kwamen het vertellen en vragen. Maar wij gingen dat allemaal niet durven vragen aan ons moeder. Nee, de tijd is toch helemaal anders nu dan toen hé.

Hoe was dat in de Grauwe Zusters ?

De eerste avond dat ik daar was. Ik zal het nooit vergeten. Ik zat op mijn knieën voor mijn bed. Ik was bezig mijn corseetje aan het opendoen. Zuster Jozefa kwam daar – ik was zo beschaamd dat ik daar zo op mijn knieën zat, daar in mijn sleppe – en ze zegt : “Je kunt zien dat je dat hier nooit aan iemand zegt. Want je bent het enigste kind van de hele school van wie de vader binnenzit.” Maar jongens toch : de helft van de school hun vader zat binnen.

En weet je wat ik ook eens gehad heb ? Dat was het eerste jaar dat ik daar was. Iemand die kwam naar mij en die vroeg : “Je vader, is dat G.B. ?” En ik zeg : “Ja.” “Ewel”, zei ze, “Je bent er wel mee. Ze gaan hem doodschieten. 't Staat in de gazette.” Maar ik was om dood te gaan hé. Ik was om dood te gaan. En dat durfde ik ook niet vragen aan moeder of dat waar was. (...) Ik weet ook niet of dat om te beginnen al in de gazette gestaan heeft. Dat weet ik ook niet.

Maar ik zeg altijd : als ik eens tijd heb en als ik eraan toe ben, ga ik eens naar Kortrijk, naar de bibliotheek gaan. *(Ik onderbreek en beloof haar een kopie van de artikels op te sturen en geef wat uitleg over andere schriftelijke bronnen.)(...)*

Mevrouw Gabrielle Vens

(...)

Was er op het moment dat de Tweede Wereldoorlog naar zijn einde liep al iets aan het broeien ?

Ja, er werden er al ... Er waren al enkele doodgeschoten. In Izegem niet, één in Roeselare : twee broers en een burgemeester, was die nu van Moorslede, zeker ? Die burgemeester ging naar het stadhuis en dan hebben ze hem neergekogeld. En dan die architect uit Roeselare. (...) Dus daaraan kon je al een klein beetje zien, dat er al een beetje opstootjes en betogingen waren.

Ondanks de Duitse bezetting ?

Ja, ja al een klein beetje beginnen hé, dat ze voelden dat ze tegen de Duitsers waren. En dan waren er veel die tegenover de Duitsers eerst goed waren. En een keer dat ze zagen dat het omkeerde, dat ze het tegenovergestelde deden. Er waren veel zulke. Er zijn veel zulke geweest, die bang waren.

Wij hebben ons nooit moeten schamen. We hebben het er vorige week nog over gehad. We zeggen : “We hebben wij ons nooit moeten schamen. We hebben nooit gedaan wat we niet mochten doen...” Ah ja. We hebben het toch gehad, hé. Alles hebben ze kapot geslagen.

Was u al bang in de periode juist ervoor ?

Wel ja... dat was... wel kijk, dat was... wel ja, kijk: mijn man was van Ledegem. Hij heeft nog de laatste vergadering meegemaakt van Ingelmunster.

Van ? Van de Zwarte Brigade ?

Ja, hij was daar lid van. Hij was bang om naar huis te gaan na de vergadering. Want als ze voortgingen, mochten ze geen licht maken in de oorlog. Ja en van Winkel-Sint-Elooi naar Rollegem Kapelle en Ledegem, het is nog een eindje hé.

Hij heeft veel keer gezegd: “Als ik ging geschoten zijn, dan ging ik nooit iets kunnen doen.” Ah, ja sluipschutters die daar rond liepen. Ja, ik ben veel keer bang geweest dat hij niet ging thuiskomen.

En dan zei hij ook al : “Er is iets dat niet meer goed is. ’t Is onze laatste vergadering.” ’t Is waarschijnlijk in augustus geweest. In september is ’t begonnen. Dat is waarschijnlijk ergens in augustus geweest, ik denk dat.

(...)

Wat weet u nog van het moment van de bevrijding ?

Het was juist Izegem – kermis op een zondag.

Ja, we zeggen altijd : “’t Zijn die van de Bosmolens, heel de groep van de Bosmolens.” We zeggen ertegen : de H. Hart-Bond. Die zijn bij ons geweest om alles kort en klein te slaan. Er waren er veel die in de H. Hart-Bond waren. Een Christelijke groep, waar er elke maand zo een mis was. Dat was elke maand dat er een speciale mis was voor het Heilig Hart. En na de mis zijn ze dan tot bij ons gekomen om alles kort en klein te slaan. Dat is dan een wreed moment geweest.

U was thuis bij de plundering ?

Ja, we waren allemaal thuis. 't Was Izegem kermis. Het konijntje stond op de kachel. We gingen konijn eten. Tot zelfs de konijnen in de koten waren gestolen. Alles. We hadden niets meer, niets meer : geen bed, geen stoelen.

Met hoeveel waren ze ?

Een grote groep, een grote bende : misschien wel 20, 25, 30 man... al roepend, al tierend. Ik weet niet of ze gewapend waren. Maar ze hadden stokken mee en al om alles kapot te slaan. Ze hebben alles kapot geslagen, alles, de kasten, de kaders van de muur getrokken en kapot gestampt. We hadden niets meer die nog heel was.

En kregen jullie van niemand steun ?

Wel, mijn nonkel, de broer van mijn moeder, was waarschijnlijk een keer in het ronde gaan kijken. Hij kwam de broer van mijn vader tegen, die bij de Witte Brigade was, wat wij ook niet wisten. Maar we hadden hem altijd heel goed... 't is nooit over politiek gesproken geweest. Hij had zijn gedacht en mijn vader had zijn gedacht. Ze discussieerden zij wel eens. Maar we kwamen wij goed overeen.

Mijn nonkel zei : «Je zou beter ginder gaan bij Staf, dat was mijn vader, om te helpen. Uw plaats is ginder », zei hij. Maar ja, tegen dat ze kwamen...

En ze hebben dan vier huizen van ons nog een ander gebuur, nog kunnen tegen houden, dat ze niet alles hebben kunnen kapotslaan. Dat is dan gedaan geweest. Intussen tijd,... en plunderen hé. En de vrouwen waar mee hé om te plunderen.

Waren er veel vrouwen ?

Ja, ja verzekers evenveel vrouwen als mannen. Ja, de vrouwen zijn soms nog ja... die nu nog leven en ik nog heel goed ken. Dat doet u nog iets... iedere keer als je dat ziet, dat komt iedere keer weer naar boven. Wel kijk, ik heb vorige week nog een madame gezien. Dat doet iets.

Wat voelt u dan ?

Nijd, nijd eigenlijk hé.

Ja, waarom ? We hebben ze nooit iets gedaan, geen stro in de weg gelegd. Waarom dat ze dat moesten doen ? Ah, ja. En ze hebben nooit van ons, nooit niet... Mijn schoonbroer ook niet. Hij was eerst bij de Fabriekswacht geweest in Gent, of was het aan deze kant. 't Was St-Denijs-Westrem. Er was daar een kazerne zeker ? En ja, dan nadat Jo gesneuveld is, is hij naar het Oostfront geweest. Mijn zus is dan weer bij ons gekomen.

Was uw zus ook bij u op het moment van de plundering ? Haar kindje ook ?

Ja, ja. Ze was er ook bij. We zijn allemaal gebleven. Ja, wat moesten we doen ? We hadden zo'n kot van achter waar er allaam in lag. Mijn vader wilde nog een stuk allaam pakken. Maar ja, we hebben hem tegen gehouden. Het had geen zin, hé. Ze gingen hem kunnen doodslaan ook. (geeft een voorbeeld van iemand) Er zijn ook veel baldadigheden gebeurd. Ze zeggen

wel van de ene kant, maar van de andere kant. Ze moeten ook niet onderdoen aan hetgeen die gebeurd is. 't Is van beide zijden.

Wel ja, kijk. Mijn man zei 't nog: we hebben wij dat nooit geweten van die concentratiekampen. Dat is maar achteraf uitgekomen. Er is daar nooit over gesproken geweest. Dat is nooit besproken geweest.

Hadden jullie geen vermoeden door de toespraken van Hitler ? Over de haat tegen de Joden ?

Dat misschien, wel. maar niet dat mensen van hier dan opgepakt zijn. Ja, want kijk ik heb een *Ten Mander* van bij mijn zoon eens meegebracht. Omdat er 't een en 't ander instond van de bevrijding. Het is nog een keer goed om dat nog eens te lezen. Het is niet het laatste nummertje, het is al een tijdje geleden, het was een speciaal nummer.

Vindt u het correct ? Herkent u dingen ?

Er zijn daar dingen waarvan ik zeg dat het absoluut niet waar is. Nee. Bijvoorbeeld dat wij Duitsgezind waren en dat wij met de Duitsers heulden. Dat is nooit waar geweest. Wij toch, niet. Anderen misschien, wel. Maar bij ons toch niet. Er is nooit geen Duitser bij ons in huis geweest, nooit, nooit.

Wij hebben er nooit aangetrokken. Er waren er wel die bevriend waren. Maar wij hebben dat nooit gedaan. Niet dat wij er vijandig tegenover waren. Maar ja, ik weet niet hoe dat komt : uit principe misschien. Neen, dat deden wij nooit. Er is nooit geen Duitser in ons huis geweest echt niet. Nee, ze kunnen ons niet verwijten, dat we mee geheuld hebben en dat we Duitsers in huis hebben getrokken. (geeft voorbeelden)

En dan het tegenovergestelde dat ze gedaan hebben met de Engelsen, als ze toekwamen met de bevrijding. Ze waren dan omgedraaid. Ze trokken dan de Engelsen aan, om een centje te verdienen.

Hebben ze veel meegenomen met de plundering ?

Oh, de kleren, alles was we hadden aan tafelgerief. Dat is allemaal kapot geslagen geweest. Ja, onze stoelen, alles, ons buffet met de glazen er in en allemaal. Dat was allemaal stukgeslagen. We hebben dan gelukkig goede vrienden, die meubelmaker waren. Ze kwamen nieuwe stukken insteken, waar de kappen waren in onze tafel. 't Was allemaal kort en klein geslagen. En vanachter : zulke grote hopen...als ze gedaan hadden. We moesten geen konijntje eten. Het was eigenlijk om te plunderen dat ze dat deden. De voorraad uit de kelder was ook allemaal mee.

Gelukkig is mijn zus dan een beetje beginnen werken in de fabriek, uit noodzaak. Het was allemaal zeer kostelijk. Maar ja, we hebben er ons toch door geslagen.

Wat deed uw vader op dat moment ?

Hij is dan opgepakt geweest, niet direct op dat moment. Een tijdje erna.

Het was die kameraad van nonkel Leo die afgekomen was. Hij had kunnen ontsnappen. Hij zat ook vast, in Duitsland. Hij is kunnen wegvluchten. Hij is dan bij ons gekomen omdat Leo vroeg om bij mijn zus te gaan, om te zeggen dat hij nog leefde. Hij is dan een paar dagen bij ons geweest.

Het is dan geweest dat de buurvrouw mijn vader heeft overgedregen. (...) Ja, ik zeg het : mijn moeder heeft zoveel gedaan voor die buurvrouw ? Het is dan 't eerste dat je krijgt. Dat

komt zo nog regelmatig een keer naar boven, als je zo alleen bent, dat je dan zit te denken : Oh, mens toch, er is toch zoveel gebeurd, zoveel gebeurd.

Mijn vader heeft vastgezet, zo'n 6 maanden. Hij werd opgepakt in Izegem. Met de gendarmerie. Het was de zondag, het was een mis voor onze grootouders. (...) En als we thuis kwamen, zagen we dat er iets gebeurd was. Ik zie mijn vriendin nog zitten, een paar uur erna. Ze was afgekomen van Winkel-Sint-Elooi. Ze heeft zo lelijk gedaan tegen de gendarmerie.

Mijn vader heeft dan in de bak gezeten op de Markt. De gendarmerie was het. Hier was het gebouw. En ik ben dan vlug achter gereden, voor vader. 's Morgens met een beetje eten en een beetje gerief mee te geven. Maar tegen dat ik hier kwam, was hij al weg. Ze hadden hem al weggedaan naar de Warande in Gent.

Heeft hij nooit in het Kasteeltje vastgezet ?

Nee, nee. Niemand van ons is opgepakt geweest. Er zijn er verschillende van Izegem die wel hebben vastgezet. Waarschijnlijk weer door toedoen van die nonkel die dat heeft kunnen weerhouden dat we opgepakt zijn. Ik denk het toch. We waren genoeg bekend. (...)

Uw vader is opgepakt ?

Hij is dan naar de Warande (noot : De Nieuwe Wandeling ?) moeten gaan. Ik belde intussen naar mijn zus.(...) Maar tegen dat we daar kwamen, was hij ook alweer weg. Hij was dan in Lokeren. Hoe dat kwam, weet ik niet. Misschien dat ze de lichtere zaken naar ginder deden. Mijn vader was gewoon lid van het VNV. Dat was alles. Hij heeft anders nooit iets...Het was het enige wat ze hem konden doen. Je bent toch vrij om te doen wat je wilt hé. Ik denk het toch hé.

Het feit dat mijn schoonbroer de broer van Raymond Tollenaere is geweest, zal wel een beetje een grotere rol gespeeld hebben.

Hij heeft dan 6 maanden in Lokeren geweest. Ik ben nooit in Lokeren geweest. Ik ben intussen ziek geworden : van over en weer te lopen en te rijden, zo beginnen zweten en dan het waterfleurus gekregen.

Was dat een lange periode ?

Een week of 6... Ik was eigenlijk erg, erg ziek. Je bent daar erg ziek van. En ik kon niet eten. De dokter zei dat ik moest proberen een klein beetje te eten. Maar ik kon niet. Ik kon niets binnen krijgen. Daardoor ben ik veel zwakker geworden. In de zon, buiten mocht ik een klein beetje gaan liggen. Nee, ik kon niet.

Kwam dat door de emoties ?

Ja, maar het is van het zweten, van koud te krijgen. Het was het fleuris. En het waterfleurus is nog slechter. (...)

Op dat moment was u alleen met uw moeder ? Hoe was uw moeder op dat moment ?

Ja, ik was alleen met mijn moeder. Mijn moeder was eigenlijk een sterke vrouw, altijd goed kunnen werken en doen. Zij durfde dat eigenlijk niet te tonen tegenover ons. Dat is zo bij een moeder (lachje), dat je niet kan zien wat er in haar binnenste allemaal omgaat.

Ja, de kleine was daar ook. We hadden eigenlijk een beetje verstrooiing. Marleen was 3 jaar. Wel ja, dat geeft ook nog een beetje verstrooiing, zo ja...dus (stilte).

Uw man is ook opgepakt geweest ?

Ja, we waren nog niet getrouwd (2x). Hij was voorzitter van Winterhulp in Ledegem. Ze hebben daar ook beginnen plunderen, ook bij mijn schoonouders tewege. Ze hebben dan vakes (aansprektitel van haar echtgenoot) fiets meegenomen. En dan va meegenomen. Eerst in het stadhuis in Ledegem en dan naar Lauwe. Naar een fabriek waar ze, ze dan instopten. Het was daar slecht, zeer slecht. Er zaten daar verschillende van die Witten van Menen. (beschrijft situatie, met voorbeeld van d burgemeester van Ledegem)

En ik mocht dan een keer een pakske dragen, eerst naar Lauwe. Zijn moeder kon niet. Ze kon met de fiets niet rijden. En intussen was zijn broer ook opgepakt, ook in Lauwe. Mijn schoonbroer heeft nog de brug moeten kuisen. Het was maar voor te vernederen en te doen. Dat hebben ze in Izegem met Vandemoortele ook gedaan.

Bent u dat direct te weten gekomen, of is dat maar na een tijdje dat u dat te weten gekomen bent van uw man ?

Zijn moeder heeft dat waarschijnlijk langs de geburen om gezegd. We dachten wij dat al een beetje. We hadden dat min of meer verwacht dat dat ging gebeuren. (...)

Het moet een grote druk geweest zijn ? Die plundering ? Uw vader die weg was ? Uw toekomstige man die weg was ? Uw schoonbroer ? Praten jullie daar over ?

Ik weet het niet. Ja, we praatten daar wel een beetje over, in huis. Ook met enkele vrienden die dat ook hadden meegemaakt, we zochten elkaar op. Dat was wel een steun. De een vertelt dit, de ander dat. (vertelt hoe ze nu nog mensen ontmoet, die ze in de repressie heeft geholpen)

Mijn man heeft intussen eerst in Brugge gezeten, niet erg lang. In Kortrijk heeft hij in drie verschillende dingen gezeten : de Houtmarkt, het Lekkebeekstraatje - daar zat hij goed. Er zaten daar verschillende dokters. Dokter Byttebier zat daar. De vrouwen of de dochters kwamen dan met pakken en dat lieten ze toe. En zo deelden de anderen ook een beetje mee. Want anders was het niet vet, met hetgeen ze kregen.

Ik ben naar Kortrijk geweest maar ik mocht hem niet zien. Ik mocht wel iets afgeven, misschien omdat ik geen familie was. Later is hij dan naar Oudenaarde geweest, waar het heel slecht was. Ik heb overlaatst nog iemand gezien. Zie je, dat zijn zo allemaal dingen, als je elkaar nog een keer ziet, dat je dan zegt : « Waar is de tijd dat we nog een samen met de trein naar Oudenaarde gingen ? » Het was zo slecht in Oudenaarde, in hun plunje, kaalgeschoren. Het was slechter of dat ze misdadigers waren. En ze hadden niets misdaan.

En vandaar naar St. Gillis. Het was al een heel stuk verder. Ook moeilijker om er te geraken. Ik mocht hem gaan bezoeken. Zijn broer was soms mee omdat hij al weer thuis was. En ik mocht dan een keer alleen gaan ook. En ik had dan een pakje, en had daar ergens chocolade in gestopt. Ik zei dan tegen de cipier : « Je gaat dat toch wel laten doorgaan zeker ? » Het was al de ene cipier bij de andere.

Hij is daar dan erg ziek geweest. Hij is dan naar de infirmerie geweest. In St. Gillis noemt dat 'de ondergrondse', waar dat de zieken zijn. (...)

Hij is daar erg ziek geweest. Hij heeft daar ook gewrichtsreuma gekregen. (over ziekte en woorden van de dokter) Ik ben daar niet bij hem geweest. Want in die infirmerie kon je er niet

bij. (over hoe iemand haar zieke verloofde ginder heeft geholpen) En zo is hij er weer een klein beetje boven op gekomen. Dan weer naar St. Gillis geweest. Hij heeft 33 maanden vastgezeten. We zijn getrouwd in '47. Hij was voorzeker nog maar een maand of 4, 5 vrij als we trouwden. Mijn man was bijna 28, ik 27. Wel, we gingen aanvankelijk trouwen in de paasvakantie.

Wanneer was het eerste plan om te trouwen ? Tijdens de oorlog ?

Ja, ja... Zijn vader verongelukte in '43. En dat was dan grote rouw. (vertelt hoe de vader van haar echtgenoot is verongelukt)

En dan met nieuwjaar is er eenverlovingsfeest geweest, in '43. We gingen trouwen met Pasen omdat hij in het onderwijs stond. Intussentijd is zijn vader gestorven en dan grote rouw, en dan bevrijding, en dan ja, het was gedaan. (stille)

Ja, het was een lastige periode. Ja, je bent jong en...Je moest eigenlijk hem echt graag zien, want je bent jong. Je ziet je vrienden allemaal uitgaan, de zondagen... Maar ik bleef thuis, tenzij met mijn ouders ergens een keer gaan wandelen. Maar dat was eigenlijk alles. Het was een last voor mijn ouders met die kleine, maar ze houdt zij nog altijd veel van ons. Ze belt nog regelmatig : « Tante, ik heb u al zo lang niet meer gehoord. » Het is echt waar. Er is eigenlijk een speciale band. Dat is normaal.

Zijn jullie er dan weer bovenop geraakt, ook materieel ?

Natuurlijk, beetje per beetje. Gelukkig dat mijn ouders harde werkers waren en wij ook dan in het begin dan meer werkten. Het was absoluut moeilijk (2x). Mijn zus en ik waren preus (=trots). Mijn ouders ook. Mijn moeder liep ook altijd graag mooi gekleed, niet overdreven. Maar we waren preus. En dat is waarschijnlijk ook wel een beetje dat geweest dat de burens zo afgunstig waren. We waren goede vriendinnen met elkaar en dat ik nooit bofte met het één of het ander. Je moet dat niet doen als je vriendinnen zijn. Je bent vriendinnen of niet. Het was moeilijk, het zijn moeilijke tijden geweest.

Hebt u steun, financiële steun, gekregen ?

Nee, juist van Mijnheer Vangheluwe, nee van Mijnheer Windels omdat we geen bed hadden. En we hadden geen bed voor mijn moeder. Ze was ziek. En de burens, dat waren fabrikanten van rolluiken en ze hebben een bed gebracht.

Een tijd geleden zag ik in een museum nog zo een bed dat we gekregen hadden voor mijn moeder.

Mijn moeder was erg ziek. Dokter Swyngedouw is dan gekomen. Dat was een zeer goede. Dat was ook 1 van de onze. Maar ja, de 1 helpt de andere.

U hebt daar over de pater gepraat, is hij ook bij jullie langs geweest ?

Hij is nog bij ons geweest. Om ons te leren spinnen, om die wol te kunnen verkopen. Wij hebben dat nooit verkocht. We hebben dat gehouden voor ons. Er zijn er wel die zich daar op toegelegd hebben. Vrouwen van wie hun man een hele tijd weg zat en die daar dan pulls van breiden om te kunnen verkopen. Maar ja dat was ook niet zo veel. Ik weet niet hoe ons mensen dat allemaal hebben kunnen doen.

Mijn zus en ik zijn verschillende keren meegeweest met Madame Depoorter, naar gezinnen waarvan de man vastzat met pakskes enz. Dat was Madame die dat organiseerde. Meestal met ons drieën. Dat moest eigenlijk niet zoveel bekend gemaakt worden.

Wat gaven jullie ?

We gaven voedsel en van alles. Dat waren gezinnen met vier of zes kinderen. We hebben heel veel andere mensen geholpen. Dat was geen lolletje, allemaal opgroeiende kinderen. Kleren en al, er zat daar een beetje van alles bij. Madame Depoortere, dat zijn gouden mensen geweest. Ze hebben veel mensen geholpen. Ze zij hier ook moeten weggaan, ze hadden ook niets meer.

Ze zijn een tijdje naar Emelgem geweest, naar dat ouderlijk huis waar dat fabriekske bij was van de Forcio, waar ze dat meel deden voor de kinders. Ik heb daar ook nog gewerkt, tijdens de oorlog. Depoorter, de burgemeester is daar ook nog een tijdje gaan werken. Je aanvaardt dat hé. We hadden werk.

(...)

En mijn man voyageerde dan met de fiets. Hij was leraar dan, maar hij mocht zijn beroep niet uitoefenen. Hij is 16 jaar uit het onderwijs geweest. Ze konden niet anders. Iemand die een fabriek had of in een fabriek werkte of zo, als ze wilden, ze konden weer beginnen.

Maar gelijk die onderwijzers. Veel van die onderwijzers hebben rondgereden met handdoeken, sigaren of boeken en allemaal. Ze kwamen ook altijd bij de mensen, die ook niet veel konden helpen. Gelijk handdoeken dat kochten de mensen, maar boeken daar konden ze geen geld voor geven. We hadden het anders nodig. (beschrijft de werkomstandigheden van haar man en vertelt waar ze het eerste jaar van huwelijk woonden)

(...)

Maar uw man kon dan wel terug werken als leraar ?

Hij is eerst één jaar in Pittem geweest. Van een collega hoorde hij dan dat er een plaats vrij kwam in Emelgem. En na 4 jaar is hij dan hoofdonderwijzer geworden. Hij heeft zijn burgerrechten teruggekregen., door een substituut van in Ardoois. We moesten 5000 fr schadevergoeding betalen. Wij konden dat niet betalen, we hadden niets meer. Dat was schadevergoeding en sequester. Mijn man zei : « We gaan dat niet betalen. We kunnen dat niet betalen. » Op een keer belde die substituut en zei : « Ik geef je 5 000 fr. Als je nu niet betaalt, dan ga ik geen substituut meer zijn en dan zal ik er niets meer kunnen aan doen. » We hebben dan natuurlijk betaald. Dat was iets van 6 000 fr en zoveel. En dat hebben we dan betaald. Ja, dat was het. Dan moest hij zijn burgerrechten nog terug krijgen. Het is het één en het ander geweest. Hij moest naar het politiebureau gaan achter een bewijs van goed gedrag en zeden.

Vake is dan nog een veroordeeld geweest in Gent. Hij kreeg zijn burgerrechten terug in Kortrijk. Een collega van mijn man, Van Bellegem zei dat hij zij burgerrechten nog niet terug had. mij man zei dat hij ze wel had. Die collega zei als onderwijze kun ze nog niet hebben.

We zijn dan weer naar het politiecommissariaat van Kortrijk gegaan. En de ondercommissaris zei : « Allé, mijnheer Bourgeois, je bent zeker niet goed wijs. Ik heb alles ingevuld en gedaan. » Mijn man moest opnieuw een nieuw bewijs hebben van goed gedrag en zeden.

Wanneer was dat ?

(stilte) ja (stilte). Een tijd achter dat we getrouwd waren. Hij is 16 jaar uit het onderwijs geweest.

In de jaren 60 ? Ja, ja, ja. Hij heeft dan opnieuw papieren gekregen. Hij is dan weer naar Kortrijk moeten gaan. Het is dan ook nog een keer voorgekomen in Gent. En daar heeft hij ze dan eigenlijk weer terug gekregen.

Hij is dan moeten beginnen solliciteren voor een plaats.

Het was waarschijnlijk één van de priesters die zich dat aantrok en hij was er niet erg mee gediend dat mijn man terug in het onderwijs kwam. Het was iemand, die zich dat aantrok van de benoemingen en al.

(...)

Herinnert u zich nog het proces van uw man ?

Ze kwamen met een hele hoop. Er zijn er daar een paar bij, die een knieval hebben gedaan, en die zeiden dat ze er spijt van hadden. Mijn man zei dat hij geen spijt had, dat hij niets misdaan had. De anderen kregen natuurlijk minder straf.

Het was Depretere die substituut was. Maar ik weet niet meer wie er voorzitter was. Ik ben nog een paar keer bij Depretere geweest, maar het was juist ten tijde van de bevrijding, dat ze loskwamen. Ja mijn man moest dan voorkomen.

Is het proces uitgesteld geweest ?

Nee, het is niet uitgesteld geweest. Maar een week voor het proces was ik nog bij de substituut geweest. Hij zei dat hij 3 jaar ging vragen. Maar op het proces vroeg hij 5 jaar. Ze durfden waarschijnlijk niet. Ze waren zelf bang. (geeft voorbeelden van straffen van andere mensen)

In verband met de straatrepressie in het algemeen, hebt u daar nog iets van gezien ?

We zijn niet meer naar buiten geweest. Het was veiliger binnen. 's Anderdaags moesten wij dan toch naar buiten. Ze riepen dan dat ze ons haar gingen afknippen. Ze riepen achter ons en ze kwamen dan 's avonds op onze deur stampen en al zulke dingen.

Het was met een grote groep dat ze iedere keer afkwamen, 's avonds, in het weekend. Aan de overkant van de straat begonnen ze dan te marcheren en riepen 1, 2, 3... Ja, we waren er bang. Ze konden evengoed onze deur instampen. We konden er niets tegen doen. Als ze de deur instampden waren ze binnen. Juist zoals bij de plundering. Onze deur was niet gesloten, ze hebben de deur open gedaan en alles kapot geslagen. Hadden we de deur moeten sluiten, dan hadden ze die toch ingestampt. Boven de deur was het met glas, ze hebben dat ook kapot geslagen, de ruiten van de vensters hebben ze ook allemaal kapot geslagen. We hebben dat allemaal nog moeten herstellen.

Hebben die pesterijen lang blijven duren ? En hoe reageerde u daar op ?

Die pesterijen hebben nog lang, zeer lang geduurd. Ofwel riepen we dan : « We zullen ook eens... » Op zulke momenten ben je veel stouter dan je bent. Ze riepen achter mij en ik riep dan : « Ik zal ook uw haar afsnijden We gaan dan uw blaadje een keer opendoen. » Dat waren allemaal gasten die heel veel geld verdiend hadden tijdens de oorlog. Het was ook niet door

de Engelsman dat ze het verdiend hadden. Het was door met de Duitsers samen te werken. Het waren allemaal de slechtsten. Ze deden het om zichzelf een beetje in te dekken. We hadden het misschien ook beter gedaan : maar ja wij waren zo niet. We gingen dat niet doen.

(...)

Bent u zelf opgepakt geweest ?

Nee, dat heeft ons erg verwonderd, als wij hoorden wie er allemaal opgepakt werd. Er zijn veel vrouwen opgepakt geweest. Vrouwen waarvan hun man bij de Vlaamse Wacht was of bij de NSKK. (geeft voorbeelden)

Eigenlijk had u een beetje verwacht dat u zou opgepakt worden ?

Ja, omdat we hoorden, dat die en die waren opgepakt. We dachten dat ze alle moment hier konden staan. We denken dat het zo gekomen is : met die nonkel van de broer van mijn vader en de broer van mijn vader, dat die misschien een beetje geprobeerd hebben om dat tegen te houden. Maar eigenlijk hebben we er geen verklaring voor.

Hebben ze huiszoeken gedaan bij jullie en wanneer ?

Ja, we hebben huiszoeken gehad. Het was voordat mijn vader was opgepakt. Het was als die gast bij ons geweest was, die kennis van mij zuster. Op een morgen kwamen ze binnen, een hulpgendarme en nog één. We zeiden dat ze eerst een bewijs moesten tonen dat ze huiszoeken mochten doen. Ze hadden dat niet mee. Wij hebben ze niet kunnen tegenhouden. Ze hebben overal gesnuffeld en gedaan : de schuiven uitgesmeten en gezocht. En ze hebben natuurlijk niets gevonden.

Waarom deden ze dat ?

Ja, om iets te vinden zeker, ja... voor bewijzen te vinden voor het één of 't ander. Maar ja, wij hadden niets van papieren. Het was waarschijnlijk omwille van mijn schoonbroer..., maar ja omdat wij lid waren van het VNV en omdat mijn vader ook lid was van het VNV. En omdat die man dan 2 dagen bij ons geweest was. We hebben dan één keer gehad dat ze huiszoeken kwamen doen.

Reageerden jullie dan ?

Ja, wij hebben gereageerd, maar we konden niets doen.

Bij de politie ?

Ja, nee... 't Was zagezegd gendarme, een hulpgendarme, maar ze hadden geen bewijs dat ze kost... maar normaal moeten ze dat hebben. 't Was zoveel dat er moest zijn. Ze kwamen zomaar binnen...

En de burgemeester ?

De burgemeester heeft eigenlijk een zeer lelijke rol gespeeld, Sintobin. Ik heb overlaats (ik onderbreek....) (...). Allewaert was er voren zeker (...) in plaats van Sintobin. Dat zou ik niet meer kunnen zeggen.

Sintobin heeft hier op het stadhuis, buiten gezegd dat ze 24 u lang, alles mochten doen dat ze wilden, dus...

Kijk, 14 dagen geleden nog, zei die Madame dat Sintobin een vree lelijke rol speeld heeft, dus ze hadden de handen vrij. Dus ze mochten alles doen, dat ze wilden, dus... We moesten niet veel bij hem gaan, we gingen overal bot gevierd hebben, verzekers bij zulke gasten (stilte)

Hebben jullie broodroof gehad ?

Ja, mijn vader dan, als hij 6 maanden vastzat. Wij zaten dan zonder inkomen. Mijn zus was dan weer naar Oostakker gegaan. De fabrieken lagen, 't was gedaan hé allemaal. Ze moesten werken voor de Duitsers. Ik heb dan gewerkt bij mijnheer Depoortere, bij Forcio, ik heb daar werk gekregen. Dat was na de oorlog.

Ben u uw bewijs van burgertrouw kwijt geweest ?

Nee, ik niet en mijn zus ook niet.

Hebt u uw woonplaats moeten verlaten ?

Mijn moeder had een huis van haar ouders. De mensen die daar woonden was een kolenhandelaar. Die moesten iedere maand komen met de pacht. En de maand nadat alles kapot werd geslagen, zei hij dat hij niet meer ging betalen. Dat het huis van hem was, dat was een communist. Dat is een moment zo geweest. (geeft andere voorbeelden)

Hebben jullie nooit het gevoel gehad of het verlangen om hier te vertrekken ?

Nee, we zeiden... : «We gaan alles gerust laten en als zij een goedendag zeiden, dan zeiden wij altijd weer een goede dag terug. » Maar van velen die hebben komen pakken, heb ik nooit meer een goedendag kunnen zeggen, nooit meer. Ik kon dat niet meer. De buurvrouw zei van verschillende mensen dat ze gepakt hadden, ze had het gezien. Maar die zeiden dat ze niets gestolen hadden, dat het niet waar was.

Die madame had gezien wie het meegenomen had.

Zijn er nooit mensen geweest, die dingen teruggaven ?

In Izegem is dat gebeurd, als de paters kwamen preken. De paters van Varsenare kwamen voor de missies preken. De kerken zaten dan stampvol. Op een keer zei de pater : de mensen zouden alles moeten terug geven. En het is geloof ik hier in Izegem, dat er waren die 's anderdaags, dingen terug legden aan de deur. (stilte)

Maar wij hebben nooit iets teruggekregen (herhaalt) (stilte)

En het engagement op vlak van Vlaamse gezindheid is nog altijd gebleven ? En hoe komt dat nu nog tot uiting bij u ?

Absoluut. De Volksunie is dan opgekomen, en we zijn dan direct lid geweest. Mijn man is veel jaren in het bestuur geweest. Hij was voorzitter van de Cultuurraad en voorzitter van het Davidsfonds en alles en nog wat. Hij heeft veel aanzien gehad, hij is zeer graag gezien geweest.

U was ook lid ?

Ja, ja... lid van FVV en VVG. Mijn man was daar ook in het bestuur en euh en altijd voort actief gebleven (...) tot op de dag van vandaag, ja ja (...)

Politiek is ook voor u belangrijk ?

Ja, ja... we kunnen wij dat niet uit ons zetten. Dat zit in ons en dat zal zijn tot het laatste moment.

Ik weet nog als vake gestorven was, en ze speelden de Vlaamse Leeuw : ik heb gehuild, gehuild,... Ik zeg hé : zolang de leeuw kan temmen. Ik zeg : vake lag daar met de leeuw op zijn kist...Hij heeft er zoveel voor gedaan (...).

Ondanks alles zijn we alles trouw gebleven. Zaterdag, verleden week na de mis, kwam de deken vlug afgelopen, om mij proficiat te wensen. Hij had nochtans gebeld naar onze Geert, onze zoon, die voorzitter is, om mij proficiat te wensen. Hij wilde het waarschijnlijk nog even doen tegenover mij. Ik dacht dat de deken naar iemand op zoek was. Hij kwam tussen de stoelen gelopen. Ik zeg : de deken moet nog ergens bij iemand zijn. Oh ja, zegt hij : « Mevrouw Bourgeois, ik heb nog de gelegenheid niet gehad om geluk te wensen en doe veel groetjes aan Geert. » Ja, dat doet nog deugd zo hé. (stilte)

Is dat gevoel versterkt met het repressiegebeuren ?

Ja, dat is nog versterkt. Er zijn er die het allemaal van zich afgesmeten hebben, die niets meer met politiek te maken willen hebben.

Maar van ons, dat is gelijk altijd voort. Wij hebben dat niet van ons kunnen afzetten. We zijn weer opnieuw begonnen. We zijn weer in van alles actief geweest, ondanks alles.

De repressie, is dat iets dat u verwerkt hebt ?

Dat kunt ge niet, dat kunt ge moeilijk verwerken, dat gaat niet. Ik toch niet. Ik zeg 't : er zijn nog veel dagen dat ge daar nog mee bezig zijt en dat ge daarmee geconfronteerd wordt.

Welk is dan het overheersende gevoel ?

Ja... (heftig). Wij hebben niks misdaan. Waarom moest dat nu ? Waarom moesten ze dat doen ? Hadden wij nu nog iemand overgedragen of doodgeschoten of zoiets. Je zou dan nog. Maar als je niets doet, juist maar politiek. Ik zeg 't : we zijn hier toch democratie hé ? We mogen toch vrij zijn ? Vrij van onze gedachten toch hé ?

En zie je met de koningkwestie, dat is ook een heel ding geweest. Hij is ook moeten aftreden. Hij kon ook niet anders. Pierlot heeft een lelijke rol gespeeld. Ze zaten zij ginder veilig in Engeland.

In '48 mocht je de eerste keer stemmen, was dat een grote gebeurtenis ?

We waren wij blij dat wij onze stem mochten uitbrengen.

Hoe hebt u dan gestemd, de VU bestond nog niet ?

Euh,... ja was dat dan nog de VU niet ? (stilte) Dat zou ik niet meer zeggen. Dat weet ik niet meer. (herhaalt) 't Zijn dingen dat je onthouden hebt, er zijn dan dingen die weer vervagen. Zo dat ze er dan met weer een beetje op te peinzen, dat ze dan weer in uw gedachten komen.

M.-J. C.

(...)

De reden van mijn vertrek naar Brussel op het einde van de oorlog was dat mijn ouders dat niet zo graag meer hadden. En ook, ik moest dan zo een uniforme ke dragen. En dan hadden ze dat niet graag op den duur hé. Ook omdat mijn vader waarschijnlijk links en rechts opmerkingen moest verwerken of zo.

(...)

Had u tegen het einde van de oorlog door dat er iets aan het gebeuren was ?

Misschien wel, maar ik wist van niets. Wij hoorden de nieuwsberichten en vanuit de Deutsche Propaganda Abteilung gingen ze een maand voor de bevrijding nog altijd de oorlog winnen. De grote mensen wisten dat misschien. Maar ja, we waren geen grote mensen hé.

Werd toen al iets ondernomen tegen Zwarten ?

Nee, in mijn kring niet. Want ik had ook heel veel vrienden, die helemaal niet van mijn gedacht waren. (...) Sommigen zeiden zelfs : "Als de Duitsers mochten verliezen, dan kom je maar bij ons." Dat was geen politiek. Die wrok en die haat is er maar gekomen met de bevrijding en de repressie. Als zelfs de priesters opriepen om te doen dat ze niet moesten doen. Dat was die christelijke naastenliefde. (over het Oostfront en houding van de kerk)

Er was veel jaloezie bij na de bevrijding. Het was voldoende dat er iemand kwaad sprak van u en je vloog achter de tralies. Bij mij was het wel anders. Die mijnheer Vandewalle was dan ondergedoken. Hij was de enige die iets wist over de DeVlag in Izegem. Er zijn waarschijnlijk ook papieren verdwenen over de werking van de DeVlag in Izegem. Vandewalle had misschien zelf deze compromitterende documenten doen verdwijnen. Ze hadden mij dus aangehouden om meer te weten te komen over de werking van de DeVlag. Als ze me dan ondervroegen, dan ging het telkens daarover : over de werking van de DeVlag. Ze wilden weten wie er bij was. Maar ik moest dan telkens antwoorden dat ik er de laatste maanden niet meer bij was. Ik heb nooit tot de kern van de zaak behoord. (...)

Ik kon niet meer zeggen dat ik wist. Het was niet altijd waar dat ik het niet wist. Maar ik kon me altijd verhalen op andere mensen die er ook niet waren. Door mij is er zeker niemand in moeilijkheden geraakt. Want het was ook zo. Mijn taak beperkte zich tot brieven schrijven, pakjes verzenden.

U was weg op het moment van de bevrijding ?

Ik was weg in de periode dat ze het huis geplunderd hebben.

U hebt dus niets van de bevrijding gemerkt?

Nee, op dat moment was ik in Brugge, en ik heb mij daar heel koest gehouden. Ik had er zeker niet aan gedacht om mij te afficeren tegenover mijn gastheren. Ik was bij een vriendin van mijn moeder. Dit gezin was niet politiek niet actief. Het was een voorname familie en ze stonden buiten en boven het politieke leven. Ik was daar opgenomen.

Hoe is alles toen weer juist verlopen ?

Ik kwam dus van Brussel. Ik heb daar ook een paar bombardementen meegemaakt van dat vliegveld. Ik heb mogen meevluchten naar Duitsland. Maar ik zag hoegenaamd geen reden om te vluchten. Ik had immers niets verkeerd gedaan.

Ik ben dan in Brugge toegekomen, en direct naar de vriendin van mijn moeder gegaan. Ik geraakte trouwens niet verder. De bevrijding was misschien nog niet voltrokken. In Brussel waren ze vroeger bevrijd dan in West-Vlaanderen. Er was geen verbinding om naar Izegem te gaan. Dan ben ik bij die familie terechtgekomen en die mensen hebben mij gerust gesteld.

Een paar weken later hoorde ik dat er terug een tram reed van Brugge naar Izegem, over Ardoorie. Dan ben ik dus toch naar Izegem willen gaan. Dan ben ik tot Ardoorie geraakt. In Ardoorie zat ik weer vast. De tram ging niet verder. Dan ben ik naar het fabriekje van Pol Depoorter gegaan. Dat was tussen Ardoorie en Emelgem. Dan ben ik dus in Emelgem geraakt. In Emelgem heb ik wel naar Izegem kunnen telefoneren. Dan ben ik naar Izegem gegaan. Dan is er mij iemand komen oppikken, ik weet niet meer wie.

Die nacht ben ik dan ziek geworden, een indigestie. Want mijn moeder had toen al schrik en ze zei : "Hoe gaat dat allemaal eindigen ?" Die volgende morgen stonden ze al aan de deur om mij te komen oppikken. Met mijn moeder ben ik dan naar de plaats geweest, waar we dachten dat we ons moesten gaan aangeven. Dat was waar de gendarmerie was in Izegem, langs de Ijzerweg. Dat bleek daar niet te zijn. Het was uiteindelijk in onze eigen straat in de Kortrijksestraat, in het kasteeltje van Ter Wallen.

Iedereen kende mij en mijn moeder ook. Mijn moeder was daar een beetje van gegeneerd. Van de gendarmerie zijn we bij een tante gegaan die aan de markt woont. Die tante had een zoon die bij de Witte Brigade was. Hij was van dienst op dat kasteel. Die tante zei tegen mijn ma : "Ga jij maar langs de andere kant naar huis. Ik zal met je dochter naar dat kasteeltje gaan." Dat was ook iemand van de mensen die, zoals ik eerder gezegd had, ons gedacht wist en wist wat ik deed. Maar ik had niemand ooit een strobreed in de weg gelegd. Had ik dat gewild, ik had dat ook kunnen doen, maar dat deed ik niet. Ze zagen mij allemaal graag, en die tante ook, en die witte kozijn ook.

We zijn dus naar dat kasteel gegaan. Nu bleek mijn vader daar ook te zijn. Ze vonden dat ik niet rap genoeg gekomen was, dus hebben ze mijn vader als gijzelaar genomen. Ze hebben mijn vader dan laten gaan en hebben ze mij dan daar opgenomen.

Ze hebben mij dan eerst ondervraagd over algemene dingen. Dat was geen politiker, maar iemand van de Witte Brigade die een hogere positie had, een commerciant van Izegem. Wibou was zijn naam, geloof ik. Daar was ook een vrouw van Izegem van het gezin Fierens, die in Brugge woonde. Ze hadden daar in de buurt van Brugge een kasteel gekocht. De kinderen van haar waren ook in "Onze Lieve Vrouw van Vlaanderen". Die vrouw was dus ook opgepakt. Haar man was ondergedoken, anders zouden ze haar misschien niet hebben gepakt. Die vrouw kende die Wibou. Ze wist teveel van hem en kon dus eisen dat ik bij haar in de kamer kon slapen. Daarom kreeg ze een voorkeurbehandeling. Ze sloep in een grote kamer en toen ze mij zag, eiste ze van Wibou dat ik in haar kamer zou komen slapen en niet in die keuken, waar ze allemaal op een hoop zaten. Door die vrouw, kreeg ik dus ook een voorkeurbehandeling. Mijn neef bracht ook regelmatig chocolade en koekjes voor mij mee.

Waren er daar veel vrouwen ? Waren mannen en vrouwen afzonderlijk ?

Er waren ook mannen, maar zij zaten afzonderlijk. Waar ze zaten, kan ik niet zeggen. De meeste vrouwen zaten met veel te veel op elkaar. Dat was maar een klein kasteeltje.

Was het dan niet moeilijk om daar te leven ?

Natuurlijk. Ze zaten op mekaar gepropt. Ik had daar wel geen last van. Maar ik heb dat wel gezien.

De mannen moesten onder meer met een vod het hekken van het kasteeltje afvegen. De mensen kwamen hen dan uitjouwen, en daar waren grote meneren bij, o.a. Vandemoortele van de olieslagerij, en dat was een chique meneer.

Alleen de mannen, of moesten de vrouwen dat ook doen ?

Nee, de vrouwen moesten dat niet doen. De vrouwen moesten de patatten schillen en de groenten kuisen. Ja, voor zoveel mensen. Er was daar ook veel werk aan.

Ze werden niet publiek vernederd ?

Nee, de vrouwen werden niet zo getoond als de mannen getoond werden. Enfin, voor zover ik weet niet, want in het begin was ik er ook niet bij. Zo lang heb ik daar uiteindelijk ook niet gebleven. Want na een paar weken hebben ze mij dan samen met anderen naar Sint-Kruis gebracht in Brugge.

Is er eigenlijk sprake geweest van een arrestatie ?

Dat weet ik niet.

Vanaf wanneer werd het dan officieel, dat u papieren daarover kreeg ?

Ik heb daar nooit geen papier van gezien. Ze hebben ons allemaal zomaar opgepakt, gelijk een dief. Daarmee was het gedaan.

U hebt dan toch een dossier gehad of niet ?

Als ik in Sint-Kruis was, hebben mijn ouders dan een advocaat mogen aanspreken. Die advocaat heeft mij dan regelmatig een onderhoud gehad met mij, maar daarvoor niet.

Daarvoor was er niets officieel ?

Nee.

En zeiden ze dan niet dat u onder arrest stond ?

Nee, ze ondervroegen mij wel. En ook zoals jij vraagt : uw leeftijd en zulke dingen. Ze schreven dat wel op. Ze bleven over het algemeen wel beleefd.

Werd u over het algemeen goed behandeld ?

Ja. Ik kan daarover niet klagen. Ik ben zeker nooit mishandeld geweest of opgesloten gezeten. Maar dat was al allemaal al achter de rug. Want toen ik in Sint-Kruis was, waren er allemaal vrouwen, zelfs oude mensen die beschuldigd werden van seks en hebben gehad met de Duitsers : mensen van 80 en 75 jaar. Er waren er ook bij wiens haar afgeschoren was, bij wie

er een hakenkruis in de arm was gebrand. Allemaal zulke lelijke dingen. Dat heb ik daar allemaal gezien. Maar dat was al allemaal achter de rug toen ik aangehouden werd. Dan is die advocaat gekomen, en dat heeft toen nog een paar maanden geduurd.

En bent u dan voor de rechter moeten komen ?

Nee, nooit. Die advocaat heeft daar kunnen voor zorgen. Het zat zo dat ik nogal sukkelde met mijn maag. Ik vertelde dat aan die advocaat. Ik voelde mij heel ambetant dat ik dat met die vreemde man moest bespreken. Maar ik zei : ja, ik heb dat en dat en dat.

Was er daar geen mogelijkheid tot verzorging?

Dat waren daar barakken, waar men sliep op strooien zakken. Het sanitair was ook heel minimaal.

En een ziekenbarak. Kon u daar niet terecht?

Nee, ik was eigenlijk niet echt ziek. Maar die advocaat heeft bij de instanties dan uitgelegd dat ik sukkelde met mijn gezondheid, en dat er waarschijnlijk een operatie aan te pas moest komen. Hij heeft dat natuurlijk wel wat opgeblazen. Na een hele tijd, het was dan al in februari, hebben ze mij dan met enkele andere vrouwen naar Kortrijk gebracht, in een school: St-Niklaas of het Fort, in één van die twee. Daar ben ik maar een dag of drie geweest. Gelukkig want ik zou er krankzinnig geworden zijn.

Daarna ben ik alleen naar de Wikings gebracht in Kortrijk. Dat was waar er veel sport bedreven werd. Dat was van de familie Steverling. Daar was de centrale waar ze papieren bijhielden. Daar heb ik mijn papieren gekregen en ik was terug vrij. Het was gelukkig donker. Ik ben dan naar een nonkel geweest die in Kortrijk woonde. Van daar hebben ze dan naar mijn broer gebeld en hij is me dan komen halen met de auto.

En die school waar u eerst zat. Was het zo erg daar ?

Ja. We zaten daar allemaal in klaslokalen. We zaten daar allemaal in rijen. Je moest kijken naar diegene die voor je zat. Praten mocht niet met mekaar. Je mocht naaien of iets anders. Maar er was geen gelegenheid tot gezelschap. Eén keer per dag werden we dan allemaal buitengelaten. Iedereen moest dan achter mekaar lopen. Je kreeg de kans niet om met iemand te spreken. Kijk, dat was vreselijk.

Dat waren nonnen. En ik kan u verzekeren : geraffineerd waren ze!

We moesten dan ook allemaal om de beurt douchen in hetzelfde lokaal waar iedereen zat. Er was niets van privacy en niets van contact. Ik was dus reuzeblij dat ik achter drie dagen buiten was.

Dat was dus een totaal ander bewind dan in Brugge ?

Ja, in Brugge kon je van de één naar de ander. We zaten met 100 in een barak. Je kon daar met iedereen praten. Er werd daar getekend en uitgewisseld en zo.

We mochten ook wel enkel op daartoe voorziene tijdstippen naar buiten. We mochten bijvoorbeeld niet naar buiten op de tijdstippen dat de mannen buitengingen. In theorie mochten we met de mannen geen contact hebben.

Waren er opgelegde activiteiten ?

Opgelegd niet. Er waren wel activiteiten in Sint-Kruis. De mannen organiseerden bijvoorbeeld een toneelstuk dat ze speelden. Wij mochten dan wel met sommige vrouwen naar de barak waar ze dat speelden. We konden daar wel uitwisselen. Tekeningen maken of ...

Deed u dat ook ?

Ja, breien of naaien, of babbelen (lacht) of wandelen. (...)

U bent dus uiteindelijk nooit voor een rechter moeten komen?

Ik heb wel eens moeten verschijnen voor een militair. Het was wel geen auditeur, maar toch iemand van die bureau. Hij heeft mij eens werkelijk op de rooster gelegd over de DeVlag. Die man zei zelf dat al mijn problemen kwamen doordat men niemand anders hen inlichtingen zou kunnen geven. Maar ja, ik kon dat dus niet geven. Meer ondervragingen heb ik eigenlijk nooit gehad.

Welke negatieve gevolgen hebt u later nog van die periode gehad, bijvoorbeeld broodroof?

Nee. Mijn jongste zus had een betrekking in Brussel, als verpleegster. Ik ben ook een tijdje bij familie geweest in Dilbeek, om uit het zicht te zijn van de mensen. Maar dat kon niet blijven duren. Dan ben ik terug naar huis gekeerd.

Mijn zus had dus een job aanvaard als verpleegster in Brussel en ze moest daar ook 's nacht werken. Mijn ouders hadden niet graag dat ze daar alleen naartoe zou gaan. Dan ben ik met haar meegegaan. De eerste maand ging dat goed. Dan heb ik een job gezocht. Ik heb mij aangemeld bij een bureau waar je je kon aanmelden voor een job. Op die manier ben ik mij gaan aanbieden in een laboratorium. Ze hebben mij toen niets gevraagd en ik heb ook niets verteld.

Tot mijn verbazing ben ik daar ook nog een andere vrouw tegengekomen die bij mij in de kostschool gezeten had. Ze was ook bij onze Lieve vrouw van Vlaanderen en ze zijn ook naar Brussel verhuisd omdat het Zwarten waren. Er was daar ook nog andere vrouw, met wie ik heel goed overeenkwam. Ik kon niet koken en kreeg dan van ons moeder eten mee. We hadden veel te eten. Die vrouw haar man zat vast. Het was ook een Zwarte. We hebben dan eten aan haar gegeven. (lacht) Zij werkte voor de kost.

Als dat uitgekomen was, heeft daar ook niemand iets over gezegd. Er werd aan zulke meisjes niet gevraagd. Ja, kijk ik was nu, waarlijk waar, ook niet zo een sterke bediende hoor. Ik heb overal waar ik kwam, mijn plan getrokken op het niveau dat ze mij plaatsten. Wel ja, dat ging. Maar niemand vroeg aan mij iets en ik zei dan ook niets hé. Voilà.

Dat eerste verblijf in Dilbeek, was dat niet een beetje een vlucht uit Izegem ?

Wel, in het begin dat ik thuisgekomen was uit Sint-Kruis hadden mijn ouders last van hakenkruisen, en altijd maar smijten met vanalles. Ze durfden overdag zelf niet meer hun rolluiken optrekken. Dat was erg.

Ik moet nu zeggen : terwijl ik in de gevangenis zat, heb ik ook eens bezoek gehad van een man die ik niet kende. En die vroeg mij uit over een persoon. Maar dat had ook wel niets met politiek te maken. Het was een verhaal over bedden en zo en met vuiligheid. Op mijn

jeugdige leeftijd en met mijn ervaring – ik moet niet zeggen - had mij dat gechoqueerd. Op dat gebied was ik niet altijd de eerste in de klas. Die man moet mijn walging hebben aangevoeld en ik heb dat ook zo gezegd dat mij dat tegenstak en dat ik dat vies vond. Die man noemde Tack. Die man moet dan naar mijn vader geweest zijn terwijl ik nog vastzat. Mijn vader wist daar niets van. Die man was vriendelijk geweest tegen mijn vader. Het waren communisten, maar idealisten, geen ordinaire communisten.

Als ik thuis was, deden ze dan voort met het telkens maar beschilderen van onze façade met hakenkruisen. Mijn vader werd dat dan beu en hij is dan eens naar die Tack gegaan. Hij heeft dat verteld. Die Tack heeft daar dan ervoor gezorgd dat dat ophield. Maar mijn ouders vertrouwden dat dan toch niet. Daarom hebben ze mij naar die vrienden in Dilbeek gestuurd. (...) Dat was voor mij eens wat anders dan Izegem, waar ik me bijna moest wegstoppen. Dat heeft een maand of twee maand geduurd. Maar mijn ouders wilden ook niet dat het bleef duren. Want dat waren nogal mondaine mensen en mijn ouders waren veel te christelijk. Dat mondaine beviel hen zo niet. Dan ben ik weer naar Izegem gekomen totdat ik met mijn zuster naar Brussel ging. Ik ben dan nog wel dikwijls naar Brussel teruggekeerd.

Bent u dan nog van Brussel naar Izegem teruggekeerd ?

Ah ja we gingen ieder week terug naar huis in het weekend of in de week. (...)

Hoe lang bent u dan in Brussel gebleven ?

Ik ben dan in Brussel gebleven tot ik getrouwd ben in '71. Ik heb nooit meer echt in Izegem gewoond.

Had u graag terug naar Izegem gekeerd ?

Nee, ik weet niet echt. Ik vroeg daar niet naar. Je groeit daar ook uit. Al mijn vrienden en vriendinnen in Izegem trouwden ook allemaal en verhuisden. Ik viel overal uit de mand en ik had dus geen aanknopng meer. Dus was ik niet geïnteresseerd om terug naar Izegem te komen. Nee, nee. (...)

Op cultureel gebied. Bent u dan nog actief geweest na de oorlog ?

Ik heb u toch verteld dat we naar Kortrijk gingen voor euritmische dansen. Mijn ouders betaalden daarvoor. Ik heb ook Duitse les gevolgd, en pianoles gevolgd in de muziekschool in Izegem.

En kon u dat ook nog na de oorlog ?

Ah, na de oorlog heb ik dat allemaal niet meer gedaan.

Bent u dan van een andere vereniging lid geworden ?

Nee. In Brussel ben ik in geen enkele vereniging actief geweest Ik was daar net als op een eiland.

Heeft het repressiegebeuren uw visie op politiek veranderd in één of andere zin ?

Nee, nee. Ik ben altijd voor Vlaanderen geweest en dat ben ik vandaag de dag nog altijd. Dat heeft mijn visie niet beïnvloed. Het is wel zo dat ik daar aan meegedaan heb omdat ik ervan overtuigd was dat de Duitsers ons konden helpen in de strijd tegen België, die tegen de vervlaamsing waren van ons volk. Dat heeft wel mijn visie veranderd : dat we op onszelf moeten rekenen. We moeten dat niet proberen van een ander te verkrijgen. Dat gaat toch nooit gaan. Dat ik mij bedrogen voelde in de Duitsers, dat wel.

Voelde u zich bedrogen door de mensen die u in de gevangenis hadden gestopt?

Ja, hoe moet ik dat zeggen. De mensen : wie was dat? Dat was een hele groep. Het was vaak ook door jaloezie en haat en nijd.

Ik heb daar allemaal nooit mee af te rekenen mee gehad. Ikzelf heb daar nooit last van gehad. Het is wel zo dat er bij ons thuis tijdens de oorlog altijd een man kwam in de zaak die daar een pintje dronk. Uiteindelijk is hij het wel die nadien geprobeerd heeft om mijn vader te doen aanhouden. Hij was ook de eerste om te komen plunderen. Hij had heel de oorlog geprofiteerd. Die man moest ook aan de kost komen, net als wij aan de kost moesten komen. En als hij wilde schilderen : had hij verf en borstels nodig. Als hij bij ons kwam en mijn vader hielp hem daaraan, dan moest hij niet zeggen dat wij hadden gewoekerd. Hij had meer gewoekerd dan wij. Zie je, zoiets ergert. Maar dat was een ventje : zo groot was het (toont met een minachtend gebaar hoe klein hij eigenlijk was). Kun je daar aanstoot aan nemen ?

Hebt u de repressie dan verwerkt ?

Maar, ik had niets om te verwerken. Ik heb daar niet onder geleden. Ik was één- of tweeëntwintig jaar en ... (hapert) ook in die gevangenis. We hadden geen goed eten. Dat was allemaal maar heel beperkt. Maar honger hadden wij niet. Ik kan nu ook nog rondkomen met een ei en een boterhammetje. Als ik een rijke tafel kom, kan ik daar ook wel van genieten. En op die leeftijd. Ik zag daar allemaal zo geen kwaad in. Ik kan echt niet zeggen dat er mij iemand schade berokkend heeft zoals bij anderen.

Zoals bijvoorbeeld bij Bert Peleman. Die jongen was nog geen 30 jaar, had drie kinderen en ze hebben het zover gedreven dat hij was veroordeeld werd tot de dood met de kogel. Die man heeft later wroeging gehad en het is gelukkig niet uitgevoerd. Die man die er voor gezorgd had dat hij veroordeeld werd was de notaris. Die man heeft ook zelf de ene tegenslag na de ander gehad. Hij heeft ook gesjoemeld en gedaan in zijn werk als notaris, geprobeerd om veel geld te verdienen, en als het uitkwam, hij verloor meer dan hij kon verdienen. Wel als dat allemaal uitgekomen is, dan was Bert daar niet kwaad voor. Dat hij tegenover die man ook geen sympathie kon betuigen, dat begrijp ik ook, maar ik heb dat nooit meegemaakt.

Bij ons thuis, mijn moeder was er ook niet bij als ze gekomen zijn om te plunderen. Mijn moeder is toen de straat overgestoken, en is toen bij de burens gegaan, waar we in het begin van de oorlog gewoond hebben. Dat waren ook vrienden. Er zijn ook heel veel burens die meegedaan hebben met de plundering, en die spullen mee naar huis genomen hebben, maar om aan ons te kunnen teruggeven, dat hebben we ook meegemaakt.

Er waren er natuurlijk ook die geplunderd hebben om zelf te kunnen nemen. Ze hebben ook veel gebroken en gedaan. De schone luster bijvoorbeeld. Er was eigenlijk veel meer gebroken dan gestolen. Ze hebben ook waardevolle dingen genomen. Want wij hadden in huis ook heel veel chinees, van een nonkel die in China pater was. Dat is ook allemaal verdwenen.

Mijn vader of mijn broer, zij zouden daar een complex aan kunnen overgehouden hebben. Maar ik was er niet.

Maar u hebt die verhalen ook gehoord toch ? U weet ook dat ze die hakenkruizen hebben geschilderd en zo ?

Ja, ja. Maar wie heeft dat gedaan ? Als ze bezig waren met dat te doen en te bombarderen met eieren en rotte appels. We gingen dan niet naar het venster gaan kijken. Ze konden dan misschien nog inbreken en ons op de straat zetten. Want ik weet nog goed. Het was zelfs zo dat we matrassen in de gang legden en op de grond sliepen in de gang. Omdat we in de kamer niet meer durfden blijven.

Wanneer was dat dan ?

Na de bevrijding. Dat was zelfs al na februari. Want ik heb vastgezet tot in februari. Ze kwamen dus regelmatig langs jullie huis. Meer dan eens, we gingen in ieder geval nooit gerust gaan slapen. Als ze dan eens een nacht niet kwamen, dan hadden ze nog niet gerust geslapen. Ze zaten altijd met de schrik : gaan ze het venster niet ingooien ? Of gaan ze niet in het huis inbreken ?

Kende u op zo een momenten mensen bij wie u terecht kon, die u konden beschermen ?

Mijn vader is dan eens ten einde raad naar die Tack gegaan. Dat heeft toen niet lang geduurd en het heeft succes gehad. Hij is misschien zelfs weergekeerd naar Tack om hem te bedanken.

Kon u dan bijvoorbeeld niet bij de politie terecht ?

Oh nee, als je als Zwarte naar de politie ging : wat denk je wel ? Ze zouden u nog opgepakt hebben en gezegd hebben: "Blijf hier een beetje." Zodat je de hele dag kon binnenzitten.

Op hen moest u dus niet rekenen ?

Oh neen, op die openbare diensten moest je niet rekenen, ook niet op de priesters. Als men van iemand iets kon gedaan krijgen, dan was het van de Witten bijvoorbeeld die Tack, dat was ook één van de Witten.

Waren er dan geen priesters die de kant kozen van de zwarten ?

Ja er waren er wel. Ik heb ook nog onlangs gelezen van een pater die veel mensen geholpen heeft. Pas op, we moeten ze niet veralgemenen. Er zijn ook priesters die ze bij hun haar getrokken hebben en gesleurd hebben. Daar in Roeselare die pastoor van aan de Zilverberg hebben ze mishandeld tot en met. Maar er waren er veel die aan de overkant stonden te lachen als ze stonden te plunderen. We hebben dat allemaal meegemaakt.

En dat was in Izegem ook zo ?

Dat was in Izegem ook zo. Dat was in Roeselare en overal. Hadden de priesters het gewild, het zou allemaal niet gebeurd zijn. Vooral in Vlaanderen had de clerus nog invloed. Nu hebben ze al hun invloed verloren. Waarom ? Al die Zwarten gaan

natuurlijk ook niets meer doen om de priesters te beschermen. Al die mensen die beledigd werden. Daar ligt voor een deel ook het begin van de crisis die de kerk nu doormaakt. Omdat ze die goede katholieken allemaal hebben laten vallen. Want de meeste van die Zwarten waren katholiek. In plaats van hen te verdedigen hebben ze hen laten vallen en nog een beetje meegegaan.

Hebt u dan ook de neiging om zeggen, "Ik moet van geen priesters meer weten" ?

Nee. Ik moet zeggen. Ook om de reden dat ik daar allemaal niet persoonlijk bij betrokken was. Maar let op, voor mij is het wel zo : een priester is een mens als een ander. Ik ga iemand niet op die basis beoordelen, maar als mens. Dat is voor mij ook zo voor de andere mensen. Politiek is het nog altijd zo. Die principiële dingen die ik zeg over Vlaanderen dat heeft volgens mij ook niet met politiek te maken. Dat is geen CVP of socialist of communist : 't is Vlaanderen of het is niets. Diegene die voor Vlaanderen iets doet, dat is een goede, ook in de politiek, maar diegene die voor Vlaanderen niet goed doet, dat is geen goede politieker voor mij. Alhoewel het eigenlijk wel een goede politieker kan zijn.

Maar misschien vindt u dat er via de politiek iets kan gebeuren voor Vlaanderen ?

Ah natuurlijk is dat zo.

Dan is het toch een beetje politiek ?

Ah ja, we kunnen daar niet onderuit. Ik ben ook niet voor geld. Maar toch heb ik ook geld nodig om van te leven.

U ziet het dus eigenlijk als een noodzakelijk kwaad ?

Ah ja, absoluut. Er moet ook orde op zake zijn. Ook in een kerk : als iedereen doet zoals hij wil, wat heeft de pastoor dan nog te zeggen. Ze maken er een revolutie van, en dat gaat niet hé. Het is in het kleine zoals in het grote : er moet orde zijn.

Ik vind dat dat in de politiek ook zo is. Het is zoals je zegt, een noodzakelijk kwaad. Maar politiek. Ik ken daar niets van. Als er hier iemand in mijn huis komt, knik ik altijd met overtuiging. Want ze hebben allemaal ergens gelijk. Maar ze moeten ook niet verlangen dat ik dat allemaal ga toepassen.

Hoe kijkt u naar die periode terug ?

Eén ding is zeker. Ik zou niet meer willen dat dat herbegint.

Het was ook wel zo: we hadden schone en interessante figuren die we nu niet meer hebben en daar heb ik wel spijt van. Want die generatie is voorbij. En dat komt niet meer terug. In de jeugd zit het er niet meer in. Als je nu eens kijkt naar Tom Lannoye, Brusselmans, zelfs Hugo Claus en zo. De mensen die zelf zouden kunnen, die trekken hun politieke kaart om te komen waar ze willen. Ze noemen dat dan open kunst en literatuur. Ze maken dan Gezelle uit. Coupé wordt al niet meer vernoemd.

Ik voel wel de heimwee naar die generatie. Dat doet pijn. Er is niemand om hem te vervangen, en ik maak deel uit van die vervlogen generatie.

Er zijn anderzijds toch ook dingen, waar je niet meer zou achter verlangen.

Mevrouw Griet Denys

(...)

Maar bijvoorbeeld op de dag van mijn plechtige communie ben ik gaan zwemmen. Dat kleed uit en gaan zwemmen. Wij vonden dat plezant. Ze klaptten daar niet van. Maar ze waren diepgelovig en goed Vlaamsgezind.

Gingen die twee dan samen misschien ?

Ja, ja. Dat ging samen. Want de repressie ging tegen gelovige mensen en tegen Vlaamse mensen. Het is nu lelijk om zeggen : maar dat is de repressie geweest.

Het was waarschijnlijk niet tegen de gelovigen op zich ?

Ja, kijk, Ze zeiden dat wij ergernis gaven door naar de mis te gaan. Hoe kunnen wij nu weten dat wij ergernis gaven, dat wij aanstoot gaven ?

Misschien omdat jullie een uniform droegen ?

Nee, we zijn nooit in uniform geweest, we hadden geen uniform.

Het was een vorm van jaloezie. We zagen er goed uit. Een huisvrouw die niets anders deed en die nog tijd had om handwerk te doen. Wij droegen kleren met kruissteekjes op van haar. waren ook niet vlug op één. Er was iedere keer één of twee jaar tussen.

(...)

Maar in Jambes was ik heel graag. (...) (was er heel vol van : mooi : natuur en gebouwen, goede geest,...nochtans nonnen : maar het waren jonge)

Ik kan geen kwaad woord zeggen van die school. Alleen wanneer ik en dat ander meisje niet meer terug mochten. Na het Von Rundstedtoffensief kregen we een brief dat we niet meer gewenst waren.

Wat was de reden voor die weigering ?

Dat was door een onderpastoor D. hier van bij ons, die had geschreven dat we zagezegd voor de Duitsers waren geweest, enz...Dat was, ik mag het eigenlijk niet zeggen hé want het is een priester. Maar die brandt alleszins in de hel voor wat hij gedaan heeft. Maar het kwaad dat die mens met zijn tong heeft gedaan. (stilte)

Voor u moet dat erg geweest zijn want u ging zo graag naar die school ?

Ja, ja. Maar ja, kijk, we moesten dan toch geld verdienen uiteindelijk. Het ging toch niet meer mogelijk zijn. We hadden niets meer en mijn vader zat ook zonder werk. Hij heeft dan zijn ontslag gegeven.

Maar eens we in Brugge woonden is dat allemaal vanzelf gegaan. We hebben een auto gekocht. Mijn zuster en ik hebben de groothandel gedaan. Ik weet nog dat we eerste week zeiden : “Allé, we kunnen al een eigen matras kopen.”

(...)

Mijn vader was eigenlijk bang, niet voor de Duitsers, maar voor de repressie achteraf. Omdat hij gezien had wat er gebeurd was na '14-'18. Dat zat nog goed in zijn kopke.

Hij was heel voorzichtig : “Nooit geen uniforms, nooit van niks geen lid zijn”, zei hij altijd tijdens de oorlog. En ik zou hetzelfde zeggen tegen mijn kinderen : “Doe je gedacht maar zwijgt.” Repressie is zo onrechtvaardig hé!

Jullie hebben toch moeite gedaan om niet voor die Duitsgezindheid uit te komen ?

Mijn vader heeft zo lang onderwijs gestaan. Je hebt daar vrienden maar er zitten ook mensen tussen die een tijd hebben. Jaloersheid is een grote oorzaak, het benijden van iemand...

Het feit van uw zus en haar romance met de officier ?

Ook al, dat was moeilijk, hé! Dat ze weg gegaan is voor de Vrijwillige Arbeid.

(...)

Voelde u dat de oorlog naar zijn einde liep ?

Ja, maar ons vader zei, ... Het was een beetje vroeger dan ze gedacht hadden. Het was nog geen capitulatie en er liepen nog Duitsers rond en het was Izegem kermis. Het is met Izegem – kermis begonnen hé.

Heeft u vooraf iets opgemerkt ?

Ons vader moet daar het één of het ander hebben opgevangen. Want hij zei tegen ons moeder: “Ja, kun je Griet nog met iets wegsturen ?” Het was altijd Griet, Griet,

Met iets wegsturen ?

Ewel, ik moest met mijn trontenette met pakken stof naar mijn tante. Maar stom, in de plaats dat ik mijn autoped daar laat staan, heb ik hem terug meegenomen. Ze hebben die ook gestolen hé. Het was een prachtige autoped die we hadden gekregen van een pater die soms bij ons kwam, een redemptorist, kind aan huis.

Mijn vader vermoedde dus iets. Ik moest dan nog iets weg doen en nog iets weg doen...

Was er toen al een spanning ? Was u bang ?

Er was daar spanning. De spanning is maar gekomen op het moment zelf, toen dat ze begonnen ruiten in te gooien.

Op dat moment was ik alleen. De eerste die weg ging, was ik. Ik nam ergens een zak met speelgoed van onze jongste zusje en haar popje en ik zei :”Kom we zijn weer weg.” En we gingen toen naar tante Jozefien. Waarom ik zo reageerde, dat weet ik niet, dat weet ik niet.

U hebt die mensen zien binnenkomen ?

Ze kwamen nog niet binnen. Ze stonden nog allemaal aan de deur.

En wat deden ze dan, roepen?

Ja, en mijn grootmoeder was er. (moeilijk verstaanbaar) Ze heeft ons allemaal een kruiske gegeven en ze is naar haar dochter gegaan, die met een anglofiel getrouwd was. Had hij aan de deur gestaan en geroepen : “Zijn jullie bijna weg ?” Ze gingen allemaal weg zijn.

Maar ja, ze waren jaloers hé. Kijk, wij stelden het te goed hé, en zij hadden het moeilijker.(over die familie) Maar mijn ouders hebben ook niet anders gedaan dan ervoor gewerkt, gewerkt. De anderen daartegenover die stonden altijd maar in hun deur te praten, te praten. Wij zaten nooit buiten. Want toen leefden de mensen op straat hé.

Maar op die manier stonden jullie op dat moment alleen?

Ja, en de broer van mijn moeder is afgekomen, en die zei tegen iemand die met ons schoonste servies wegging : “Zijt ge niet beschaamd ?” En die antwoordde : “Beschaamd ? Hier zie!” En hij gooide het allemaal op de grond. En hij zei : “Ik moest maken dat ik wegwam of kreeg daar slagen.”

Achteraf zijn er wel... Het was een zondag dat er plunderingen waren. De zondag erop zijn er wel veel mensen gekomen die gevraagd hebben wat we konden gebruiken en zo. Dat wel.

Wie was er allemaal thuis toen ?

We waren allemaal thuis. Het was Izegem kermis en er ging feest zijn. Mijn broer wilde tussenkomen en de spuit aanleggen. “Och”, zei pepa, “Willy, ze gaan nog kwader worden. Ze gaan dan nog erger dingen doen.” Mijn ma zei : “Michel, ik zal hier wel blijven met Hilda, de braafste thuis, die twee jaar ouder was dan ik.” Ik had de jongste mee. Dan zijn de meisjes weggegaan. Ah nee, Hilda is toch weggegaan en ze nam de hesp mee. Dat was een praktische hé. Een schone grote hespe in een zak. De twee andere meisjes Eva, en Jeffa namen ze mee. Hilda nam die twee naar tante Magrietje. Welgekomen.

Hilda is dan dadelijk teruggekomen. Ik weet nog dat Hilda zei : “Ik ben dan nog in de namiddag teruggekeerd en die van VDB ‘s was hier nog met een groep en die hebben onze laatste ruit uitgegooid.” Zo een prachtig glasraam dat we hadden. (beschrijft hoe mooi het was)

Ik ben eerst weggegaan en mijn vader en mijn oudste broer zijn naar Lendeledede gegaan, rustig weg, naar een boer. Dat was een hoeve die dicht bij het vliegveld lag.

Hoe lang zijn ze daar gebleven ?

Ze zijn daar veertien dagen of drie weken gebleven.

Jullie gezin was toen helemaal uit elkaar gevallen ?

Ja.

U bent dan ook langere tijd weggeweest ?

Ik heb drie weken bij die tante gewoond. Totdat er weer rust was. Ik dacht : ik zit hier goed. Ik had daar een eigen slaapkamer. (beschrijving gezinssituatie) Wij waren daar echt graag gezien. En als die andere dochter kwam, die gehuwd was, hoorde ik haar tegen haar moeder zeggen (fluistert) : “Moeder wat denk je wel dat je doet ? Wat je toch in huis neemt.” En dan mijn tante zei dan : “Ik ben hier de baas hé, en jij niet. En dat is mijn lievelingsnichtje.” (legt uit waarom ze

het lievelingsnichtje was) Het was een brave vrouw hoor. Die mensen hebben niets gedaan tegen ons. (...)

Toen u die woorden hoorde van die nicht, wat ging er dan in u om ?

We wisten dat dat zo iemand was.

U trok zich daar niet veel van aan ?

Ik, Nee. Als kind was ik zodanig... Ik ben gelijk maar in de werkelijkheid gekomen met zelf in een gezin te staan en met tegenslagen te hebben van je kinderen.

En de plunderingen ?

Ik heb daar niet zo onder geleden, en mijn jongere broers en zussen ook niet.

U hebt daar ook geen angstgevoelens aan overgehouden ?

Nu meer dan toen. Ik ben banger geworden. Zou dat van dat zijn ? Maar we zijn eigenlijk nooit bedreigd geweest hé. Alleen dan die handgranaat...

Het is wel een ongewone gebeurtenis geweest, niet?

(gaat verder) ...Er is niemand die heeft vastgezet. Maar dat is rap voorbij hoor : drie weken. Ik weet nog, de eerste keer toen we terug thuiskwamen, dat we op houten kisten zaten. Dat weet ik nog. En ook een tafel met een poot af. Maar dat heeft niet lang geduurd hoor. Iedereen kwam vragen wat ze moesten hebben. De ene bracht dat, de andere bracht dat. We hebben dan heel mooie meubels gekregen.

Dan begon het stilaan weer wat beter te worden?

Ja, en dan met naar Brugge te gaan... Dat gaat allemaal nog vlug hoor. Van september naar mei, dat is kort.

Heeft u iets gezien van de plunderingen bij andere mensen ?

Ik heb dat nooit gezien, alleen van horen zeggen. Bijvoorbeeld waren ze waarschijnlijk aan het plunderen bij u grootouders, toen ze dan ook naar ons gekomen zijn.

Moest u binnenblijven misschien ?

Ah, ja de eerste drie weken ben ik nooit buiten geweest. Ik heb wel door de gordijnen gepeept en gezien dat er mensen afgehaald werden.

Was dat gewelddadig ?

Het schijnt van wel. Er waren vrouwen die we gekend hebben, die gestampt zijn geweest, onder andere een vrouw die we gekend hebben, die nadien gestorven is van kanker, van borstkanker.

Waren er naast die materiële moeilijkheden ook financiële ? U zei dat u vader ontslagen is geweest.

Wel mijn vader heeft zijn ontslag gegeven, gelukkig.

Gelukkig ?

Wel anders zou hij zijn ontslag gekregen hebben. En dan zou hij niet meer in het onderwijs hebben kunnen werken en verlies je pensioenrechten en zo. Het was kanunnik De Coene die hem die raad gegeven heeft. Dat was een beetje voor het einde. Hij zei : “Michel, ik zou dat zo doen.” Hij heeft dan na enkele jaren terug in het onderwijs kunnen gaan. In Zedelgem, een plaats die vrijkwam bij de broeders. (moeilijk te verstaan, hoe vader terug aan werk is geraakt)

Hij heeft dan nooit een periode gehad dat hij geen werk heeft gehad?

Ah ja, toch. Maar wij deden dan de groothandel, hé. En hij ging dan wel veel gerief gaan halen, en hij deed dan de boekhouding.

Het was dan niet zo dat jullie niets van inkomen hadden?

Ah nee. We konden dan bijvoorbeeld stof krijgen om peignoirs van te maken. Mijn zus maakte altijd peignoirs en mijn vader ging die dan gaan verkopen. Ze heeft daar veel geld mee verdiend.

Dat is niet uw oudste zus?

Mijn oudste zat in Duitsland. De ander, mijn broer, zat dan in Leuven te studeren voor geneeskunde. Het was Hilda die de peignoirs maakte, was afgestudeerd voor beroepsregentes. Ze was twee jaar ouder dan ik. We verdienden dus nog geld toen we nog in Izegem waren, hé. Ik verkocht ook van alles en nog wat. Alles wat wij konden krijgen, verkochten wij.

Maar eens we in Brugge woonden, ging dat allemaal veel officiëler. Die kamerjassen dat ging wel weg zoals zoete broodjes.

Er was een tekort hé. Er was geen textiel geweest tijdens de oorlog.

Wat was dat weer van die pater die iets gezegd had van spinnen ? Had dat iets te maken met het helpen van mensen ?

Ja, hij kwam dan met wol om te spinnen. We moesten dan iets op ons naaimachine zetten. (onverstaanbaar) Ja, dat was een pater die de mensen hielp in nood. Hij zag dan ook wel dat wij ander werk hadden en dan heeft hij. Ik heb dan we heel wat gesponnen, toch een week lang. Maar ja, wij konden ons naaimachine niet missen hé. Ja, ons naaimachine was dan gestolen geweest en we hebben het dan daarna teruggekregen. Maar mijn zus moest ook stikken hé.

Wat was uiteindelijk de bedoeling ? Dat jullie de wol sponnen... ?

Ja, we sponnen de wol. Dan kwam hij dat halen en dan betaalde hij ons. Maar het was heel weinig hoor. Maar dat was schone wol.

Dat was een patertje van de Kapucijnen die dan bij alle Zwarten – dat waren dan Zwarten hé – langs ging om te helpen. (...)

Jullie zijn nooit met gerecht in aanraking gekomen ?

Niemand. Wij hebben alleen de volkswoede gehad.

Zijn er dan huiszoekingen geweest achteraf ?

Nooit, niets.

Bewijs van burgertrouw hebben jullie allemaal kunnen behalen ?

Wel mijn broer had een stempel nodig. Hij mocht in Leuven ook niet verder doen. Hij kreeg zijn burgerrechten niet van de burgemeester. Mijn broer was ook een filou en kende echter de zoon van de burgemeester. (vertelt verhaal dat de zoon in opspraak zou kunnen brengen) Hij heeft toen direct een handtekening van zijn vader gehad en een bewijs van goed gedrag en zeden. Hij kon verder studeren.

Trouwens ze konden hem niets aanwrijven. Hij was nergens lid van.

Hoe kan dat dan ?

De haat hé. Het plunderen mocht ook niet gebeurd zijn hé. Maar de burgemeester, onder druk, heeft hij dan de politie twee dagen vrij gegeven. De stad vrij en toen zijn ze begonnen hé. Tot hij zag dat ze overal gingen. Ze gingen niet alleen meer naar de zogezegde Zwarten. Ze gingen overal.

Maar om uit zijn burgerrechten ontzet te zijn geweest, moesten ze toch iets kunnen aangeven als reden ?

Maar er was geen reden. Ze deden alles. Er was niets reglementair.

Dat was dan weer in samenspraak met die priester, die ook Leuven verwittigd had, of niet?

Dat weet ik niet. Leuven heeft daar eigenlijk nooit in tussen gezeten.

Was u broer dan de enigste die daar problemen mee had?

Ja, en mijn oudste zus zat in Duitsland en was al afgestudeerd. Mijn andere zus was afgestudeerd. Ik kon door de repressie mijn studies niet verder zetten en de anderen waren nog te jong.

Maar soms zegt u dat u niet kon verder doen door het Von Runstedt offensief en een andere keer door de repressie. Ik begrijp dat niet goed.

Ah, ja. Tijdens het Von Runstedt offensief was de school gesloten. En in de meidagen kreeg ik dan bericht dat ik niet meer gewenst was in die school. Dus moesten wij thuiswerken en die tussentijd van de plunderingen en de meidagen moesten we ook thuis werken want we hadden niets meer.

Hebben jullie schadevergoeding moeten betalen ?

Nee, we hebben een schadevergoeding gekregen. Na zovele jaren hé, in de jaren '60. Ik weet het nog zo goed. We hebben dan onze eerste televisie gekocht met het geld dat we kregen van onze

ouders. Ze hebben toch een deel gekregen. Ze hebben toch 100.000 frank gehad. (over televisie)
We hebben dat verkregen via een sluwe advocaat, (over wie het was)

Het was dus wettelijk mogelijk om schadevergoeding te krijgen ?

De meeste mensen hebben geen schadevergoeding gekregen.

Maar zelf hebt u niet moeten betalen? En het sekwester ?

Nee, want wij hebben geen zaken gedaan met de Duitsers.

U hebt dus niet verplicht uw woonplaats moeten verlaten?

Nee. De rijkswacht heeft ons gewoon de raad gegeven om weg te gaan. Ze hebben ons nooit verplicht.

U hebt geen problemen gehad om te veranderen van omgeving?

Absoluut niet. Brugge was een droom om te wonen, in vergelijking met Izegem. Bekrompen van geest.

In Brugge hebt u dan ook nooit last gehad?

Nooit.

(...)

In mei '45 was er die aanslag hé ? Was u thuis op dat moment ?

We sliepen allemaal hé, het is 's nachts gebeurd.

Was u ook in die slaapkamer toen ?

Ik niet nee, we sliepen in een slaapkamer met 4 meisjes.

U hebt dat dan gehoord ?

Ik heb niks gehoord nee. Ze kwamen allemaal naar mijn kamer gelopen. Ik zeg : "Wat is dat nu ?" "We gaan hier slapen, we gaan hier slapen. Ze hebben een handgranaat gegooid.", zeiden ze. Ik zeg : "Wat is dat nu ? Ik heb niks gehoord." Maar mijn ouders hadden het wel gehoord. Mijn broers hadden ook niets gehoord.

Waren er dan gewonden ?

Nee. Mijn zus had hier en hier een schram, van een schrapnel die ertussen was gekomen. Er was wel een heel gat. Van in de slaapkamer kon je zien tot op het straat, tot in het portaal.

Ze hebben ze dus gegooid, en die is dan blijven liggen op de vensterbank. Achteraf is ze gevallen. Ze is dus ontploft tussen de slaapkamer en het portaal beneden.

Dat is dan het geluk geweest. Want mocht ze in de kamer gevallen zijn, dan ging ze gekwetst geweest zijn.

Hoe lang zijn jullie dan nog daar gebleven ?

Alleszins zijn we dan vroeg weggegaan. De rijkswacht had dat dan gezegd tegen mijn vader, toen hij zich ging aangeven : “Als je verstand hebt : ga weg uit Izegem.”

Wat bedoelt u met aangeven : de feiten die gebeurd waren ?

Hij wilde zich laten oppakken naar aanleiding van de feiten die gebeurd waren. Hij zei : “Als dat dan de bedoeling is. Sluit me op. Maar dat ze mijn gezin met rust laten.” Maar ze zeiden : “We kunnen dat niet. We hebben geen aanklacht tegen jou.”

Jullie hebben dan bijna hals over kop Izegem moeten verlaten ?

Ja dat is allemaal heel vlug gegaan. Ik weet wel dat de verhuizer iemand van Tielt was. Dat was een huis dat een vriend van mijn vader gehuurd hadden, waar we introkken in Brugge. (beschrijft huis in Brugge)

Die overgang is dus tamelijk vlot gebeurd?

Ja.

(...)

Zijn jullie dan niet meer naar Izegem teruggekeerd?

Nee. Ik niet meer. Mijn vader misschien wel, maar ik niet meer. Hij is nog teruggekeerd om het huis te verkopen. Pepa twijfelde of hij het zou verkopen. En ik zei : “Pepa toch, verkoop dat huis. Wat ben je daar nu mee ? Je moet toch een ander kopen.” En dan was zijn reactie – ik had misschien teveel gezegd, ik weet het niet : “Het is toch waar hé.” En de verkoop is dan die avond gesloten. En we zaten daar dan allebei te schreien toen we naar huis reden. (...) We hebben dan een eigen huis gekocht in Assebroek, Brugge. (over verkoop)

Hoe heeft uw moeder heel die periode doorstaan?

Ons moeder is heel mager geweest. Ze heeft dan crisissen, stenen in de nier gehad. In het begin in Brugge had ze dat ook nog. Maar eens dat we ons eigen huis dan in Brugge hadden ging het beter. Ze zag er van af dat ze geen eigen huis meer hadden. Ze hadden het zo mooi ingericht en zo. Ze praatte daar nogal veel over.

(...)

Hoe hebt u uw man leren kennen ? Het valt op dat ook hij de repressie heeft mee gemaakt.

Zijn zus was met mijn zus goede vriendin. We kenden elkaar toen. Toen hij dat uit de gevangenis kwam, zei ze : “Kom, we gaan eens naar mijnheer Denys.” Ik weet nog dat ze met een tandem waren. En ze kwamen binnen en mijn zus en ik keken eens naar elkaar en we zeiden : “Een tandem, een tandem.” (lacht) Het is alles wat ik ervan weet. Ik weet dat ik juist mijn haar had gewassen – ik had zo van dat heel blond haar – en dat ging zo los en dan met die tandem. We

hebben echt plezier gehad. Ik weet nog dat mijn vader zei : “Hij is wel zwaar politiek geëngageerd.” Maar ja.

Dat was negatief dan?

Wel, hij zei : “Je zult toch moeten oppassen.” (..)

Was dat belangrijk voor u, dat hij op dat vlak zo geëngageerd was ? Was dat toevallig ?

Dat was mij allemaal om het even. (lacht) Ik was wel Vlaamsgezind. Maar we waren wij niet met politiek bezig hé, nee, nee. Want ik heb nog jongens gekend. Maar dat was meer als vrienden hé. We zagen wij dat niet zo direct... We hadden vijf en een half jaar kennis. Dat is bijna zes jaar. Ik was 19. (vraagt aan man wanneer ze elkaar hebben leren kennen)

Bent u nadien nog lid geweest van een vereniging ?

(Echtgenoot) Ja, ik ben dan eigenlijk betrokken geweest in het terug oprichten van de jeugdbeweging : Het jeugdverbond der Lage Landen. Maar de groep in Brugge was niet echt gestructureerd.

Was jij daar bij, bij de meisjes ?

(Mevrouw) Ja.

Wat was het opzet van de jeugdbeweging ?

(echtgenoot) De bedoeling was om de traditie van de Vlaams-Nationale jeugdbeweging voort te zetten. Er was een groep in Brussel – de Zilvermeeuwjes, in Gent, in Antwerpen. We probeerden dat allemaal samen in één verbond te krijgen. Dat is dan gedeeltelijk gelukt. Maar ja, na de oorlog was er zodanig een zekere vorm van verwarring dat het moeilijker werd. Jeugdleiders die zich geprofileerd hadden als plaatselijk heel sterk, die dan bleven een rol spelen, met de nodige persoonlijke ruzies. Maar er is een studente van Gent die dat behandeld heeft, maar dan wel uit de AVV.

(Mevrouw) Maar voor de meisjes van Gent, wie was dat dan. Een zekere Adelheid ?

(Echtgenoot) Ja die is dan nog later in het klooster gegaan hé.

(Mevrouw) Was dat nu zuster Adelheid ? Haar broer noemde Jan, maar wat was haar familienaam nu weer? (discussie...)

Kwamen jullie wekelijks samen ?

(Echtgenoot) Nee, wel in Gent. In Brugge was dat minder gestructureerd.

(Mevrouw) We waren maar met 8 of 9. We hebben dan nog eens gekampeerd in Oostduinkerke, bij Irma Laplasse. Maar ze was toen al terechtgesteld hé, in die hoeve : met Antwerpen en Brugge.

Was dat voor u dan belangrijk om daar in te zijn ?

Ja, dat was goed voor mij. Maar we kwamen veel samen in Zevenkerken ook, hé ? Welke pater hield zich daarmee bezig ? (over pater, die door krijgsgerecht werd geschaduw)

Die vereniging is uiteindelijk doodgebloed dan ?

(Echtgenoot) Wel nee, het jeugdverbond der lage landen heeft dan altijd blijven bestaan. Maar door het feit dat we dan op een bepaald moment al die groepen wilden samen krijgen, waren er dan altijd ruzies.

(Mevrouw) Een Antwerpenaar wil altijd gelijk krijgen hé.

Staf Vermeire in Gent was op bepaald moment bondsleider voor Oost-Vlaanderen. Daaruit is dan uiteindelijk het AVV ontstaan van Staf Vermeire.

(Mevrouw) Onze jongens zijn dan uiteindelijk ook bij die groep geweest. Marijke was bij de Chiro. Ze gingen dan naar Rove: de blauwvoetvendels.

(Echtgenoot) Dat was het VBV: het Verbond van Blauwvoetvendels, dat was dan nog eens afgescheurd van het AVV. Een van de vele ruzies.

(Mevrouw) En ons Goedele?

(Echtgenoot) Zij zat bij de groep van Moreau, dat was ook een afzonderlijke groep, die hebben ook niet meer meegedaan met het AVV. Er zijn teveel ruzies geweest hé.

(Mevrouw) En toen kwam het VNJ op en die kwamen hier eens vragen en ik zei : “Onze meisjes zijn al ergens bij”.

(Echtgenoot) Met de opkomst met van het VNJ was het helemaal om zeep want diegenen die het VNJ hebben opgericht, die wilden helemaal werken van in de trant van voor de oorlog. Daar waren wij tegen. Want we zeiden : “Dat gaat niet meer.” Ze hebben zich dan toch kunnen handhaven omdat dat meer een beweging van de ouders was dan van de kinderen hé.

We moeten erkennen dat iedere tijdgeest verschilt en dat als je nu een Vlaamse beweging wil hebben, dan moet je denken aan de toekomst en niet aan het verleden. Je moet het verleden kennen. Dat is iets anders.

(Mevrouw) Alles is geëvolueerd.

En uw kinderen hebben ze er dan zelf voor gekozen om bij die bewegingen te gaan ?

(Mevrouw) Wij hebben wel gezegd : “Gaaf daar bij.” Maar ze zijn er wel altijd graag naartoe gegaan. Ons Marijke was bij de Chiro, hier in Borgerhout. Dat was een hele goede groep, en ze was daar leidster. Dat maakte voor mij niet uit dat het geen nationalistische jeugdbeweging was. (loopt het rijtje van de kinderen af en hun politieke gezindheid)

Uw kinderen hebben het Vlaams-nationale dan ook wat meegekregen ?

Ja. De meeste zijn nog Vlaamsgezind. Er zijn er nog verschillende politiek actief geweest bij de Volksunie....

.... We zijn eigenlijk wel niet zo erg getroffen geweest door de repressie. Enkel die plunderingen.

Maar het heeft toch wel ergens uw leven bepaald ?

Het heeft mijn leven bepaald. Maar er zijn nog veel erger dingen gebeurd. Als ik hoor van die vrouwen van wie het haar werd afgeschoren en verkracht zijn en gestampt geweest... Dat is veel erger hé.

(...)

D.G. en D.H.
(twee zussen)

(...)

Ik ging in opdracht van mijn vader naar behoeftige mensen met een speciaal briefje die dan gratis om 3 of 5 kilo vlees mochten gaan.
Daarom is mijn vader na de oorlog, met de bevrijding, heel goed behandeld geweest. Omdat ze dat altijd in dankbaarheid hebben aangenomen.

Wat bedoelt u dan met 'goed behandeld' ? Door het gerecht ?

Nee hé. Er is geplunderd geweest.

D.H. : En of !

Maar ze werden dan opgesloten. Mijn vader heeft zich dan niet opgegeven de eerste veertien dagen. Maar veel van die andere mensen moesten bijvoorbeeld paardestront gaan oprapen of van die andere onnozelheden, vernederende dingen doen, met andere woorden. Zo konden de mensen hen bespotten. Dat heeft mijn vader nooit gehad.

(...)

U was leidster van de Kerlinnekes ?

Ik was leidster van de Kerlinnekes. Want op mijn dossier dat moest voorkomen, stond er :
"Zij was lid van de Karolinnekes."

U hebt een dossier gehad ?

Ja. Het schijnt dat ik... Dat is voorgekomen met een advocaat. Ik heb dat lang gehouden en ik denk dat ik het met de verhuis hier heb weggegooid.

D.H. : Ah ja ?

Want ik dacht : ik ga dat allemaal niet meer bewaren. Dat is het verleden.

D.H. : Ik heb dat nooit geweten.

(...)

En dan de bevrijding ... ?

D.G. : (prompt) zijn we geplunderd.

Jullie waren thuis op dat moment ?

D.G. : Het was verschrikkelijk.

D.H. : De deuren werden ingebeukt. Er werd gebeld. Er stond een hele massa volk voor het venster. Niemand durfde opendoen. Dan hebben ze met een grote balk of zo de deur ingeslagen.

D.G. : Het gepeupel, echt het gepeupel kwam binnen. Alles dat ze konden meepakken, namen ze mee.

D.H. : We zijn gevlucht bij de gebuur,...

D.G. : ...langs achter. Er was daar een poortje gemaakt. We zijn bij de burens gaan schuilen.

Gans het gezin was thuis, uitgenomen mijn vader. Mijn vader die was al enkele dagen gaan onderduiken. We wisten dat de oorlog verloren was.

D.H. : Ik weet goed, zus, dat en paar dagen ervoor mema zei : “Allé, maakt eens uw valies met het bijzonderste dat ge nodig hebt.” En ik dacht : Waarom moet ik nu mijn valies maken ? Wat kan er nu gebeuren ? Ik weet ook dat pepa zei : “Maar allé, ze kunnen toch niet al de burgemeesters van het land konden interneren.” Want er waren er zo een 3 000. Ze hebben meer dan 100 000 mensen in de bak gestoken hé

Was het de bedoeling om te vluchten misschien ?

D.G. : Om onder te duiken hé. Nee, nee.

D.H. : Nee, want als de oorlog uitbrak, dan zijn er ook veel mensen gevlucht, van hier, van overall naar Frankrijk hé. Pepa zei altijd : “Vluchten moet je nooit doen. Want je weet niet waar je terechtkomt.” Dan hebben wij thuis veel vluchtelingen opgevangen. Hij zei altijd : “Ik ben tegen het principe van het vluchten. Vluchten moet je nooit doen.”

Hebben jullie dan een tijdje ondergedoken geleefd ?

D.G. : Wij zijn van dat huis weggegaan. Mijn vader had een buitenverblijf in Emelgem en daar zijn we naartoe gegaan met het gezin. Want in Izegem konden we niet meer blijven wonen hé. We hadden geen bedden meer. We hadden niets meer.

D.H. : ... de kasten naar beneden, de piano in stukken, de ijskast omver, de confituur op de grond... Alles was uitgeplunderd hé.

Waren er geen persoonlijke bedreigingen ?

D.G. : Toen ze aan het plunderen waren, bevonden wij ons op de koer en eens zij aan het plunderen waren, lieten zij niet meer op ons hé.

D.H. : Het enige wat interessant was, was zoveel mogelijk meepikken hé. En anders waren wij weg. Ik heb nog verteld : dat glas...de ruiten waren kapot want ze kwamen langs vensters en deuren binnen hé. Het heeft bij mij jaren (beklemtoont) geduurd als ik op de TV of de radio glas hoorde dat rinkelde, moest ik mijn oren afsluiten omdat...Jaren heeft dat geduurd...

D.G. : Angstig was dat, geweldig angstig...

D.H. : ...omdat ik compleet was overvallen. Ik hoorde dat direct als toen. Het is nog niet zo lang geleden dat is over gegaan.

D.G. : Er zijn verschillende stukken, die dan later teruggebracht zijn geworden. We hadden een meid. Die haar zus was nogal een durver. (lacht) Die wist bijvoorbeeld waar er gerief van ons stond en ze ging binnen en zei : “Dat is van de D’s !” En ze nam een handdoek en zei : “Ik riek het.” Want wij waren van een apotheek en dat rook naar de apotheek. (...) Pepa heeft zelfs nog een paar boekjes teruggekregen van mensen op hun sterfbed. Hij heeft nog eens een missaal teruggekregen. De mensen durfden ook niet meer ons gerief teruggeven.

D.H. : Dat is het bewijs dat ze het gewoon hebben meegenomen hé.

Hoe lang bent u dan in Emelgem geweest ?

D.H. : Een dag of 14 zeker ?

D.G. : Ik denk het .

D.H. : Dan zijn we naar Oostende gaan wonen.

Heeft men u daar dan niet lastig gevallen ?

D.G. : Mijn grootvader was in Emelgem en dankzij hem is er daar niet geplunderd geworden. geplunderd. Want dat huis is niet geplunderd maar de fabriek Forcio, waar dat kindermeel is gemaakt. Dat is ook allemaal : al die pakken, al die dozen, al die bloem, ...Alles door elkaar. Het lag zo hoog (toont). Stapels karton en vanalles.

Maar hij zei : "Hier is mijn huis." En dan hebben ze ons gerust gelaten. Daarmee hadden we een plaats waar we naartoe konden. (...)

D.H. : Mijn vader was dan ondergedoken en ze zijn dan om twee, drie uur 's nachts komen bellen van de Witte Brigade, terwijl we in bed lagen. We lagen op de grond ook. Want we hadden geen bedden genoeg hé. En die mannen over gaan kijken, naar boven, onder de bedden, om te kijken of hij daar niet was. Dat was nog akelig als kind.

D.G. : Ja, ja. Daar hebben we angsten uitgestaan.

Wat gebeurde er verder met uw vader ?

D.G. : Na 14 dagen, na de luwte, heeft hij zich dan gaan aangeven. (D.H. herhaalt) Hij werd direct opgepakt. Eerst werd hij naar het kasteel Ter Walle gebracht. Ze zijn dan niet lang nadien naar Sint- Kruis gedaan hé.

Dan heeft u hem een lange tijd niet meer gezien ?

D.H. : Iedere week mochten we hem gaan bezoeken met pakjes.

Mochten jullie mee ?

D.G. : Ja. Ik ben van de hoop het meest van al mee geweest.

D.H. : O, ik ben ook veel mee geweest. Ik geloof dat ik iedere week bijna ben geweest. We gingen veel met ons ma en ...

D.H. : En later naar de Wikings Kortrijk. Het slechtste was Hermiksem. Daar heeft hij een maand of twee, drie gezeten.

D.G. : Maar daar zijn wij niet geweest hé ?

D.H. : Ik wel. En als ik nu nog naar daar ga hé. Wel, kijk dan word ik nog opstandig.

D.G. : Ik herinner mij dat niet meer.

D.H. : Dat was een echt gevang. Daar was hij slecht.

D.G. : Hij werd ook zagezegd beschuldigd van verklikking. Ze hebben dan met een hoop mensen naar Hemiksem gedaan. Hij zei dat ze daar met een man of tien stonden. Er kwamen dus mannen van de Witte Brigade binnen en zei moesten zeggen of ze u herkenden. En pepa zei : "Daar heb ik angsten uitgestaan. Ik kende die mensen van haar nog van pluimen." Maar had er daar één moeten zeggen : "Hij is het geweest." Dan werd hij vals beschuldigd hé. Dan zou hij veroordeeld zijn geweest voor iets dat hij niet gedaan heeft hé.

En ze werden geboeid naar de gevangenis gebracht. De mensen riepen dan : "Het zijn dieven hoor !" Vernederend hé.

D.H. : Ze zijn veel vernederd geweest. Maar in Hemiksem werd hij het slechts behandeld. Hij kende daar ook niemand hé. In Izegem en Sint-Kruis zat hij tussen al zijn vrienden en kennissen, maar daar zat hij alleen.

Was hij verbitterd ?

D.G. : Daar was hij verbitterd. Maar anders niet, hé ?

D.H. : Hij heeft zich verschrikkelijk vastgehouden aan zijn geloof. Dat is zijn redplank geweest ook de hulp dat hij gaf aan andere mensen. Hij was erg dienstvaardig en hij kon als apotheker de mensen helpen.

D.G. : Hij is altijd zo geweest. Dat is zijn karakter geweest ook later. (voorbeelden)

U bent dus na 14 dagen moeten verhuizen ?

D.G. : Na 14 dagen namen wij de beslissing om naar Oostende te gaan. We hadden zeer weinig huisraad.

Kenden jullie daar mensen ?

D.G. : We gingen vroeger altijd op vakantie naar Oostende. (beschrijft vakantiewoning)

Was dat niet raar om te verhuizen ?

D.G. : We kenden beter Oostende dan Izegem.

D.H. : We waren daar veel geruster. We waren eigenlijk een beetje haatdragend tegen de Izegemnaars.

D.G. : Ja, ja. We gingen er niet meer naartoe. We hadden daar niets meer verloren.

D.H. : We hadden die mensen niets misdaan en ze plunderden en ze pakten. We waren precies gelijk...

D.G. : Mocht je nog iets misdaan hebben. Maar voor een politieke...Het is nu nog altijd hetzelfde. Het wordt telkens opnieuw herhaald. Kijk naar Slovenië en Kroatië. Politiek is een vuile ziekte.

D.G. : In Oostende konden we tot rust komen. De mensen die op bezoek kwamen, waren van ons gedacht. We zagen oude kennissen terug. Het was plezant.

D.H. : Ja want die bezoeken daar naar het kamp, in onze ogen was dat plezant. We zagen dan oude kennissen en dat was dan van : "Oe, ben jij hier ook ?"

Was het ook niet soms vernederend ?

D.H. : Dat wel hé.

D.G. : Maar er waren er zodanig veel, zodanig veel. Dat dat geen schande meer was. We waren eerder fier.

D.H. : Ik weet dat ik nog naar ons pepa een brief geschreven heb, toen hij in het kamp zat van: Mijn vader en ik ben fier op u.

D.G. : Wij waren fier op ons vader. Die mens had niets gedaan hé. Ook fier om Vlaming te zij. We waren eigenlijk razend op die Witte Brigade, waarvan we het eerst nooit wisten. En dan : ineens na de oorlog : Witte Brigade. Zo was het gemakkelijk hé.

U had een dossier ?

D.G. : Wel, het schijnt. Doordat mijn vader kinderen had het feit dat mijn vader kinderen had, stond in zijn dossier dat hij een zoon had aan het Oostfront en een dochter die lid was van DMS en schaarleidster van de 'Karolinnekes'.(spottend) Ik heb nooit voor het gerecht moeten komen. Advocaat V. heeft dan daarvoor moeten...Ik heb later een brief gekregen, waarin stond, dat er geen gevolg gegeven werd aan mijn dossier.

Wij wisten niets van een dossier. Het waren de advocaten die dat zich aantrokken. In feite was het een dossier van ons vader.

Zijn er dan geen huiszoekingen meer geweest ?

D.G. : We waren dan in Oostende en daar hebben wij dan niets meer van geweten.

En het bewijs van burgertrouw ?

D.G. : Wij hebben allemaal ons bewijs van burgertrouw. We zijn het nooit kwijt geweest. Mijn vader en mijn broer wel.

Stonden er goederen onder het sekwester ?

D.G. : Weet jij dat er iets onder sekwester heeft gestaan ? (richt zich tot D.H.)

D.H. : Dat zal wel. Ik weet daar niets van. Ik heb nooit geweten dat wij een boete hebben gehad.

D.G. : Ze moesten geen fabrieken meer aanslaan. Ze hadden alles al geplunderd. (...)

Hoe ging dat dan financieel ?

D.H. : We hebben hetgeen we hadden, moeten verkopen. We hadden een huis, dus die villa in Emelgem.

D.G. : Dat is wel gebeurd toen pepa vrij was. Ja, ja. Want mema kon niet alleen tekenen. Pepa moest erbij zijn.

D.H. : Ik denk het niet. (mompelt iets onverstaanbaars) Waarvan zouden wij dan geleeft hebben. We konden toch geen twee jaar geleeft hebben van de dauw des hemels hé. (over verkoop en aan wie)

Moesten jullie inspringen en gaan werken bijvoorbeeld ?

D.H. : Op dat gebied was ons moeder nog een beetje, hoe moet ik dat gaan zeggen ?, een beetje hovaardig, als ik het zo mag zeggen.

Op een zekere dag... ik had een vriendin en die was kinderjuffrouw gaan spelen in Gent. En zij deed dat niet meer voort. Dat was een Franssprekende familie. Ik zeg : "Wel, ik ga dat doen. Ondertussen leer ik mijn Frans, verbeter ik mijn Frans." En ik zou daar 4000 frank per maand krijgen, hetgeen veel was. Maar ik mocht niet van ma. "Jij gaat geen meid spelen", zei ma. En daar heb ik nog altijd spijt van.

D.G. : Ja, dat heb ik dikwijls gezegd : als we iets wilden doen, dan mochten we niet. Dat was zo in die tijd. We waren dochters van een apotheker en ...

... en dan hoefde u niet te werken ?

D.H. : Eigenlijk hadden we het wel goed kunnen gebruiken. Het was meer de prestige.

D.G. : (over kinderen van nonkel, die mochten studeren) Mijn vader wilde niet dat zijn kinderen gingen studeren. Want dat was dan de mode. Hij zei : "Er is al geen werk genoeg voor de jongens,..."

D.H. : ...de meisjes moeten het werk van de mannen niet afpakken."

D.G. : Dat was in die tijd toen, zo een mentaliteit.

D.H. : En in die tijd : Wat moest zo een meisje van goeden huize kunnen ? Ze moesten kunnen naaien, piano spelen, schilderen en tekenen,

D.G. : We moesten alles kunnen. We leerden goed het huishouden. “Want”, zei ons moeder, “Als je later trouwt en je hebt een meid, dan moet je goed kunnen commanderen.” Dat was zo hé. Dus van al de meisjes bij ons in het pensioonaat zaten, is slechts een zeldzaamheid gaan werken. Ik wou verpleegster worden. Dokter Swyngedouw raadde mij dat af en zei : “Dan je de meid van de klinieken hé. Word liever laborante.” Maar ik deed dat niet graag. Er is daar dus niets van in huis gekomen.

Had u daar spijt van ?

D.G. : Later heb ik dan nog gedacht dat ik er toch niets zou mee geweest zijn. Want ik had dan kinderen. Dan was ik te oud. Niemand wil dan nog een vrouw van 50 jaar in dienst nemen. Ik zou er niet veel meer mee geweest zijn. Zolang ik kinderen had, zou ik toch nooit als verpleegster hebben gewerkt.

D.H. : Toen was dat helemaal anders. (over nu)

Hoe was dat voor jullie om voor de eerste keer te gaan stemmen ?

D.G. : Ja, we waren er niet mee gediend dat we moesten gaan stemmen. Dat brengt toch allemaal niets op. Ik heb er nooit behoefte aan gehad, zeker nooit nog met politiek bezig te zijn. Want toen ik getrouwd was, hebben ze mij komen vragen of ik op de lijst van de VU wilde staan. Ik heb gezegd : “Nee, nooit meer.”

Waar komt dat gevoel vandaan ?

D.G. : Dat je dat niet meer... Ik vind : ze hebben u genoeg aangedaan hé. Ik ben nog altijd pro-VU en pro-Vlaams en alles dat Vlaams is. Maar ik ga mij ook niet schamen om niet te durven zeggen dat mijn vader in de bak heeft gezeten en mijn broer aan het Oostfront is geweest. Ik schaam me absoluut over niets. Maar ik ga me niet meer engageren. (stilte)

Waarom ?

D.G. : Als je ziet wat ze ons aangedaan hebben, dan heb je er je buik van vol. Het is misschien weer aan jonge mensen.

U stem wilt u niet laten horen ?

D.G. : Ik wil zeggen dat ik voor de VU stem. Maar wil me niet op een lijst zetten. Ook niet als ik jonger was.

D.H. : We zijn geen politiekers.

Liggen die verhalen over de repressie u moeilijk ? Kunt u die aan andere mensen vertellen ?

D.H. : Dat ligt nog een beetje moeilijk hé, vind ik . (tot haar zus)

D.G. : Vlamingen onder elkaar, wel. Dan kunnen we dat zeggen gelijk of dat we dat hier nu zeggen, met ons mensen, van ons gedacht. Maar met mensen die van een ander gedacht zijn, gaan we er liever niet over spreken. Het heeft geen zin omdat het geen zin heeft, eenvoudigweg.

D.H. : Anderzijds toen ik trouwde en naar W. ben komen wonen, ga ik dat wel aan andere mensen vertellen, ook als ik weet dat ze van een ander gedacht zijn.

D.G. : Bij mij ook. We gaan ons niet generen. We gaan uitkomen voor wat we gedaan hebben en hetgeen we geweest zijn. Ook tegenover andersdenkenden. Dat stoort mij absoluut niet. Ik zal er ook niet mee te koop lopen.

Hebben jullie dat verwerkt ?

D.H. : Ik heb dat toch verwerkt.

D.G. : Ja. Dit ligt niet meer moeilijk. Want er was altijd wel iemand, die we kenden, die had vastgezeten. (...)

D.H. : Je hielp elkaar ook veel. De mensen hebben elkaar ook veel geholpen in die tijd. Want dan was er natuurlijk ook veel armoede hé. (beschrijft situatie van de onderwijzers, die waren de ergste...)

D.G. : Daarom neem ik aan dat veel mensen amnestie eisen. Voor die mensen tenslotte.

Veel ben je toch niet met ons hé. (lacht)

II.
(Dit interview werd samen met R.V. afgenomen²)

(...)

Was er al iets aan het broeien net voor de bevrijding ?

Nee, (mompelt iets onverstaanbaars).

Pas de derde september ?

Wel ja, dat ze daar plunderden hé.

Is dat bij jullie ook gebeurd ?

Nee, hier zijn ze niet gekomen.

R.V. : Weet je wat we wel weten ? Dat al die anglofielen V's hadden gemaakt om daar met de bevrijding mee uit te komen. V's van victorie. (...)

Ik heb dat ook niet gezien. Jullie hebben daar meer van gezien dan ik. Ik heb hier niets van ondervonden. Want we wonen hier afgelegen. Misschien indien ik langs de straat had gewoond. Maar anders, nee : ik heb daar niets van ondervonden.

Hebben uw broers daar last van gehad ?

Onzen André woonde hier op de hoek. Maar hij heeft er ook geen last van gehad. En Jeroom was niet thuis en zijn vrouw was in een zenuwgesticht hé.

Ik zeg het : van de repressie hebben wij weinig last gehad.

Wat herinnert u zich in het algemeen ?

Hier zagen wij niks. Maar Roger hebben ze gehaald hé. En euh, ... Er stond daar ergens een beeldje van O.L.Vrouw. En ons moeder was daar gaan bidden. Een man die haar had gezien, zei : "Omdat den Duits zou winnen ?" "Nee", zei ons moeder, "Omdat er vrede zou komen."

R.V. : Maar Roger is gepakt in Ingelmunster. Hij was niet thuis.

Ik weet niet hoe ik dat dan ben te weten gekomen. Waarschijnlijk van Goddelieve. Zij heeft het waarschijnlijk komen zeggen.

Waar hebben ze hem dan eerst gedaan ?

Eerst in 't Kasteelke.

R.V. : En dan in het kamp van Sint Kruis en na 14 dagen in 't Pandereitje in Brugge, tot 2 februari. Ze hebben hem dan in de Vikings gestopt. Hij heeft daar gezeten tot de negende september van '46. En hij is de vijfdde februari van '46 voor de Krijgsraad moeten komen, schier 2 jaar.

Zijn jullie hem gaan bezoeken ?

1 Haar woorden worden in de tekst aangeduid met R.V.

Ja, maar niet in Izegem. Er kon daar niemand bij, nee. Maar we zijn wel naar Brugge geweest. Ik ben nog naar Brugge geweest. En het was juist dat moment van de operatie Gutt. Dan ben ik ook naar Kortrijk geweest hé.

Ging u regelmatig ?

Hoe dikwijls mochten wij gaan ? (richt zich tot R.V.)

R.V. : Om de 14 dagen zeker ? Of was het één keer in de maand ? Ik weet dat niet meer. Ja, ik mocht niet gaan.

Elke keer dat we mochten gaan, ging ik hé.

Welke andere problemen had u nog tijdens de repressie ?

Ik heb een brief gekregen dat ik mijn burgerrechten kwijt was en ik ben moeten naar Kortrijk gaan voor mijn burgerrechten.

Maar ik ging eigenlijk naar het stadhuis voor een bewijs van goed gedrag en zeden. We moesten dat hebben om naar Beverlo te gaan om te bezoeken. We moesten dat bewijs hebben. En ik ging naar het stadhuis. Maar ik kreeg geen bewijs. Dat was in '45, het jaar van de stemming (verwart de datering van het gevangenschap van haar broer en het jaar van de stemming)

R.V. : Dat was later hoor.

Het zou kunnen. Ik ben dan naar Kortrijk geweest voor mijn burgerrechten hé. Ik wist niet of ik ze terug gekregen had of niet. Ze rabbelden dat daar af en ik verstond er geen jota van. Ik stond er veel te ver van en ze vezelden maar. En ik dacht : ik ga nergens gaan. En als er stemming is en ik mag gaan. Dan betekent dit dat ik mijn burgerrechten terug heb. Uiteindelijk heb ik mijn stembrief ontvangen. Dus moest ik niet meer naar het stadhuis gaan.

Het was ook in Kortrijk dat ik zei : “Een advocaat kan ik niet betalen.” Het was dan dat ze zeiden : “Ze heeft geen geld maar ze kan wel zo een mooie handtas kopen.” (lacht hartelijk) (...)

Doordat ik bij de Zwarten gerekend was, had ik dat bewijs niet gekregen. En er hing daar een lijst uit in het stadhuis. Ik heb niet geweten wat er op stond. Ik heb hem nooit gelezen. En de secretaris zei : “Heb je die brief niet gelezen ?” Ik zei daarop : “Van alles wat er daar op staat, ik ben daar nergens niet in geweest.”

Bent u ondervraagd geweest ?

Wel, in Kortrijk zeiden ze dat ik lid geweest was van DeVlag. Ik zei dat ik nooit lid geweest was van DeVlag. Dan zeiden ze : “Je hebt toch pakjes verstuurd ?” Ik zei : “Naar de soldaten heb ik nooit pakjes gezonden, wel naar mijn broer die in Duitsland werkte.” Dat was juist ook : ik er had nooit geen gezonden.

Hebben ze u veel vragen gesteld ?

Och, dat heeft niet te lang geduurd. Ah ja, ze hebben ook gevraagd van die vergaderingen. Er ging daar een vergadering zijn in Roeselare in naam van de vrouw van Jerome. Zie je, ik was altijd gevraagd in de plaats van zijn vrouw omdat zij niet kon gaan. Ik weet niet wanneer of van wat. De vergadering is in elk geval niet doorgegaan – er was zeker iets gaande aan het front, dat ze achteruit gingen, of zo.

In Kortrijk vroegen ze dus welke vergadering dat was en ik antwoordde dat ik het niet wist. Ja, ik had een uitnodiging gekregen en het was dus van de post dat ze dat wisten hé.

Hebt u anders nog last gehad ?

Nee, nee. Ik heb, rechtuit gezegd, van de repressie weinig geweten.

Hebt u altijd uw beroep kunnen uitoefenen ?

Ik heb altijd mijn beroep kunnen uitoefenen. Maar, nee. (...)

Werden er goederen onder het sekwester geplaatst ?

Goederen, goederen, ik had geen goederen hé. Moeder leefde nog en vader leefde nog. Ah nee, ik had geen goederen hé.

(op de rest van de vragen over andere verschijningsvormen van de repressie, worden in het algemeen ontkennend geantwoord) (...)

Vanaf de jaren '50 waren wij dan lid van het Sint Maartensfonds. Dat was voor hulp aan de slachtoffers van de repressie.

Is u idee over politiek veranderd sedert de repressie ?

Wel, heel het spel, daar in Brussel mag ontploffen. (lacht)

Wat bedoelt u daarmee ?

Het zijn allemaal dezelfde. Het enige dat telt ginder van heel dat spel is geld en de rest kan hen niet schelen.

R.V. : En ze zijn allemaal zo corrupt als ze groot zijn.
Gesjoemel en corrupt en dat is alles wat je hoort.

Wat is het ideaal ? Of interesseert het u niet ?

Nee, nee. Ik zeg altijd : als je van de politiek niet moet leven, trek je geen politiek aan.

Dus u bent eigenlijk niet zo politiek aangelegd ?

Nu, nee.

R.V. : Nu niet meer hé. Hun ideaal dat was Van Severen en dat is niet meer verder gegaan en ja...

... dan was het gedaan hé.

Als je nu kijkt naar heel dat spel. Zou je nog kunnen geloven dat er dat nog één gaat recht zetten ? Ik zeg : de liberalen ging nooit regeren met de socialisten en de socialisten nooit met de liberalen. En ze zitten nu samen. Het is daarmee : politiek, dat is je hoedje naar de wind zetten.

R.V. : En je mag dat allemaal niet onthouden wat ze van tevoren hebben gezegd.

Hoe kijkt u terug op die periode ?

Och, ewel ja...

R.V. : Een periode die we het liefst nooit meer zouden meemaken.

Ah ja en alleszins geen oorlog meer hé. Ik heb er twee mee gemaakt en dat was genoeg. Van de Eerste Wereldoorlog weet ik niets. Ik was nog kind. Ik was maar 8 maanden toen hij begon.

Y.S.

(Dit interview werd afgenomen in aanwezigheid van haar echtgenoot.³)

(...)

Hoe stond uw moeder tegenover politiek ?

Ze was niet zo geïnteresseerd. Maar ze deed met alles mee en ze kende al zijn politieke vrienden en ja ze ontving die allemaal, dat wel allemaal. Ze was wel akkoord, ja ja.

Was het nooit moeilijk op dat vlak ?

Nee, want ze bewonderde vader.

Zelfs in die moeilijke periode, na de oorlog ?

Ja, zij is achter gegaan naar Ierland hé, na enkele maanden. (haar man, vader van Y.S., was naar Ierland gaan wonen en kon zo zijn straf ontlopen) Mijn zus is dan eerst gegaan, daarna ik, na drie maanden tot ik dan getrouwd ben. Eigenlijk waren ze van mij altijd weg.

(...)

Ik was niet vaak thuis, zat meestal op school. Ik ben het meest van al thuis geweest als er problemen waren, als pepa weg was en de kleine tijd dat mema vast zat. Ik deed dan thuis het huishouden, tussen mijn studies door tot aan mijn trouw. In die tijd heb ik over en weer geweest naar pepa en bij mema om alles te doen.

Dat was ook geen gewone situatie ?

Natuurlijk, dat is geen gewone situatie. Ik stond vroeg op om de kleine te wassen en naar school te doen met mijn fiets. Hij ging naar Varsenare naar school. Dan ging ik vlees gaan halen en voor de rest deed ik het huishouden.

(man : Dat is geen gewone situatie en dat is een direct gevolg van de repressie)

Ja, dat is het gevolg ervan. Pepa weg en dan niks meer hé. Mama zat alleen in zo een reuzegroot gedoe.

(...)

Ik heb examens afgelegd op school en dan naar huis gegaan. Nadien ben ik thuis gebleven om voor de kinderen te zorgen in Varsenare. (man)

Onze E. ging dan naar Diksmuide naar het college. Ik weet goed, toen mema vast zat, dat ik naar 't college ging met de trein met ons I. Ik pakte dat kleinste kind mee. En ik heb dikwijls verteld : ze hoorde heel graag muziek, op de hoek van het café, dat er dan euh... (man : fanfare) ja een fanfare. Ze hoorde heel graag de fanfare en ik moest dan altijd uren blijven staan tot die fanfare gepasseerd was. Ik moest dan de was doen, dan brengen en dan terug gaan halen.

³ Waar hij tussenkomt of onderbreekt, noteer ik tussen haakjes man en eventueel het onderwerp waarover hij praat. Ik merk hier nog op dat Y.S. bijzonder vlug praat. Het is niet altijd mogelijk geweest om in de transcriptie volledige en correcte zinnen te noteren, omdat ik zo dicht mogelijk bij de originele tekst wilde blijven.

Allé, ik heb dat allemaal op mij gehad ten gevolge van die oorlog hé. En pepa niet, maar mema was dan ook helemaal kapot. Als je vast gezeten hebt, dan kom je naar huis en dan ben je precies een vreemde. Dat is raar ze.

Ik had dan alles, alles op mijne nek. Ik deed de was, de strijk, koken, confituur maken. Alles, alles deed ik. Ons A. en I. zijn dan ook naar school (naam niet duidelijk) geweest. Als die afkwamen met was en pak en zak, was dat ook voor mij. Ze moesten dat dan terug mee hebben. Dan heeft ons R. voor verpleegster geleerd en dit helemaal uitgedaan in het Sint Janshospitaal te Brugge.

Hoe lang heeft die periode geduurd ? Thuis zijn en alles zelf moeten doen ?

Van mijn 21 tot mijn 25 jaar hé. En tussenin was dat ook altijd bezig zijn hé. Ik moest dan mijn naar de trein om naar Antwerpen te kunnen gaan. Gelukkig heb ik dan mogen verder doen.

(...)

Had u tijdens de oorlog al voortekens van de repressie ?

Ik heb dat tijdens de oorlog nooit gevoeld. Na de oorlog dat eveneens wel, dat ons poort dicht moest. Ze stonden aan de poort te trekken en te duwen. Nonkel pastoor J., heeft ze dan kunnen tegenhouden.

Wanneer was dat ?

In september. Maar wanneer juist? Ik weet heel goed dat nonkel Jules bij ons kwam en zei tegen Frans : “Pakt pak en zak en gaat weg want je zult problemen krijgen.” Na een paar dagen in de boerderij aan de overkant verbleven te hebben, hebben ze hem dan weggebracht in een platte kar naar Werken. Waar hij 9 maanden gewoond heeft. (man : Hij is later via Parijs naar Ierland gegaan.)

Heeft u die menigte gezien aan de poort ?

Ja dat heb ik gezien. Ze stonden daar met een massa volk en roepen en doen en vanalles. Maar dat heeft niet zolang geduurd. Want nonkel J. was een grote en hij imponeerde. Hij discussieerde met hen op een rustige manier. (man : met zijn priestergewaad) En op de lange duur zijn ze dan weggegaan.

Maar dat was dan gedaan, pepa was weg. Maar ze zijn dan nog thuis gekomen om te vragen waar ons mema zat. Dat heb ik u verteld hé. Ik heb een hele tijd... Ik weet niet hoe lang mema weg geweest is. Dat moet je eens aan M.-J. C. vragen. Want zij is dan naar Brugge gegaan (ze bedoelt interneringskamp) en mema niet meer, of toch niet dat ik weet. (...)

Dan ben ik een hele tijd alleen geweest. (...)

Terwijl mijn vader ondergedoken zat, was ons mema bij ons. We bleven allemaal binnen hé.

Wanneer werd uw moeder opgepakt?

Het moet in dezelfde winter geweest zijn. Het was geen maanden nadat ons pepa is weggegaan. Ik zal zeggen : pepa is daar maar 9 maanden geweest. Ik wist waar hij zat. Ik wist dat hij naar Werken was. Dat moet tamelijk vroeg geweest zijn, in september of oktober. (...)

Dat weet ik dat ze in Ter Wallen zat met M.-J. Want ze zijn altijd goed bevriend gebleven. Zij is veel naar Oostende gekomen toen ze daar woonden. (...over M.-J.)

Toen u moeder werd opgepakt, verbleef u dus alleen thuis ?

Toen ben ik alleen gebleven in dat groot huis, met ons kinderen hé. (man: met vier minderjarige kinderen)

Toen moest u die grote verantwoordelijkheid dragen ?

(zucht) Je beseft dat eigenlijk niet goed op de moment zelf. Je doet dat werk toch en je denkt er niet over na. Want je zou wel weglopen. Je zou dat niet kunnen volhouden.

Alleen het ergste was dat ze mij hebben bedreigd omdat ik niet wilde zeggen waar pepa was hé. Ze staken mij in de kelder, met twee of drie, van ons huis. (beschrijft kelder) Daar moest ik tegen de muur staan. Och... De ene had een revolver vast en ze waren met twee. Ik dacht dat ze met twee of met drie waren. En ze bleven maar zagen en : “Zeg het dan toch!” en “We gaan u doodschieten en zeg het dan toch!” Ja heel de tijd bedreigden ze mij. Dat duurde precies eeuwen. (man : heel de tijd bedreigen) Maar of het lang duurde, dat weet ik niet. Maar op de langen duur, zijn ze dan toch weggetrokken omdat ik dat toch niet zei hé.

En dan ben ik weer stilletjes aan naar boven gegaan. En dan kwamen de kinderen van 't school. Maar je doet weer verder hé.

Vertelde u dat aan hen?

Ik heb dat niet verteld. Ik heb dat niet verteld, nee. Je bent veel te ...

(man : Dit had duidelijk trauma's meegebracht. Maar andere kinderen, die waren nog te klein daarvoor.)

Hebt u alles alleen moeten verwerken ?

Ja, ja. Je kon het aan niemand niet zeggen. De jongste broer van mama kwam 's avonds na zijn werk (...) Aan hem heb ik het verschrikkelijke wel verteld. Hij kwam ons helpen en bracht eten mee enz. (...)

Ik zat daar voor alles alleen. 't Is allemaal zo... Ik zou er eigenlijk niet meer willen aan denken. Want dat was een triestige tijd.

Hoe was het op financieel vlak?

We moesten onze plan trekken hé. Ik zeg het : nonkel J., die bracht dan het één en het ander. We hadden in de hof een grote boomgaard. We plukten ons fruit en brachten het naar de fruitwinkel, en ook kastanjes.

Nadien heeft mema wel een deel verhuurd van dat groot gedoe aan mensen die op de vlucht waren (over wie daar woonde) Dat was ook om niet alleen te zijn. Pepa was weg hé.

(man : beschrijft paniecreactie van ...)

Och, ik had voor alles paniek. (herhaalt) Ik was van alles bang geworden. Ik denk dat echt het gevolg was van in die kelder. (man : natuurlijk) En lang ben ik bang geweest voor alles hé. (geeft voorbeelden van nu)

(man : Je hebt nog veel paniek reacties)

Dat zijn zo dingen die nog blijven hangen. (man : Dat zijn dingen die je niet kunt onderschatten (...)) In het begin had ik het heel erg, hé P. ? Hij heeft mij daarin geholpen. Hij was rustig en kalm.

En uit de streek ... Dat is heel belangrijk dat je uit de streek bent. Je ziet dat niet meer. Je denkt daar niet meer aan, vermits je... hé. Dat is heel belangrijk. Ik vind dat heel belangrijk. (beschrijven van huidige buurt)

We zitten hier heel goed. Maar in de tijd was ik lang bang, lang bang. Maar dat is er helemaal uitgegroeid. (man maakt ongeloofwaardige geluiden) Ik moet altijd van alles... (geeft voorbeelden over haar grote bezorgdheid) Ik ben altijd bang. Allé, bang is niet het juiste woord. Maar het is iets dat ik niet meer ben kwijt geraakt.(...)

Ik lijd ook aan claustrofobie. Dat is niet normaal. Mijn zussen hebben dat niet. (man) Heel die periode dat ik er alleen voor stond en dat ik voor alles, voor alles moest zorgen. Je vergeet dat niet. (man : haalt voorbeeld aan van het ontvoeren van mensen en professionele begeleiding; Hier was geen sprake van professionele begeleiding....)

Ik heb enkel de dingen kunnen vertellen aan nonkel J. Later heb ik dat wel aan mijn ouders verteld. Maar ze hadden zelf hun zorgen hé. En pepa was dan gevlucht naar Ierland en hij moest dan herbeginnen en...(man : plus dat ze er zelf niet wilden over praten...)

Van mema mocht je niet babbelen over oudere mensen, (...). Ze is altijd zo geweest, geen problemen meer vertellen. Ja, ze heeft toch veel meegemaakt. Ze heeft dan alles alleen moeten doen tot ze naar Ierland is gaan wonen moet rond Kerstdag geweest zijn in 1949. (discussie over datum)

Hoe was dit voor het gezin dat u vader in het buitenland verbleef ?

Ik ben er nooit geweest tot ik getrouwd was. Of, jawel, ...

Hij is een tijd in Parijs verbleven op appartementjes. Mijn zus is er heel lang geweest. Ik ben daar ook eens geweest. (...) Ik weet nog dat ik eens naar hem toe ben gegaan met ons I. En we vertrokken in Lille. Iemand had ons gebracht zeker, ik weet dat niet meer juist. I. had in een peer gebeten en door een wesp werd haar tong gezwollen en ik moest naar de dokter gaan. Ons pepa kende daar intussen ook al heel veel mensen, door wie of daar wat... Hij was heel graag gezien. Dat was zo ook één van die miseries hé. Dat komt er dan nog bij. Je doet al iets wat dat niet mag. De reis naar vader in Parijs moest in het geheim gebeuren. Je moet steeds opletten en niet spreken. Het is angstig. (man : Altijd moeten zwijgen... dat is niet te onderschatten.) Ik herinner dat nog, die geschiedenis met I. Twee dagen erna was dat gedaan. Maar intussen zit je zit ermee, moederziel alleen, jong.

Heeft u dat altijd moeten verborgen houden dat uw vader in het buitenland verbleef ? Ook als hij in Ierland verbleef ?

Ah ja. Als hij in Ierland geweest is ook hoor, totdat in '63 is teruggekomen.

Tot dan moest u altijd zeggen dat u niet wist waar hij was ?

Ja (man : 't is te zeggen, die vraag is niet meer gesteld) Nee, want ze kwamen wel af en toe eens naar Breda en dan gingen ze terug. Het huwelijksfeest van E. was daar ook (man : ja, ja en dat van ons was in Dublin) (...)

Werd er veel gevraagd naar uw vader na de oorlog ?

Ja (man : Alleen sekweste anders niet) Nee, ...

Zijn er huiszoekingen geweest?

Nee. (man : voor het sekweste zijn we 30 jaar na de feiten nog naar de rechtbank van Kortrijk moeten gaan)

Hij had, na zijn dood nog zoveel schulden en mēma was toen ook al gestorven.... Dan heeft D. gezegd : we gaan die erfenis weigeren.

Daarna hebben we nooit geen last meer gehad. Dan hebben ze nooit meer iets gevraagd. Dat van Kortrijk : die papieren zijn allemaal weggebleven.

Soms vroegen de mensen waarom mijn vader in Ierland was. Dan zei ik : voor zijn zaak.

(...)

Hebt u last gehad van pesterijen ?

Ik was toen in Varsenare en ik bracht ons I. altijd naar school. 's Morgens ging ik dan naar de beenhouwer. De mensen waren allemaal vriendelijk. Ik heb nooit ondervonden dat er iemand... Nee. (man : nee) (...)

En broodroof ? Bewijs van burgertrouw ?

Nee. (man : je bent wel eens ingeschreven in de fabriek van B.)

Ik heb dus nooit gewerkt en ingeschreven geweest. (...) Ik heb nooit officieel gewerkt, anders zou ik misschien ook last hebben gehad van.

(man : in onze families : vrouwen die gingen werken was een schande...)

In West-Vlaanderen was dat veel erger dan hier in Antwerpen. In Antwerpen ging men veel vroeger werken. (man)

Hebt u anders financiële problemen ondervonden ?

Ons huis in Izegem hebben ze dan meerderjarig verklaard, vervroegd. Om dat huis te kunnen verkopen. (...) Dat zal wel zijn omdat we van de opbrengst zouden kunnen leven. Dat is gebeurd. En dan ons ander huis in Varsenaere. Dat heeft nonkel J., hoe hij dat gevoeld heeft, weet ik niet, in die tijd kon alles zeker ?, dat huis op zijn naam gezet. (man) De bedoeling was dat ze dat niet konden afpakken van pepa.

We hebben dus ook fruit geplukt om een bijkomende bron van inkomsten te hebben. (...)

Hoe kijkt u op die periode terug ?

Het was natuurlijk een heel slechte tijd hé. Zeker als je een kelder wordt opgesloten en zo : je vergeet dat niet gauw. Je staat voor alles alleen, kwestie van : ze zijn gevlucht of ze zitten vast. (man : het was een onmenselijke ervaring)

Het is eigenlijk een onmenselijke ervaring. Want ik heb daar lang last van gehad. Je moet jezelf overwinnen om daar niet meer mee bezig te zijn hé. Je moet dat telkens van je afzetten

hé. Maar het is nu met u, maar ik heb daar lang niet meer... Dat komt nu wel weer een beetje terug. Dat ik dat weer een beetje herinner. Maar (...)

Al is het, als je met mensen daarover praat, merk je dat er mensen zijn die het nog veel erger hebben gehad dan wij hé. (...voorbeelden daarover en tussenkomst van man : over het uit de context rukken van gebeurtenissen, over geschiedschrijving, enz...)

G.V.

(...)

Want die gasten die kort gezeten hebben, hebben daar niets van geweten. Maar wij, thuis, hebben ervan geweten. Mema altijd ziek en ik als oudste. Ze viel dan bewusteloos en ik moest dan voor haar zorgen, haar druppeltjes geven, een koud washandje op haar pols, op haar hoofd leggen. Als jong meisje, je bent eigenlijk...(wrijft zenuwachtig over het tafelkleed) Ik zeg, ik durf dat eigenlijk niet veel zeggen tegen mijn kinderen, maar ik ben eigenlijk getrouwd om weg te zijn. (stilte) Ik vond dat ik veel te veel moest doen. Dat was veel te zwaar voor mij en ook : de verantwoordelijkheden kwamen allemaal op mijn nek terecht.

Mijn broer was dan ook al thuis en begon te weven. En ik moest van langs om meer doen. Ik moest de menage doen en ik moest dan nog breien voor hem. Ik moest twee kleedjes per dag breien. (legt uit hoe het in zijn werk ging) en ik zat daar dikwijls tot één uur 's nachts. En om zes uur riep hij : "Opstaan hé!". Het was een wrede hoor.

Hij werkte heel hard want hij wilde de hypotheek op het huis zo vlug mogelijk afkorten. En dat was werken hé. Hij zat daar aan zijn weefgetouw te trekken en dat was (bootst geluid van spoel van weefgetouw na). Hij zat er soms bij te vloeken en de tranen liepen soms over zijn wangen van kolere omdat het allemaal niet rap genoeg ging. Maar hij heeft veel gedaan hoor voor mijn ouders. Hij bracht in feite welvaart terug in het gezin. Hij heeft altijd gezegd : "Ik trouw maar als het hier allemaal weer in orde is." Ik heb heel veel eerbied voor hem gehad maar het was een harde hoor. Het is ook doordat hij zoveel heeft meegemaakt. Wat heeft hij als jonge kerel niet allemaal meegemaakt. Pas op : hij heeft het ijzeren kruis en allemaal ook hoor. Ik weet niet precies wat het is, maar je moest daar iets speciaals voor gedaan hebben. (...)

Is uw broer lang aan het front geweest ?

Dat kan ik ook niet meer zeggen. We hadden wel contact met hem. Er zijn perioden geweest... Ik weet zelfs niet hoe hij teruggekeerd is. Hij is alleszins zoek geweest, dat we een tijdje niet geweten hebben waar hij was. We hebben een hele tijd zonder nieuws gezeten. Hij heeft niet lang...hij heeft niet kort gezeten. Waarschijnlijk was hij een tijd krijgsgevangene geweest. Na 1945 is hij dan naar België teruggekeerd iemand uit Izegem had hem herkend. (...praat over kennis J.D.)

Hebt u de bevrijding zien aankomen ?

Nee. Wij gingen niet om met die mensen enkel met gelijkgezinden. Ze hebben bij ons niet geplunderd ook. Er is één van de witte die gezegd heeft : "Stop, waar ga je naartoe ?" "Naar V." "Je gaat daar niet naartoe", heeft hij gezegd. Dat was iemand die zijn stiel geleerd had bij mijn vader. Ik denk dat mijn vader veel gedaan heeft voor hem. Maar dat ben ik niet zeker : ik denk dat hij geïnstalleerd is geworden als elektricien door mijn vader. Begrijp je ? Het moet zijn dat hij speciaal goed gedaan had voor hem want anders had hij dat niet gedaan voor mijn vader.

Want er is niemand die dat verwachtte. We hebben dat ook maar achteraf geweten. We hadden schrik natuurlijk. Niemand durfde roeren.

Een jaar later hebben ze bij ons thuis een handgranaat binnen gesmeten aan de voordeur. Mijn moeder werd daarbij licht gekwetst. Ze liep wat lichte verwondingen aan haar been door de explosie. Maar ik was niet thuis op dat moment.

Ik moest altijd een keer bij familie gaan. Ze had graag dat ik eens weg was omdat ik niet kon. Toen ik mijn vader eens ging bezoeken met mijn tantes, die dan wilden meegaan, zeiden ze : “Ga je nu eens zwijgen.” Ik keek dan naar die gasten, met een blik van ‘jullie bucht (afval)’. (lacht) Wie zijn jullie eigenlijk ? Jullie zijn gemeen volk. Ik zou dat allemaal durven en een stap op de deur geven en doen alsof ik erover viel. Maar dat was niet... ’t is nog geweest dat ik geen pakje mocht afgeven aan mijn vader. Dan dacht ik : ja, ik zal een beetje braver moeten zijn. Ik kon dat niet verdragen hé. Als ik die mensen daarbinnen allemaal zag, dat heeft mij pijn gedaan. Het deed pijn vrienden te zien opgenomen te worden in interneringskampen. Er was hier een draad en dan op vijf meter ervan dan ook een draad. Dat was met een buis ertussen. en je moest dan in die buis spreken. Ik kan nu niet meer zeggen of dat in Sint-Kruis was of in Kortrijk.

En in de gevangenis was het nog slechter. Ik ben nog op bezoek geweest in de gevangenis. Hij heeft nog in de gevangenis in Doornik gezeten. En dan weende hij zei : “Lieveke ge gaat me nooit meer weerzien. Ik ga hier dood. ’t Is hier mijn ende.” Hij was veel vermagerd ook. Hij had diarree, met bloed. Ze hebben hem toch verzorgd. Dat is dan toch overgegaan.

Hij heeft ook niet gezegd wat er zo erg was in die gevangenis. Maar ik zie hem nog altijd staan en zijn hoofd tegen de tralies slaan en zeggend : “Je zult je vader nooit meer terug zien.” Dat is hard. Ik zou nog wenen als ik eraan denk. Ik zie dat nog voor mij. Ik zag mijn vader graag al was hij dan nog zo streng. Ja, hij had een beetje hetzelfde karakter.(...) Dat beeld van mijn vader die gebroken is, zal mij tot aan mijn dood bij blijven. (geëmotioneerd) Dat was de enigste keer dat ik hem heb gezien zonder moed, courage en gebroken. Hij was dan gebroken. Ik dacht dat dat juist was dat hij niet meer zou terugkeren hé. En ik moest dat gaan zeggen aan mama hé : dat was het ergste. Ik zei nooit het ergste : de waarheid afzwakken. Niet altijd het ergste zeggen. (...) Ik wilde niet dat tere, frêle typetje zijn gelijk mijn moeder. Ik wil niet klagen. (...) Ik wil mijn plan trekken, ik heb niemand nodig. Maar ’t is ook slecht hoor als je niemand nodig hebt. (...)

Hebt u iets gezien van de straatrepressie ?

Nee, ik mocht niet naar buiten van mijn ouders wellicht om me te beschermen. We mochten wij ons op straat niet bewegen hé. Mijn zus is bijvoorbeeld eens melk gaan halen bij de boer. Ze was 4 jaar jonger dan ik. Meisjes van mijn leeftijd hebben haar van haar fiets geslagen en die melk kapot geslagen. Het is daarom dat ik nog altijd haat draag tegen die gasten. Mocht er één van hen dood vallen voor mijn voeten, ik zou er nog omheen lopen. Ze moeten dat niet met zo een jong kind doen. Ik kan dat niet verdragen. Ik had liever dat ze dat met mij deden. Ze zouden slagen gekregen hebben. Mijn zus was braaf maar ik niet.

Toen pa ging voorkomen in het gerecht. Ik wilde ook gaan, maar ik mocht niet van moeder omdat ze bang was dat ik weer niet zou kunnen zwijgen. (lacht) “Het zijn allemaal leugens”, zou ik dan geroepen hebben. Ik kon dat niet verdragen zulke dingen. Ik kon niet zwijgen.

Hebt u nu nog haatgevoelens ?

Ja, ja... Bijvoorbeeld onlangs op een trouwfeest van mijn broer ontmoette ik iemand van het verzet die mijn broer toen om werk vroeg. Die persoon zat bij E. en G. aan wie ik een goeden dag ging zeggen. Toen ik bij haar kwam, was het net of er elektriciteit op zat. (toont hoe ze

haar negeert) En als ze dan aan het dansen was , dan heb ik toch nog eens op haar hiel getrapt. Dat was echt stout zijn hé. Maar dat is omdat ik toch nog eens in mijn leven die mensen wilde tonen wat pijn is.

Er was daar ook iemand van de familie die niet ver van mij woonde en ze was aan het kuisen. Haar emmer stond daar. Ze had nog net op tijd gezien dat ik mijn voet ophief want hij ging op het einde van de straat liggen. Voor zulke mensen ben ik geen doetje en ik kijk zelfs neer op die mensen dan. Zonder iets te zeggen, probeer ik met mijn ogen de mensen in de grond te boren, met een blik van 'je bent maar een stuk vuil'. Het zijn er niet veel hoor. Maar ik heb er zo een stuk of vier. Nooit krijgen ze nog een goedendag van mij.

Ze hebben eens een deur open gehouden in een winkel voor mij. Maar ik heb ze niet meer in mijn handen gepakt. Ik heb gewacht tot er iemand anders de deur open hield voor mij, om naar buiten te gaan. Dat was net of ik een ziekte ging opdoen. Ja, ik ben haatdragend. En dat gaat nooit over. Mijn man heeft altijd gezegd dat ik, die zo christelijk ben, nooit in de hemel zal geraken. Ik zei dan : "Onze Heer zal dat verstaan. Want wat ze ons hebben aangedaan, dat was ook niet goed." Ik heb onlangs een preek gehoord en ik dacht bij mezelf dat ik toch mijn leven zal moeten verbeteren. Heel de preek ging over vergeven. De priester zei het nog goed hoor. Ik heb wel een beetje zitten peinzen. Maar ja, dat komt altijd weer hé, dat komt weer boven. Een microbe die weg sluimert en die dan plotseling weer oplaait.

Vertelt u daarover iets aan andere mensen ?

Nee, nee. Ik probeer dat zoveel mogelijk weg te drukken. Het is nu met u dat dat boven komt, maar anders denk ik daar zelfs niet meer aan. Met de jaren gaat dat weg. Elke dag komen er andere dingen bij om je zorgen over te maken.

Ik ga nooit meer naar Emelgem. Ik heb altijd gezegd dat ik daar niet wilde blijven. Ik ging daar niet meer kunnen aarden. Mijn kinderen mochten zeker niet... Dat had te maken met die repressie. Omdat ik dan teveel mensen zou moeten zien die ik niet kon verdragen. Zij zijn dit allemaal vergeten, maar ik kan niet.

Onze Johan verkeerde eens met een meisje van die van het verzet. Ik zei toen tegen Johan : "Je kunt zien dat je met dat krapuul niet meer spreekt." Hij reageerde verontwaardigd op dat woord maar ik zei nog eens dat dat krapuul was. Johan heeft dat aan haar gaan zeggen en ze zei : "Mijn vader was zo niet en ik heb het gevraagd thuis en je grootvader en mijn vader kaarten altijd samen..." Ik zei tegen Johan : "Peter mag alles doen wat hij wil, maar ik ben zijn dochter. Hij heeft niet afgezien, al de beste beetjes, de beste schotels zijn naar hem, naar de gevangenis gegaan. Al het beste ging naar daar en wij... We hebben niets tekort gehad, maar toch hebben we ons moeten beperken om hem eten te kunnen geven. Sparen uit onze mond om naar het gevang te dragen want ze hadden daar niets."

Ik heb zo nog met iemand gesproken op zijn sterfbed en die zei me dat alles wat ik zou vragen, hij mij zou geven. Hij zie : "Als ik je vader niet had gehad : ik was dood. Je vader was toen 50 jaar en gaf op zijn beurt eten aan jonge gevangenen die nog minder hadden." Hij toonde dankbaarheid hé. Wij spaarden uit onze mond voor ons vader en hij spaarde op zijn beurt voor nog anderen. Zo ging dat dan. De solidariteit was toen enorm voor elkaar.

Hoe lang heeft uw vader in de gevangenis gezeten ?

Hij heeft 3 jaar vastgezet tot 1947.

Mijn moeder begon uit noodzaak te weven. Ze kon dat reeds voor de oorlog. Dit gebeurde manueel. Ik weet niet of jij weet wat dat is : weven met de hand. (toont een kussen,

onverslijtbaar) Ze kon het enorm goed. (...) Ze was ook een kunstenaar. Ze speelde ook muziek. We hebben haar piano, haar viool, haar goudwerk moeten verkopen om geld te hebben. Ze heeft dan geld geleend. Dat laatste ben ik nu nog maar, van een neef te weten gekomen. Ik wist niet waar ze dat had geleend. Het was dat bedrag dat mijn broer zo rap mogelijk wilde af betalen.

Mema weefde dan sjerpen. Om nu te spreken over solidariteit. Je had mensen, die zwart waren en naar ons kwamen om sjerpen te halen en in hun winkel te leggen. Dat waren mensen die tijdens oorlog niets gezegd hadden, maar die ook van dat gedacht waren, die Vlaming waren en die werk gaven aan mema en de één zei dat tegen de ander en zo... kon zij veel sjerpen maken. Ze verkocht dit voor 90 fr per stuk. Ik hielp daar niet aan mee, ik deed het huishouden.

In die periode hebt u uw man leren kennen ?

We hebben elkaar altijd wel gezien. Hij vond genoeg aanleidingen om eens bij ons langs te komen. Hij was dan bij een hele bende hé : De Meyers, De Clercq : dat waren drie gebroeders, Jozef Vermeulen en Herman Temperman. Die groep kwam goed overeen. Soms gingen ze te samen Luxemburg , naar Holland. (...) Drie jaar voor mijn vader gestorven was, waren we nog bijeengekomen voor een etentje vanaf 's middags tot 's avonds laat. (...).

Hoe komt het dat dit groepje zo goed overeen kwam ?

Ze waren van hetzelfde gedacht. Ze waren Vlaamsgezind. Ze hadden veelal dezelfde ideeën

Was dat voor u ook belangrijk dat uw man Vlaamsgezind was ?

Ja, ik ging niet met een Witte meegaan. Het moest één van dat gedacht zijn. Dat heb ik altijd gezegd. (... weidt uit over vriendjes...)

Ik ben dan echt beginnen vrijen met Robert. Maar ja, vrijen : wat was dat hé ? Een kusje geven hé. Het mocht nog niet te lang duren of de gangdeur ging open : “Is dat nu nog niet gedaan ?” Je had niet de gelegenheid om iets te doen want de deur ging op tijd open. “Clerq, maak maar dat je weg bent.” En tegen mij zei hij dan : “Je moet je aan de voordeur niet tonen.” De burens gingen dat dan zien hé : dat ik een jongen thuis ontving. Dat mocht dan ook niet hé. Maar mensen toch en nu staan ze te vrijen op de straten. (...) Vanaf het moment dat ik vrijde, mocht ik niet meer naar de cinema, mijn broer moest mee zijn. En mijn broer wilde niet het derde wiel aan een wagen zijn en mijn vader besliste dan dat iedereen maar gewoon moest thuis blijven. Hij kwam dan vrijen bij ons thuis. Mijn vader zei dan : “Hij is daar weer!”, als de bel ging. (...) Ik was wel een flirter. Ik flirtte heel graag, maar toen ik de kans kreeg, moest ik ze dan niet meer hebben. Ik was zo. (...) (lacht)

Hebt u straatrepressie gezien ? Bent u opgepakt geweest ?

Ik was nog jong, niet volwassen en amper 16 jaar. Nu ben je al volwassen, maar in die tijd was dat niet zo hoor.

Hebt u nooit last gehad vanwege het feit dat u lid was van de DMS ?

Neen, maar de omgeving ging geen goedendag zeggen. Ze gingen liever een ommetje maken om geen te moeten weigeren, begrijp je ?

Maar toen ze op een dag mijn vader kwamen halen en ze stonden met hun geweer op mij gericht. Dat heb ik verteld hé de vorige keer. Maar anders heb ik niets meegemaakt. Maar ik was ook niet bang hé. Van de repressie heb ik eigenlijk niets meegemaakt.

Zijn er huiszoekingen geweest ?

Ja, er zijn huiszoekingen geweest om mijn vader te vinden. Ik leidde hen om de tuin en zei : “In de garage is daar een grote put. Misschien zit hij daarin. Ik weet dat ook niet. Ja , ze zeggen zij niet alles tegen mij hé.” Ik kan zo goed toneel spelen. (...) Ze hebben alles verplaatst, de aardappelen en alles om te kijken of hij er echt niet onder zat. Ze hadden het uiteindelijk wel door dat ik ze had beetgenomen.

Maar mijn moeder was thuis, maar ze bleef in de keuken. En ik moest dat weer oplossen want ik wilde hen niet alleen laten. Ik zei hen : “Ik vertrouw jullie niet hoor.” Ze waren met twee en gewapend. En ik zei hen dat ze maar dat geweer moesten wegdoen want jullie kun hier niemand doodschieten. Ik zie nog : “Misschien zit hij in de kast of onder het bed.” (lacht) Eigenlijk wist ik ook niet waar hij was. Ze zouden niet tegen ons zeggen, dan zouden we ons niet verklappen ook hé.

Ik zeg het : bij ons werd er veel gezwegen. Ik wist dat vader weg was en moeder wist waar hij was, maar wij niet. Ze zagen wel of wij de waarheid spraken of niet. Je ziet dat direct aan kinderen hun ogen als ze de waarheid spreken of niet.

Maar voor de rest heb ik daar niets meer van geweten.

Zijn ze nog eens langs gekomen ?

Nee.

U vader heeft zich zelf aangegeven ?

Ja, hij heeft zich aangegeven want hij kon zich niet blijven verbergen. Hij had nooit gedacht dat hij zo lang zou vastzitten. Maar dat was door een buur, die tegen hem valse getuigenis heeft afgelegd. Zijn zoon is weggevoerd naar Duitsland en is nooit meer teruggekeerd. Dat was de haat tegen... en er was een Zwarte in zijn straat. Achteraf had hij daar spijt van. Die man had graag nog met ons gesproken. Maar niemand bij ons heeft enige poging gedaan om te luisteren. Nee, nee. In feite had vader met hem niets te maken. Hij had gezegd dat mijn vader met wapens liep, maar dat was geen waar.

Maar dat was in het begin dat mijn vader is voorgekomen. Hij is als één van de eerste voorgekomen. Indien hij een jaar later was voorgekomen, hij zou vroeger naar huis gekomen zijn. Die eerste die veroordeeld geweest zijn, hebben het normaal slechtst te verduren gehad. Zo hebben er veel de dood gekregen ook. En Emelgem was nog een goede parochie want als je hoort van veel parochies : waar ze het allemaal afbranden. Dat is nog een beetje erger. Die haat moet daar nog een beetje... Maar dat is volgens het volk hé.

Maar ik moet zeggen : mijn ouders waren vroeger toch graag gezien in Emelgem. Mijn vader was in vanalles : toneel, allemaal goede werken, fancy fairs bij de nonnen en met de onderwijzers goede overeenkomen. Ze konden het toch niet allemaal overboord gieten. Als je iemand hebt die in vanalles is : in de ‘Kerels’ en in ’t zangkoor en allemaal, ... En dan plotseling met die oorlog, met het komen van de Vlaamsgezinden, de Zwarten zagezegd, ze meden ons na de oorlog dan. Ik zeg het : ze zouden een straat om lopen om geen goedendag te

moeten zeggen, bijvoorbeeld om andere mensen niet choqueren misschien. Maar dat is allemaal vergeten en vergeven geweest. Ons vader heeft dat, ... (aarzelt)

Maar ja : ik ben naar de Kongo geweest, in '49 ben ik vertrokken. Ik heb dat dan allemaal niet meer geweten dan. Ja, ik zeg het nog een keer, ik ben getrouwd geweest, om weg te zijn van thuis. Ik was dat allemaal beu omdat ik er geen eind aan zag aan die haat. En met weg te zijn naar de Kongo dat is allemaal op de achtergrond gegaan. Ah ja want dat is een ander publiek. Je sprak daar niet van en de voertaal was Frans, dus. Maar de Vlamingen onder elkaar spraken natuurlijk Nederlands.

Mijn man heeft dan ook nog – tegen de onafhankelijkheid – de Vlaamse Kring opgericht. Daardoor heeft hij geen verhoging gekregen. Maar hij lapte dat aan zijn schoen. Zoals hij ook de Stichting Joris Van Severen heeft opgericht. (... niet duidelijk wat er wordt gezegd...)

Waren er in Kongo nog mensen die Vlaamsgezind waren ?

Ja maar ze durfden het niet zeggen. Ik ga eens een voorval vertellen. Ik leerde daar een vrouw kennen met ook veel kinderen. Dat was toen een hele wandeling om brood te halen en wij deden dat samen. En ik zei haar : “Het is net of ik je ken of dat ik je nog gezien heb.” “Ik ben van Gent”, zegt ze. En ik vroeg haar of ze niet van een jeugdbeweging lid is geweest. En ik zag dat ze schrok. Dus, het was waar hé. (fluistert en bootst vrouw na) “Ik mag daar niet meer over praten.” Maar ik heb altijd met haar contact gehouden en ben bij haar thuis geweest. Dat waren ook mensen die geplunderd werden. (vertelt hoe vrouw man heeft leren kennen). Maar ik heb ze toch herkend en dan zei ze dat ze eens op een sportmanifestatie is geweest, zoals ik in het begin van ons gesprek al heb gezegd. En ik zeg tegen haar : “Jij was dan leidster.” Want het was maar naar die dat we keken hé. “Weet jij dat nog ? We waren daar met duizenden.”, vroeg ze. Maar vroeger kon ik de gezichten goed onthouden : één keer zien... dat heb ik niet meer. (over visueel geheugen) (over beweegreden van vrouw en man om naar Kongo te gaan en hoe ze zich niet konden aanpassen)

Kon u zich ginder aanpassen ?

Oh, (knikt overtuigd), ik ben een harde. Zet me gelijk waar als je maar zegt ... Ik ben jaloers als ik de jonge gasten met hun rugzak zie ergens naar toe gaan hé. Ik zou dat nog doen. Door de onafhankelijkheid ben ik dan weg moeten gaan, 10 jaar ben ik daar geweest. Anders was ik daar misschien nog gebleven.

Was het moeilijk om terug te keren ?

Ja, we waren terug maar mijn man wilde terug. Hij amuseerde zich hier niet meer. Mijn oudste zoon is ook zo. Hij zit daar ook nog. (vertelt over haar zoon Johan)

Werden jullie gebroodroofd of zijn jullie je werk kwijt geraakt ?

Niet rechtstreeks maar we hadden wel financiële moeilijkheden.

En bewijs van burgertrouw ?

Ah, mijn vader was dat kwijt en mijn broer was dat kwijt. Mijn vader heeft het nooit meer aangevraagd. Hij mocht het terug hebben. “Dat ze het nu maar houden”, zei hij, “Ik kan ook

doodgaan zonder ook.” Maar mijn broer heeft ze teruggekregen. Moeder en ik zijn dat nooit kwijt gespeeld.

Hebt u of u ouders een schadevergoeding moeten betalen aan de staat ?

Nee, ook niet.

Kwamen er goederen onder het sekwester ?

Ook niet.

Zou u kunnen zeggen dat je dat stuk verleden hebt verwerkt ?

Op een zeker gebied heb ik dat wel verwerkt. Met uitzondering : als ik bepaalde mensen terug zie, dan niet. Ik heb teveel geestelijk afgezien.

We hebben ook angst gekend. We sliepen bijvoorbeeld maanden in de badkamer uit schrik voor handgranaten. Mijn zus weet daar nog van. Bij onverwachte geluiden, kan ze nog heel erg schrikken.

Vroeger was ik angstiger dan nu. Nu beoefen ik yoga en doe ik ademhalingsoefeningen om tot rust te komen. Ik vecht (...) Ik moet ook tegen mezelf vechten.

Anoniem

(Dit interview werd afgenomen in aanwezigheid van haar echtgenoot.⁴)

(...)

Na de oorlog zijn we dan gevlucht naar Duitsland. (man) Ik weet niet meer welke dag dat was. Het was voor de kermiszonntag.

Dus jullie hadden dat voelen aankomen ?

Ja, er werd van gesproken. Er werd gezegd dat ze dat nieuw wapen zouden gebruiken. Er was daarvan gesproken met uw vader en euh, "We moeten vluchten". En misschien ook een beetje bang voor de weerbots, voor de repressie, voor de... Ja, je voelde dat. Dat was zo een atmosfeer. Je voelde dat er iets in de lucht hing. Dat was een angstige periode...

(man : Mensen hadden geen rooskleurige toestand. Er was honger. Ze werden opgehitst door de Engelse radio...)

Werd er tijdens de oorlog al iets concreet ondernomen tegen de familie, tegen het gezin ?

Tijdens de oorlog hebben ze twee keer op ons huis met inkt gegooid. Dat zal waarschijnlijk van die anderen, van de Witten geweest zijn. Het was moeilijk te achterhalen wie dat gedaan had...Ja, dat was nog gevaarlijk en je kon moeilijk bewijzen van wie dat was.

(man : Er was een uitgangsverbod 's avonds...)

Dat was al op het laatste van de oorlog.

Is de hele familie moeten vluchten ?

Ja, met de hele familie en met uw familie en met allemaal rugzakken. Mijn moeder had voor iedereen een rugzak gemaakt. We moesten daar elk ons eigen ondergoed en alles in stoppen hé. Zo zijn we dan gevlucht, met elk onze rugzak. We konden niet zoveel meenemen hé.

Euh, we moesten in Roeselare de trein nemen en van daaruit naar Duitsland. En onderweg is de trein beschoten geweest. We hebben dan moeten vluchten uit de trein. Het was... Ik geloof dat we 3 dagen onderweg geweest zijn. (man) We hadden allemaal dikke benen van zo lang recht te zitten, zonder beweging te hebben.

(man : en als je aankwam in Fulda daar...)

In Fulda aangekomen, moesten we in een school slapen op de grond. Dan is er 's nachts een bombardement geweest en toen moesten we in de schuilkelder gaan...

Toen we buiten kwamen was Fulda helemaal plat. Onze vaders moesten helpen doden begraven. (man) Dat waren mensen van Fulda, Duitsers dus...

We zijn daar 1 week gebleven en daarna zijn we ondergebracht bij boeren. Iedereen werd apart bij een boer ondergebracht, mijn broers en zussen. Ik was alleen bij een boer. Mijn vader en mijn moeder waren samen met mijn jongste broer ook bij een boer. We zijn daar één jaar r gebleven. We zijn teruggekomen in mei '45.

Hoe was dat verblijf voor u ?

We hadden nog contact met andere mensen die ook gevlucht waren en met familie natuurlijk. We kwamen regelmatig nog eens samen, bij mijn ouders, tijdens het weekend.

⁴ Waar hij tussenkomt of onderbreekt, noteer ik tussen haakjes man en eventueel het onderwerp waarover hij praat.

Bij de boer moest ik een beetje helpen, vooral in het gezin. Het was een speciale ervaring. Je voelde toch dat dat niet normaal was: iedereen apart bij andere mensen. Toen waren we nog allemaal een beetje jong om dat goed te beseffen. Ik denk dat ik toen veertien jaar was.

Was de taal geen probleem?

De taal ? Als kind leer je al snel een taal. Duits lijkt een beetje op het Nederlands. En die boeren spraken ook een beetje plat Duits en dat leek op ons dialect (man) Na een jaar begin je dat gewoon te worden, wordt het weer verstaanbaar.

(man : Je had daar toch meer eten dan thuis.)

Ja, natuurlijk, qua onderkomen waren wij goed bij de boeren.

Waar verbleven jullie (bij de boeren) ?

De plaats waar die boeren woonden, was een 20 à 30 km van Fulda. Daar hebben we niet veel van oorlogsgeweld gemerkt.

Na ongeveer 1 jaar zijn jullie vertrokken?

Het was geen jaar hé ? (richt zich tot man) Het kan ook later geweest zijn. Het vertrek was voor de kermis. Misschien was het minder dan een jaar. Ik weet het niet zo goed. Ik was nog zo jong dat ik dat niet zo goed meer weet hé.

Wanneer en hoe werd er beslist om terug te keren naar huis ?

Ewel, er werd daar over gesproken. Sommigen zeiden : “De Witten gaan weerwraak nemen.” Een ander zei : “Ze gaan de spons erover vegen.” Er werd daarover gesproken. Mijn ouders en zijn ouders waren daarover bezig. En toen hebben ze toch beslist om terug te keren. (man). Er was toen een vergadering in de school in Duitsland om samen terug te komen met auto's, treinen of camions,...We zijn dan gestopt in Vizé, dat weet ik nog. Iedereen werd daar ondervraagd. Er waren lijsten met namen van verdachten. Er waren een paar mensen die opgepakt werden. Eigenaardig genoeg waren mijn en zijn vader niet opgepakt. (man : Ze stonden niet op de lijst.) Ze stonden niet op de lijst. Dat was raar!

Dan zijn we terug naar huis gekeerd, met de trein gestopt in Gent en van daaruit te voet. (man: de bedoeling was om terug in Izegem te geraken) In Deinze hebben we bij mensen geslapen. Plotseling waren er Deinze 2 mensen van Izegem die onze vaders herkenden. “Ah V. en V. !” (man : eerst waren ze vriendelijk) Eerst waren ze heel vriendelijk maar daarna hebben ze ander volk gaan verwittigen en politie. Plots werden onze vaders opgepakt en ze hebben dan slagen gekregen. Wij hebben dat niet gezien.

De volgende dag gingen we toen naar de gevangenis om te kijken wat er gebeurd was. Ze waren alle 2 geslagen. Ah ja, het was heel triestig. Onze vaders zijn daar gebleven en zijn daar niet meer uitgeraakt. (...man) Later werden ze overgebracht naar Kortrijk, de Vikings.

En wij, mijn moeder, mijn 2 zussen en broer, zijn verder gereisd met de trein naar Izegem. Wij, mijn oudste broer en ik, wilden een halte vroeger afstappen, in Rumbek. En mijn moeder met mijn ander zus en broer, met mijn kleine zus en kleine broertje zijn naar Izegem gegaan. Mijn moeder zei : “Ik heb niets misdaan. Ik ga naar Izegem. Wij hadden nog tegen haar gezegd : “Kom mee met ons. Laat ons eerst vroeger afstappen.” “Nee”, zei ze, “Ik heb niemand misdaan.” Ze is afgestapt in Izegem en daar stonden die vrouwen van politieke gevangenen. Ze hadden het nieuws vanuit Deinze al vernomen. Ze stonden haar op te wachten

en ze hebben haar geslagen, met schoenen en vanalles, van het station naar de markt. Ze heeft kunnen vluchten naar het stadhuis en daar werd ze opgesloten, samen met haar 2 kinderen...of nee een nonkel heeft de twee kinderen komen halen. Ze heeft daar de hele nacht gezeten, ter bescherming. Mijn nonkel heeft de dus 2 kinderen komen ophalen alsook mijn moeder. Later werden wij ook opgehaald door onze nonkel bij een boer in Rumbeke. Mijn moeder had dat dan verteld dat wij daar zaten bij die boer. En later werden wij dan ook geplaatst elk apart bij familie.

Wat was de reden waarom jullie een halte vroeger waren afgestapt?

We hadden niet anders gehoord : ze gaan dit en dat doen en werden bang gemaakt. (man : je hebt nu nog spijt) Nu nog hebben wij nog altijd spijt, mijn broer en ik - mijn broer woont nu in Canada, dat we niet zijn meegegaan. We waren toen 15 à 16 jaar, oud genoeg om ons moeder te beschermen en ons te verdedigen. Telkens als we nog eens tezamen komen zijn we daar mee bezig.

Moeder is nooit naar huis gekomen. Intussen woonden daar andere mensen. De inboedel was kapot geslagen. We hadden niks meer. Mijn moeder en ik zijn dan toen begonnen met naaien om geld te verdienen, om te overleven.

(man : Ze zaten toen allemaal, in de bak...)

Mijn vader en twee broers zaten in de bak. Dus wij deden niets anders dan naaien om te overleven en ook om pakjes te verzenden naar de 3 gevangenen. Ze zaten allemaal verspreid. Ik zeg het dikwijls hé : Ik heb alle gevangenschappen van België gedaan. We hebben ze regelmatig bezocht en pakjes meegegeven.

Wat gebeurde er toen met de kinderen na de oorlog ? Waar woonde u, uw broer, ... ?

Allemaal bij verschillende mensen hé : bij ooms en tantes, bij familie.

Ik bleef alleen bij mijn tante tot ik trouwde. Ah, nee, nee. Mijn tweede broer, W., kwam toen eerst vrij. Hij was eerst vrijgelaten.

(man : Maar dat was al '49 : uw moeder was dan al dood)

Ah ja, mijn moeder heeft dan niet lang meer geleefd. Ze heeft dan de kanker gekregen en is gestorven in '47. W. heeft toen voor een huis gezorgd en dan zijn we allemaal weer tezamen gekomen in het jaar '49. Dat was '49 ? (richt zich tot man, die bevestigt)

Dus heb ik ongeveer 4 jaar bij familie gewoond.

(man : Je moet hier ook nog vertellen van je stervende moeder)

Ah ja, als mijn moeder op sterven lag in '47. Mijn vader mocht komen kijken toen ze op sterven lag. Ze hebben hem toen gebracht, met de trein en van het station van Izegem tot bij die tante waar mijn moeder op sterven lag. Hij was geboeid en tussen twee agenten en voor héél Izegem naar mijn moeder gebracht. Dan is hij daar enkele uren mogen blijven. Toen ze aankwamen, zag ik mijn vader tussen 2 gendarmen. Ik was kwaad en ik sloeg die gendarmes op hun handen. Ik was zo kwaad en ze waren dan ook kwaad op mij omdat ik zo agressief was. Maar ja, je wist, je moeder ligt daar op sterven en je bent dan euh...En dan heeft mijn tante wijn en sigaren gegeven aan die gendarmen.

Na twee, drie uur moest mijn vader terug naar het station, weer tussen die 2 gendarmen. Die nacht is mijn moeder toen gestorven.

Mijn broers mochten niet komen naar mijn moeder, ook niet naar de begrafenis, mijn vader ook niet. Het was allemaal een heel triestige periode voor ons.

Hoe oud was u toen?

Ik was toen 15, mijn zus 10, W. 8 en H. 16. Hij was ook bij een andere nonkel. We waren allemaal apart.

Bent u eenzaam geweest?

Ik had wel een goede vriendin. Ik was dikwijls opgenomen in dat huisgezin, bij die vriendin. Mijn vriendin is dan met mijn broer getrouwd. Zo gaat dat hé. (man)
Tot in '49 zaten we zonder vader en moeder. Dan is mijn broer terug thuisgekomen. Hij heeft voor een huis gezorgd in Ingelmunster. Zo waren we allemaal weer tezamen.

Mocht hij misschien niet terug naar Izegem ?

Och, het was misschien omdat we dan geen huis vonden.(man : naar je eigen huis kon je niet)
In ons eigen huis konden we niet. Er woonden andere mensen. Ik weet niet of we misschien nog wel wilden terugkeren. (man)
Mijn broer had direct werk bij Vandemoortele. (man) Mijn oudste broer, W., had ook direct werk. Mijn twee broers werkten.

Mijn zus en ik : wij naaiden ook. We hadden ook een heel klein beetje inkomen. Wij naaiden voor een winkel.

Is jullie huis officieel overgegaan naar die andere mensen ?

Het huis bleef van ons, maar de inboedel was weg. We hebben dan later het huis verkocht.
(man: ze bedoelt : je kon geen aanspraak maken om daar te wonen...)
Och, ik weet niet... We hebben geen poging gedaan.

Was het sekwestering van toepassing ?

(man : Het sekwestering is enkel voor mensen die iets hebben, ik denk niet...)
Dat was meer voor handelaars, denk ik...
(man : voor de economische collaborateurs. Familie van ons, de B.'s, tot in de jaren '50 hebben ze onder het sekwestering gestaan, het waren economische activiteiten,...Dat is iets anders. Er zijn ook wel politiek veroordeelden die een boete gekregen hadden...)

Hebt u iets gezien van die huiszoekingen ?

Wij hebben dat niet meegemaakt, misschien een geluk dat we weg waren, want anders...

En wat i.v.m. de Burgertrouw ?

(man : We hebben allemaal onze burgerrechten verloren)

De vrouwen ook ?

Dat weet ik niet. We waren te klein. (man : zij waren te klein)

En uw moeder ?

Dat weet ik niet.

(man : Uw moeder was niet veroordeeld. Wij waren allemaal geen burger. Wij waren onwaardige Belgen. Daarom kijken we vandaag ook niet naar het huwelijk van Filip en Mathilde. (lacht))

Hoe kijkt u daarop terug ?

We hebben dat verwerkt hé. Ja, enkele jaren daarna had ik het moeilijk. Maar nu, na zoveel jaren.

(man : Maar als we er aan denken)

Ja, als we eraan denken.

Het ergste, ja...is dat ons moeder die gestorven is. En dat ze dat niet meer heeft kunnen meemaken dat we allemaal getrouwd zijn, kinderen kregen en dat we daarmee bezig zijn.

(man : We weten niet of de slagen de oorzaken daarvan zijn, ze is doodgegaan aan de kanker, 1 of 2 jaar later,...)

Er is een bepaalde wrok aanwezig ?

Wrok tegen bepaalde personen hebben wij niet. Van persoonlijke mensen hebben wij geen nadelen gekregen.

(man : Nee, nee. Ik heb zelfs vrienden die bij de weerstand waren tijdens de oorlog. Alleen maar wrok tegen het systeem, het Belgisch systeem : had België zijn plicht gedaan voor de oorlog dan was dat allemaal niet gebeurd...)

Heeft dat uw ideeën veranderd i.v.m. politiek ?

Nee, nee. Deze is alleszins niet veranderd.

(man : Zeker niet, we zijn nog gehard in onze overtuiging)

De Vlaamse gezindheid is gebleven. En misschien nog versterkt, ja.

(man : Moeilijk om dat nog aan jonge mensen duidelijk te maken)

Ondervond u steun bij mensen ? Waren er mensen bij wie u terecht kon na de oorlog ?

Ja, bij gelijkgezinden.

Nu nog altijd ?

(stilte) Van dat verleden spreken wij niet zoveel, enkel met mensen die gelijk gestemd waren.

(man : Ik denk dat R. dat nog altijd niet goed verwerkt heeft. Ze spreekt daar niet graag over...)

Bovendien, zijn we niet meer in Izegem gebleven. Zo dus,

(man : We hadden een aversie tegenover Izegem... 't is moeilijk om daar nog terug te keren. Ik zou daar niet willen terugkeren en R. ook niet...)

Heb u bewust gekozen om daar te vertrekken ?

(man : Nee, nee. Door omstandigheden waren we gedwongen om daar weg te gaan... we waren niet meer welkom...
Wat er gebeurd is, is gebeurd... mijn ouders zijn ook verjaagd, je gaat niet meer terug... 't Is overal hetzelfde in heel Vlaanderen, burgers zijn gesplitst in 2 kampen: nog altijd niet overwonnen...)

Wilt u daar nog iets aan toe voegen ?

(man : Eenvoudig, we zouden willen navolgers vinden die dezelfde idealen koesteren, alles doen wat ze kunnen,... Het ideaal : Vlaamse onafhankelijkheid politiek gezien dan wel...)

Het is allemaal daardoor begonnen. De oorzaak is dat we als Vlaming niet aanvaard zijn.

(man : De oorzaak is nog altijd niet verwezenlijkt, wij zijn de collaborateurs, maar het zijn de andere die collaborateurs zijn, met de Belgische macht tegen hun eigen volk...)

Bent u ook zo overtuigd daarvan ?

Ach, ja... Van mij ook, ja.

V.Y.

(...)

Mijn moeder heeft wel lang genaaid voor de winkel, ondergoed gemaakt. (legt uit welke winkel en waar) Als vader dan in de bak zat, dan kon ze niet anders. Maar we waren toen nog allemaal kinderen, zo... Ik ben dan gaan werken aan 16 jaar, voor het kindjesgeld.

(...)

Ik moest voor de kinderen zorgen. J. was dan geboren in '44. Zo, na de oorlog, heb ik meer J. opgekweekt dan moeder. Moeder zat altijd aan haar machine. Er moest geld binnenkomen want vader was niet thuis. En aan 16 jaar ben ik dan gaan werken voor het kindjesgeld. Ik kon dat dan krijgen. En zo ben ik moeten gaan werken hé.

Waren er tegen het einde van de oorlog en de nakende bevrijding al voortekens van de repressie ?

Ja, onze buur zijn zoon zat in Duitsland. Hij was naar huis gekomen tijdens het verlof. Ze zijn hem komen afhalen, tijdens de oorlog, maar dan op het laatste.

Ik wilde buiten kijken. Maar moeder wilde niet dat ik ging kijken. "We gaan al genoeg onze 'naam' hebben. Blijf maar in huis", zei ze. Achteraf hebben we van onze burens gehoord dat ze het ook op ons gemunt hadden. "Je moet niet denken dat het van daar kwam. Het kwam van elders." (legt uit hoe het zat met de verloven, moeilijk te volgen)

Maar anders, nee. Want er was niemand die bang was van ons in straat, anders.

Ze wezen jullie niet met de vinger ?

Nee, want de burens...

Pas na de bevrijding ?

Ja, maar niet van de burens, nee, niet van de burens. Langs geen kanten.

Herinner u zich de derde september ?

Ja, het was waarschijnlijk de zaterdag of de zondag. Het was verzeke de zondag. Ja, ja, dat weet ik nog. Want ons vader zat van achter. Hij durfde niet naar voren komen. Maar ze zijn niet komen plunderen, nee.

Ze zijn later wel ons vader komen halen. Maar niet op die dat, met de plunderingen. Ze mochten niet van de burens. Ze beschermden ons. Misschien was het wel gebeurd, hadden we de burens niet gehad.

Ja want aan de overkant, daar zijn ze wel geweest. En ze gingen dan naar ons komen maar ze mochten niet van de burens, nee.

Op die dag mochten we zeker niet buiten.

Hoe lang duurde die angst ?

Een dag of vier of acht dagen. Ik weet dat niet meer. Ik weet nog dat het aan de gang was, maar veel meer weet ik daar ook niet van.

Ons vader werd opgehaald. Het was zeker 14 dagen, drie weken later. Hij is 28 maanden weg geweest.

Was u thuis ?

(schudt van nee) Nee, niet dat ik weet. Ja, hij zat toen in het klein kasteeltje in de Kortrijksestraat.

Heeft hij daar lang gezeten ?

Van daar is hij naar Kortrijk gegaan, naar de Vikings en van daar naar Sint-Kruis. En dan naar Merksplas.

Mocht jullie hem bezoeken ?

Ja, we mochten hem gaan bezoeken. Maar ja, dat ging niet zoveel hé. We mochten pakjes meedoen en schrijven.

Werd het vanaf moeilijk voor uw moeder ?

Ja, want ze heeft dan een deel van haar achteruit (grond) moeten verkopen, tien meter waarschijnlijk. We moesten toch leven.

Vader werkte niet. Ik denk dat hij toch nog iets kreeg van zijn baas. Daar ben ik niet zo zeker van. Maar ja, kindjesgeld kregen ze ook al niet meer. Nee, gemakkelijk heeft ze het zeker niet gehad. Ze vroeg de melkboer iets en aan de kleermaker en mensen gelijk V. hadden dat toen ingezien.

We hebben veel kleren gedragen van tantes van Roeselare. Alles wat zij niet meer droegen, dat kwam dan naar ons. Dat hebben we wel gehad. Bijvoorbeeld toen J. zijn plechtige communie deed, is hij ook gekleed geweest door zijn meter.

Moeder naaide nu uit noodzaak. Vanaf 14 jaar moest ik stoppen met school. Op 16 jaar moest ik naar de fabriek gaan werken, tegen de zin van mijn vader. Maar ja, het kon niet anders.

Ik heb nog gaan 'dienen': kuisen en 6 maanden bij nonkel Marcel in Roeselare. Ik ben nog gaan werken bij iemand die toen in verwachting was. Daarna kon ik gaan werken in de schoenfabriek Werbrouck. Later ben ik thuis begonnen met stikken, dan bij Kimpes. Vader heeft daarvoor gezorgd. Ik heb eerst thuis gestikt en dan later in de fabriek.

Hoe zwaar was dat werk ?

Het stikken was in het begin niet zwaar. Je mocht nu en dan eens zingen. Maar op den duur werd de tijd opgepakt per minuut. Thuis werd veel gewerkt voor niet veel geld : garen moest ik zelf kopen, alsook de naalden. Je kreeg zoveel per stuk. Je had een serie, 1 of 2 , 1 bepaald model en dan moest je dat binnenbrengen. (...) Je moest ze zo gauw mogelijk binnen brengen. Want hoe meer je werkte, hoe meer je loon je kreeg.

In de fabriek heb ik ook moeten tijd oppakken. Pas vanaf je begint te stikken (...), wordt de tijd opgenomen tot je serie gedaan is. Ze rekenen dat uit en ze tekenen dat op. En de

thuisstikking krijgt dan zoveel per paar. Maar thuis worden kleine ongemakken niet meegerekend (...) Er komt wel zoveel % erbij maar dat is niet veel.

Het was nadeliger om thuis te werken. Ja, je moest veel meer werken voor je geld.(...) Toen ik thuis werkte, mijn zus R. ging dan dienden, dus stikte ik voor twee fabrieken. Op haar naam en op mijn naam.

Zo, ik moest dan nog maken dat het huis gekuist was. Moeder had ook haar werk.

Er zijn bij u thuis ook huiszoekingen geweest ?

Dat heb ik nog geweten, goed geweten. Het was voor de knechten (jongens), voor A. en J., om te weten waar ze zaten. Ze keken of we geen brieven hadden of zo. Maar alles wat ze anders nog vonden, namen ze ook mee.

De politie is ook gekomen, ook om te weten waar ze waren. Maar wij wisten dat niet. Het zou zodanig ver gaan dat we 's avonds de deuren niet meer durfden open te doen.

Duurde dat lang ?

Ja, nog wel een jaar. En ondervragingen en wanneer je het laatst geschreven had en wanneer je het laatst nieuws gehad hebt.

Ja, ik werd ook ondervraagd. Ik had de laatste brief geschreven.

Dat moet ook raar doen om ondervraagd te worden ?

Ja, ja,...En anders ook. Je voelt je minderwaardig.

Heb u nooit last gehad van vernederingen ?

Niet van de burens. Op dat vlak hebben we geluk gehad. En ik heb er dan geen last van gehad. Ik zeg het : ik was dan 14 jaar.

Mijn zuster werd verweten voor Duitse kop in Izegem, van de zuster dan nog. Ze zweeg niet. Ik was wel een babbelaar in school, maar niet op zo'n manier. Ze was veel levendiger. Ze liet zich niet doen, nee... Ik ga niet zeggen dat de anderen er ook niet van geweten hebben. Maar dat weet ik zo niet hoor.

Vrouwen raken hun werk kwijt door de repressie, heeft uw moeder hetzelfde werk kunnen behouden ?

Moeder is nooit haar werk kwijtgeraakt. Het was een heel goede stikster. Ze was thuis hé. Ze heeft altijd thuis gestikt. Ze is nooit naar de fabriek gegaan. Ze heeft nooit geen last gehad.

En het verlies van het bewijs van burgertrouw ?

Vader heeft dat verloren. Hij had toen een voogd. Hij moest zich dan gaan tonen. Het moet '47 geweest zijn toen hij vrijgekomen is. Dan die voogd dus tot dat hij zijn burgerrechten terug kreeg (over schoonbroer)

Moeder heeft haar burgerrechten niet verloren, enkel mijn vader.

Werd het sekwestering toegepast ?

Nee, nee 't Is nog altijd het hunne (bedoelt : ouderlijke huis) gebleven. J. heeft het gekocht. De verkoop heeft wel één jaar stil gelegen. Want het was niet officieel dat onze J. dood was, om te verdelen. We hebben wel moeten tekenen dat wanneer hij terug zou komen, we zijn deel terug zouden afstaan.

Jaren later hebben we een brief gekregen dat hij officieus dood verklaard werd. Maar dus niet officieel.

Strikt genomen kon/ kan hij nog terugkeren ?

Hij zou nog kunnen terugkeren. Maar ja, na zoveel jaren, hem kennende, nee.(...over sneeuw buiten)

Hebben jullie van mensen extra steun gekregen ?

Van het Sint-Maartensfonds waarschijnlijk, dat ze nog iets heeft gekregen, elk jaar of nu en dan. Dat is gelijk iets dat voorbij gegaan is. (...) Ik weet het niet zo goed.

Maar het is daardoor dat mijn moeder tegen J. gezegd heeft : "Je moet eens naar het Vlaams Huis gaan om mensen te bedanken." Zo is hij in de politiek geraakt. Anders was daar geen sprake meer van. Van politiek moesten wij niet meer weten.

Werden er dus vanuit het Vlaams Huis dingen georganiseerd voor de mensen die getroffen waren voor de repressie ?

Ik weet niet of het van daaruit voortkwam. 't Was het Sint-Maartensfonds. Maar ik weet niet van waar dat voortkwam. Maar ik had daar eigenlijk nog nooit van gehoord. Maar het is ook maar doordat ik dan bij het FVV (Federatie Vlaamse Vrouwengroepen) geweest ben, dat ik dat gehoord heb van iemand die daar in was.

Ik weet dat ze nu en dan een pakje kreeg om te helpen (...)

Anders weet ik het niet...

U zegt dat u zich niet meer van de politiek zou aantrekken ? Is dat uw reactie ?

Ja, ja. (overtuigd) Ik heb dat vroeger altijd gezegd : "Je moet je nooit van iets aantrekken." En ik ben er dan door onze J. toch weer...Want ik heb twee keer op de lijst gestaan.

Ja, ik heb een aversie tegenover politiek, door wat er gebeurd is en nog. Ik wilde met niets meer te maken hebben. Vlaams ben ik wel, dat wel. Maar dat wil daarom nog niet zeggen dat je je van iets moet aantrekken. Want wat we meemaakt hebben...

Dat Vlaamse wilt u niet in een groepering of partij meer tot uiting brengen ?

Nee. Ik geloof er wel in want iemand moet het doen. Maar om te zeggen zelf, nee.

Nee want ik vraag maar één ding, dat we dat nooit meer moeten meemaken...

(stilte)

Heb u nu nog een zekere wrok ?

Nee, nee. Dat is... Hoe zou ik dat uitleggen. Dat is moeilijk om dat uit te leggen. Dat is...Je kunt dat niet zeggen. Dat is een aversie die je daarvan hebt. Dat ik dat niet meer zou willen beleven, heel eenvoudig.

Wat vond u het ergste ?

Dat je nagezien wordt, dat ze zeggen dit en dat en dat je er niets kunt aan doen. Wie je ouders geweest zijn, daar kun je niets aan doen, en wat je broers gedaan hebben ook niet. Je had ook geen verweer. (huilt)

Is het ook dat minderwaardige dat u daarstraks aanhaalde, dat ze op u neerkijken ?

Ja, ja... (stilte) 't is gepasseerd....

Maar waarschijnlijk zal je het nooit vergeten ?

Ah, nee. Dat blijft. (snuif haar neus en vraagt of ik een beetje water moet hebben)

R. V.

(Dit interview werd samen afgenomen met I. L.⁵)

(...)

I.L. : We zijn dan na de oorlog, omdat ze ons niet wilden bij de Ciskes – we zeiden altijd de Ciskes - en bij de Socialisten wilden we niet gaan en we zijn dan bij de Liberale ziekenbond geweest.

R.V. : Die vroegen niets. Maar die andere wilden ons niet. Ja ze hebben ons uitgesloten vanwege de repressie.

En na de oorlog waren ze bij ons thuis verzekerd van de Volksverzekering hé, de DVV. En ze hebben jaren geen bericht gekregen om te betalen. Als mijn moeder naar de Gilde ging, zeiden ze daar dat ze geen lid was. Maar mijn moeders broer was inspecteur van de Volksverzekering en hij heeft dat laten onderzoeken. Dat was dan V. die dat hier deed en die had dat weggestopt. Dat zat ergens helemaal onderaan in een lade, helemaal verfrommeld. Zo dus, ze hoorden er niet meer bij. En indien het had gebrand bij ons thuis, dan konden we van niets of niemand trekken. Hij is daarvoor ontslagen geworden.

Waarvoor ?

Omdat hij dat verdoezeld had.

Waarom had hij dat verdoezeld ?

Wel, omdat we Zwartten waren, uit wraak, uit nijd. Je verstaat wel hé. Dat is jaren nadien gebeuren. Ik kan niet precies zeggen hoeveel jaren, alleszins drie jaren. (...) Het is niet dat wij een persoonlijke ruzie hadden met V. Nee, het is omdat we Zwartten waren. Hij wilde iemand treffen.

(...)

Merkte u al net voor de bevrijding, dat er iets gaande was ?

Ah ja, vanaf het moment dat ze geland zijn in Normandië, zijn de Duitsers voortdurend achteruit getrokken hé. En Roger zei al tijdens de oorlog tegen mij : “Den Duits verloren of gewonnen : na de oorlog vlieg ik in de bak.” Van de ene omdat ze zullen zeggen dat hij van Duitsers was en van de anderen dat hij niet Duits genoeg was. Zie je, in het NSJV was dat voortdurend een strijd met de DeVlag, van de Hitlerjeugd. Het NSJV wilde dat Vlaams houden en zij hebben dan de hele oorlog moeten vechten om NSJV te blijven, om Vlaams te blijven.

De voorspelling van Roger is uitgekomen. Hij is twee jaar in de bak gevlogen.

Merkte u al iets in het straatbeeld van Emelgem en Izegem ?

Ja, ja. Die van de tegenpartij kwamen al met grote zwier de straat op en sommigen haalden al een V uit. Ja, ja. Maar vanaf het moment dat ze iets zagen, stopten ze dat vlug weer weg. Versta je ? Maar ze probeerden ons al een beetje te tarten. Versta je ?

Wat gebeurde er met de bevrijding ?

⁵ Telkens wanneer I.L. aan het woord is, noteren we haar initialen voor de zin.

De derde september werd Izegem bevrijd. Het is toen dat mijn huis geplunderd werd hé.

Kunt u eens vertellen wat er u van die dag het meest is bijgebleven?

Ik was boodschappen gaan doen, en als ik thuiskwam waren ze aan het plunderen. En ik was met de velo en dat was een oude velo, waar er twee koppels banden op elkaar lagen – je kon geen banden krijgen hé tijdens de oorlog. Ik werd toen ik thuiskwam door 2 gasten van mijn velo getrokken, die tijdens de oorlog de hele tijd geblauwd hadden. Ze reden met chique ‘toeristjes’, chique velo’s en met leren laarzen tot aan hun knieën. En ze zeiden : “Je hebt vier jaar lang gereden, wij gaan nu eens rijden.”

En ik ben in de gang gegaan en moest daar over alles stappen die daar lag. In de keuken waren ze met de buffetkast aan het uithalen. Mijn moeder was bezig met konijn te stoven, maar mijn moeder en zus waren al langs achter weggelopen en ze hadden dat over de vloer gesmeten. En in de kelder stond er daar haring in de pekel en dat lag allemaal over de vloer. En ze kwamen van boven met vanalles en ze kwamen overall uit met vanalles. Plots hoorde ik een vrouw van boven naar beneden roepen : “Hé, lelijke dief ! Dat is mijn matras.”

En ik liep door naar vanachter en ze waren daar met twee bezig met de wasmachine die voor de deur geschoven stond, en ze konden niet door de deur. Ze schroefden dan maar de motor los. Ik liep door en toen ik op het einde van onze lochting kwam, hoorde ik ze zeggen : “R. loopt daar, we moeten nog haar jas hebben!” Mijn vader had de draad van de omheining aangespannen omdat er kinderen van over ’t land onze appels kwamen aftrekken. En ik spring daar over die prikkeldraad en ik heb mij dan lelijk gekwetst in mijn liezen. Ik was lelijk gekwetst hoor. Ik vluchtte weg, maar struikelde lelijk over een draad, maar ik ben toch kunnen vluchten naar buiten over het land, en gelukkig is niemand mij gevolgd.

Ik dacht dat mijn moeder bij mijn tante was, mijn twee zussen waren daar, maar mijn moeder was daar niet. Ze was achter mijn vader gegaan. Mijn vader moest alle ochtenden en alle avonden mijnheer Deidar helpen, die lam was verzorgen. Ze was naar daar getrokken. Ik ben dan ook daarheen geweest Maar ze was dan al weg.

Ik had de plunderaars horen zeggen : “We moeten nog naar Poorters (merkt op : de toenmalige oorlogsburgemeester van Izegem) en naar de dokter, Swynge douw. We zijn daar buit zeker.” Ik ben dan naar apotheker Poorters gegaan om dat te zeggen. Mijn moeder was daar. Ze was daar achter mij aan het zoeken.

We zijn dan eerst nog naar huis gegaan en ’s namiddags zijn we dan naar Dadizele gegaan, naar een nonkel van mijn moeder. We zijn daar een dag gebleven tot ’s anderendaags. Maar de zoon had daar met mensen gesproken, die hem zeiden : “We weten dat er zwarten in jullie huis zitten, en je kunt zien dat ze daar weg zijn Of we gaan bij jullie komen plunderen.” Ze waren dus bang. Dus zijn we weer naar huis gekomen. En dat allemaal te voet hé. Moeder en vader zijn hier dan een nacht of twee, drie geweest, en Lena en ik bij Maria een zuster, tot woensdag. Dan zijn we naar tante Esther gegaan. We zijn dan daar gebleven tot we weer in ons huis konden. Er waren burenen van ons, die niet geplunderd hadden – dat waren ook geen sympathisanten van ons, rechtschape mensen. Die hadden, na de plundering, ons deur ’s avonds toegenageld, zodat er niemand meer in kon. Die hadden daar voor gezorgd. Dankzij hen zij we weer in ons huis kunnen gaan.

Met de V-dagen kwamen er dan burenen zeggen dat we onder geen beding uit ons huis mochten gaan, voor niets. Want als we er uit zouden gaan, zijn er gereed om binnen te springen. Dat was in mei ‘45. We zijn dus niet weggegaan. Er is dan niets gebeurd.

Maar na de bevrijding, mijn zusje, Lena, was dan maar 7 jaar en ze ging ook naar school, naar den Avé. En zuster Mertilde, ik moet zeggen : het was een rosse, dreigde hele dagen dat de Zwartten naar de hel zouden gaan. Dat kind zat er al mee in. En elke avond moest zij en de D's, vanachter in de klas gaan staan van de zuster, en de kinderen mochten hen dan 5 minuten lang uitjouwen. Je kan denken wat voor een vernedering. In het begin waren ze er erg van gedaan, maar op de duur kon het hen niet meer zo veel schelen.

Lena was toen ook eens op de speelplaats, en er was een meisje die toen op haar spuwde, en zuster Martina stond daarmee te lachen en te grijnzen, en Lena zei : "Dat deed mij veel meer pijn van die zuster daar te zien lachen dan dat er op mij gespuwd werd."

Later heeft Lena, toen ze reeds in het zesde studiejaar zat zich nog gewroken op Zuster Martina door een emmer over haar hoofd te kieperen met het excuus dat haar emmer gekanteld was tijdens het wassen van de ramen. (lacht) Dan was haar wrok gelijk verdwenen.

Er woonde daar ook op de hoek van de straat een man die ook iedere keer op Lena spuwde toen ze er voorbij kwam. Ze had dus schrik om daar te passeren. Op een dag heeft vader hem op zijn plaats gezet en hij heeft het nooit meer gedaan. (...nog een voorbeeld, maar niet zo duidelijk)

Voor kinderen moet dat wel erg geweest zijn hé ?

Vaneigens pas zeven jaar, wat wist dat kind van zwart of van Duits. Dat is het lafste : dat ze zich wreken op zo een klein kind, bij de groten durfden ze het niet. Dat is het lafste.

En heeft dat dan nog lang geduurd die pesterijen?

Wel dat is dat wat gesust, en met de V dagen is dat weer een tijdje geweest Maar op de duur is dat opgehouden.

Was het later niet moeilijk om werk te vinden voor u ?

We gingen dan werk zoeken op de plaatsen, waar we wisten dat ze dan een beetje gelijkgezind waren. Versta je ?

Heeft u dan werk gevonden?

Ik heb dan gediend bij Madame Sintobin, haar zoon zat ook kort, van de borstelfabriek. Bij de oude madame van 't kerkhof heb ik dan een jaar gediend, tot ze naar Brugge gaan wonen is.

Denkt u dat het anders moeilijk zou zijn geweest om werk te vinden?

Ik weet het niet. Ik zou misschien niet graag bij andere mensen hebben gewerkt. Je weet niet wat ze je allemaal zouden kunnen doorsteken en alles wat je ging moeten doen en horen. Ik weet het niet of dat ging moeilijk zijn of niet.

Heeft u de indruk dat vrouwen geïsoleerd werden tijdens de straatrepressie?

Speciaal tegen vrouwen, ik denk het niet. Wij hebben daar zelf gelijk weinig van ondervonden. Of dat vrouwen op een ander manier werden behandeld of aangepakt dan de mannen?

I.L. : Je hebt er die hen haar werd afgesneden. Dat is ook nooit gebeurd hier. (ik onderbreek om incident in Roeselare aan te halen.)

Waren er ook vrouwen die mee gingen plunderen ?

Bah, ja dat waren nog de hevigste. En ook om te roepen naar u, de vrouwen waren nog de hevigste. Ik ben nog door een vrouw uitgescholden geweest voor Duitse hoer. En het was er juist één die heel de oorlog had aangepapt met Duitse soldaten en op de dag van de bevrijding met de Engelsen aanpapte. En ze heeft dan een kind gekocht en ze wist niet of het van de laatste Duits of van de eerste Engelsman was. Want ik heb het haar nog gezegd : “Je weet niet of je het Fritz moet noemen of Jimmy.” (laat een minachtend kuchje horen)

Zijn er geen huiszoekingen geweest ?

Nee.

Werkte u op het moment van de bevrijding ?

Ik werkte in de schoolkolonie van het kasteelke hier.

Bent u dan ook gebroodroofd geweest ?

Ah, ja de schoolkolonie bestond daarna niet meer. Al is 't dat dat iets was van 't Nationaal Werk voor 't Kinderwelzijn. Nee, het bestond niet meer.

En het bewijs van burgertrouw, bent u dat kwijtgeraakt ?

Dat ben ik nooit verloren. Mijn vader heeft nog zijn bewijs van burgertrouw verloren, maar heeft het rap teruggekregen. Ze konden hem niets ten laste leggen. Mijn vader deed niet aan politiek. Ze hebben wel opgepakt. Hij is dan naar Kortrijk moeten gaan met een advocaat, en hij heeft dat dan teruggekregen.

En uw moeder ?

Mijn moeder niet. Ah, ja mijn moeder is door de blauwen, de communisten een keer of twee gehaald geweest. Ze gingen ze in zo een kotje steken. Ze legden haar ten laste dat mijn moeder haar schuld was dat mijn broer naar het Oostfront gegaan is. Maar dat was absoluut niet waar.

Ze hebben haar dan opgepakt ?

Ja, maar ze protesteerde. Ze zei: “Als je me meedoet, moet je mijn dochter ook meenemen. Want ze kan hier niet alleen blijven. En dat was niet naar hun bureau, dat was bij de familie D'H., waar ze ook een politieke gevangene hadden hé. Dat waren ook hevige. Die meisjes daar, dat waren hevige, echte "rossen", dat waren zij die mijn moeder deden afhaken. En ze moest mee naar daar en ze zeiden dat ze daar een klein hondkotje hadden, waarin dat ze ze gingen stoppen.

Waren er daar nog anderen ook?

Nee, daar was niemand. Dat waren alleen zij. Ze hebben ze nooit mee gedaan naar de bureau of niet. Ze hebben ze eigenlijk niet afgehaald om kort te steken of het één of 't ander. Dat was gewoon omdat de D'H's haar eens zouden kunnen uitmaken. We konden daar ook niet passeren of ze moest roepen of tieren.

U zegt dat dat de Blauwen waren?

De communisten ja; van de Witten heeft ze nooit geen last gehad.

Die familie D'H. waren dan communisten ?

Ze hebben zich misschien daarbij aangesloten omdat ze zo hevig waren. Maar van overtuiging waren dat zeker geen communisten.

I.L. : Waarschijnlijk niet, ze waren verzeker van een katholieke partij.

Het waren kazzakkedraaiers ook.

Was het juist na de oorlog moeilijk om financieel rond te komen?

Als je werk had niet. Ze hebben het geld moeten binnendragen naar Gutt. Per man kon je 2000 frank krijgen in nieuw geld hé en het ander bleef vast staan. Maar ze hebben dat jaren later dan weer kunnen uitwisselen. De mensen zijn dat niet kwijt gespeeld. En de briefjes van 20 en van 50 en het klein geld was geldig, die moesten niet worden ingediend. Enkel vanaf de briefjes van 100. (wijdt daarover uit)

Had u het niet speciaal meer moeilijk dan de anderen ?

Wij niet nee. Ik ga eens zeggen : Men kon toen ook naar Vandemoortele voor een fles olie, en vader heeft er ook altijd gehad. Men kon toen ook bij de Carliers gaan achter 'poef'. Weet je wat dat is ? koolzand. En een buurvrouw zei dan tegen moeder : "Maar dat zal niet voor jullie zijn." Maar vader ging dan toch. En Carliers zei tegen hem : "Kom vanavond eens terug." De anderen zagen mijn vader dus weggaan zonder iets te krijgen. Maar 's avonds kreeg hij dan wel kolen.

Dat mocht dus niet gezien worden door de anderen ?

Ah nee hij, mocht hij dat gedaan hebben toen anderen dat zagen, ze zouden zijn kot afbreken. Ze hebben dat natuurlijk nooit aan iemand gezegd en ook niet aan die buurvrouw. Ze wisten wel dat ze dat moesten zwijgen.

U hebt dus geen speciale financiële problemen daardoor gekend ?

Nee, we hebben daar weinig van afgezien, alleen dat ze eens riepen of zo maar daar trokken we ons niets van aan. We vaagden daar ons gat aan. Dat deed geen zeer. Ik ben altijd met mijn hoofd recht geweest. Ik ben nooit voor iemand beschaamd geweest. Ik ben altijd rechtdoor geweest. Want ik was ervan overtuigd dat ik niets misdaan had. Wij hebben ook niemand pijn gedaan, we hebben niemand verklikt, we hebben niemand pijn gedaan.

Hoe kijkt u daar dan op terug op die periode? Vooral met betrekking tot die paar dingen die u dan wel meegemaakt hebt in de repressie?

We weten ook dat dat in de euforie van de bevrijding gebeurd is. Er zijn er vele van wie het hun spijt dat ze het gedaan hebben.

Dus kunt u bijna begrip opbrengen voor hun, achteraf?

Ik weet wel zeker dat ze bij ons thuis bij niemand gingen inkopen doen, van wie ze wisten dat ze geplunderd hadden. Ze zouden het dan nog liever in de Sarma van Kortrijk gaan kopen. Als ze

het niet bij gelijkgezinde mensen konden kopen, kochten ze het liever elders. Maar nooit bij mensen die geplunderd hadden of die riepen of zo, nooit. (voorbeeld van plunderaars van wie ze nooit iets kochten'

Die houding is dan gebleven?

Ja, we zouden die mensen nooit geen kwaad doen, maar we gingen ons geld ook niet aan hen gaan geven. We gunden ons geld enkel aan gelijkgezinde mensen.

Is dat zelfs nu nog?

Wel ja, we hebben ze niet nodig hé. We kunnen op andere plaatsen gaan.

(...)

Uw kinderen kennen ook al die verhalen ?

Ja wij hebben het aan hen verteld. Ze weten dat hun vader twee jaar heeft kort gezeten.

I.L. : Ik heb het altijd al gezegd, en nog : een kind kan niet boeten voor zijn ouders en een ouder kan niet boeten voor zijn kinderen. Ze hebben er niet naar gekeken hé. (voorbeeld van Vindevogel)

Bij mijn zus zijn er twee zonen die bij de rijkswacht zijn. Haar man zijn vader heeft ook opgesloten gezeten. Toen ze bij de rijkswacht gingen, hebben ze dat nog nagetrokken. Indien het hun vader zelf was geweest die opgesloten had gezeten, dan hadden ze niet bij de rijkswacht kunnen gaan. Dat was in '67.

I.L. : (vertelt over het verlies van het bewijs van goed gedrag en zeden : zie interview : I.L.)

En de bezoeken aan de gevangenis hoe zat het daarmee?

Ik ben daar toen nog mee geweest. Ik denk dat ik ook eerst een toelating nodig had van de burgemeester. (I.L. vertelt haar verhaal van bewijs van burgertrouw verder) Enkel de dichtste familieleden mochten gaan. En ik ben nog mee geweest met I., met een paspoort van hun zuster M. Ze zaten daar in 't Pandereitje tijdens die koude winter, zonder verwarming in die koude cel. Ze hebben daar veel koude gekregen. Ze zaten in een éénpersoonscel met vier mannen. (legt uit hoe ze moesten slapen en hun leven daar werd georganiseerd)

Ik ben toen op bezoek geweest in Brugge en in Kortrijk. (...)

Ze mochten twee keer in de maand ook 25 regels naar huis schrijven, en met een bewijs van de burgemeester mocht hij in de plaats van naar zijn ouders naar mij schrijven en ik naar hem.

(Vervolg van het interview op een ander tijdstip :)

Op een zeker ogenblik hebben ze hem naar Kortrijk gebracht. Hij had schrik dat ze hem toen gingen fusilleren. Ze kwamen naar hem om een papier te laten tekenen. Ze deden hem ook geloven dat het was om hem te fusilleren. Maar eigenlijk bleek dat het ging om zijn genade.

Ik was eens boodschappen gaan doen. Er riepen mensen naar mekaar : "Ze gaan L. fusilleren en we mogen allemaal gaan kijken !"

Hoe zijn ze dat dan te weten gekomen ?

Dat ging rap rond. En er moet maar juist iemand gezegd hebben. Ze hebben Jerome weer naar Kortrijk gebracht, het is misschien om te fusilleren. Een ander zal al vertellen dat het zo was hé.

Wanneer hebt u uw echtgenoot leren kennen ?

Dat was met kerstmis 43, tijdens het gezamenlijke kerstfeestje van DMS en NSJV.

Had hij een belangrijke rol in die vereniging ?

Hij was vendelleider. Hij was dus de leider voor groot Izegem en Ingelmunster.

Wat vond u van zijn ideeën ?

Daar werd weinig over gepraat. Ik wist natuurlijk wel dat hij ook heel Vlaamsgezind was. Ik weet nog dat hij zei : “Of de Duitsers nu de oorlog winnen of verliezen, na de oorlog vlieg ik in de bak. Van de Duitsers omdat hij niet Duits genoeg was en van de anderen omdat ze zegden dat hij voor de Duitsers was.”

De laatste twee jaar hebben ze immers bij de NSJV voortdurend moeten strijden om niet bij de Hitlerjugend ingelijfd te worden. Ze hebben daar echt moeten voor vechten om als Vlaamse beweging te blijven bestaan.

Was u dan niet bang toen hij zei dat hij na de oorlog de bak zou invliegen ?

Wel, het was afwachten. We waren jong, we wisten niet wat er zou gebeuren.

Hoe reageerde u toen hij was opgepakt?

Niet verwonderd. We hadden ons daaraan verwacht.

Dacht u toen dat zijn gevangenschap lang zou duren ?

We wisten toen niet wat denken. Op de straat riepen ze : “Ze gaan al de zwarten oppakken en op een trein zetten over de grens.” Er waren er ook die zeiden dat ze ze allemaal gingen fusilleren. Ik liet dat allemaal over mij gaan. Ze riepen dat met opzet.

Vragenlijst

1. Algemene identificatiegegevens

1.1. Identiteit van de geïnterviewde

Naam.....	Voornaam.....
Huidig adres	
Straat.....	Nummer.....
Gemeente.....	Postnummer.....
Geboorteplaats.....	-datum.....
Huidige hoofdberoep.....	
Naam van echtgeno(o)t(e)..... ⁶	Voornaam.....
Geboorteplaats.....	-datum.....
Indien overleden : overlijdensdatum.....	
Schoolopleiding.....	
Haar/zijn hoofdberoep.....	
Huwelijksdatum.....	
Aantal kinderen.....	
.....	
.....	
.....	

1.2. Identificatie m.b.t. het interview

1.2.1. Gezin

Naam vader.....	Voornaam.....
Geboorteplaats.....	-datum.....
Indien overleden : overlijdensdatum.....	
Schoolopleiding.....	
Respectievelijke hoofdberoepen.....	
Naam moeder.....	Voornaam.....
Geboorteplaats.....	-datum.....
Indien overleden : overlijdensdatum.....	
Schoolopleiding.....	
Respectievelijke hoofdberoepen.....	

⁶ Indien gehuwd met een andere man/vrouw : zelfde gegevens, eventueel datum van scheiding

Broers en zusters

Voornaam..... Geboortedatum..... Overlijdensdatum.....

Schoolopleiding..... Hoofdberoep.....

Huwelijksdatum.....

1.2.2. Godsdienstige en filosofische overtuiging

1.2.2.1. Midden

1. Vader : Beschouwde U hem als gelovig, kerkelijk, vrijzinnig, antiklerikaal, antigodsdienstig ?
2. Moeder : Idem.
3. Had U familieleden in religieuze dienst ? Wie en in welke familiale relatie (oom, broer, ...) Waar en in welke functie ? Kwamen er religieuzen aan huis ?

1.2.2.2. Geïnterviewde

4. Bent U gedoopt ? Hebt U uw Eerste en Plechtige Communie gedaan ? Bent U voor de kerk gehuwd ? (Geef telkens plaats en datum)
5. Was U gelovig ?
Ging U naar de kerk ? (Geef ook de frequentie aan)
Ging U te biechten? (Idem)
Nam u deel aan kerkelijke aangelegenheden ?
Uit overtuiging, onder druk, pro forma, tegen uw zin, ...?
6. Was U vrijzinnig ?
Sedert wanneer ? Waardoor ? Door wiens invloed ?
Kwam U openlijk voor die vrijzinnigheid uit of hield U die verborgen voor uw omgeving ?
7. Was U uitgesproken antiklerikaal ?

1.2.3. Politieke en ideologische overtuiging

1.2.3.1. Gezin

8. Vader : Voor welke politieke partij stemde hij ? Had hij een uitgesproken politieke overtuiging?
Was hij lid van een politieke partij ?
Had hij een functie in die partij ? Welke ?

Was hij lid van een politiek getinte vereniging ? (bv. De cultuurverenigingen, vakbonden, ziekenkassen, ...)
Had hij een functie in die verenigingen ? Welke ?
9. Moeder : Idem als boven . (Opgelet : stemrecht voor vrouwen pas vanaf 1949)

10. Echtgenote(s)/echtgeno(o)t(en) : Idem als boven
11. Welke kranten en tijdschriften werden er bij U thuis gelezen ?
12. Werd er thuis over politiek gepraat ?
 Door wie ? (ouders onderling, ouders en kinderen, ouders en kennissen, ...)
 Hoe dikwijls gebeurde dit ?
13. Kwamen er mensen aan huis die politiek actief waren op plaatselijk, regionaal of nationaal vlak ?
 Wie waren dat ?
14. Kwamen er mensen aan huis die politiek actief waren op plaatselijk regionaal of nationaal vlak ?
 Wie waren dat ?
15. Hoe stonden uw ouders en familieleden tegenover het Duitsland van toen ?

1.2.3.2. Geïnterviewde

15. Was U lid van een politieke partij ?
 Had U een functie in die partij ? Welke ?
 Waarom was U lid van die partij geworden ?
 Hadden bepaalde mensen U beïnvloed om toe te treden ? Wie ?
Werd U stem als vrouw gehoord ? Waren er nog andere vrouwen in die politieke partij geëngageerd ? Op welke manier ?
Bij wie vond U als vrouw steun in Uw politiek engagement ?
Wat was voor U het belangrijkste in de politiek ? Vond U dat de partij in dat opzet slaagde ?
- 15a. Woonde U de vergaderingen bij ?
 Nam U deel aan propagandameetings, Landdagen, betogingen, verkiezingsmeetings, ...?
 (Geef ook de frequentie aan : zeer geregeld, soms, bijna nooit, ...)
- 15b. Heeft U die partij later verlaten?
 Waarom ?
 Hebben bepaalde mensen u beïnvloed om dat te doen ? Wie?
- 16a. Hoe stond U tegenover de Katholieke Partij, BWP, Liberale Partij, Communistische Partij, VNV, REX, VERDINASO, Vlaamse Concentratie ?
- 16b. Hoe staat U tegenover CVP, SP, VLD, KP, VU, Vlaams Blok ?
17. Was U lid van andere politiek geëngageerde groepen ?
 (b.v. jeugdbewegingen, milities)
 Welke ?
 Had U een functie in deze organismen ? Welke ?

Hoe vaak woonde U de activiteiten bij ?
Heeft U ze later verlaten ? Waarom ?

18. Was U lid van een vakbond ?
Welke ?
Nam U deel aan stakingen ? Welke ? Waarom ?
19. Was U lid van een mutualiteit, cultuurverenigingen, kerkelijke of religieuze verenigingen, andere ?
Welke ?
Heeft U deze verenigingen later verlaten ? Waarom ?
20. Welke krant(en) las U ?
Welke andere periodieken ?
Welke boeken en geschriften hebben U politiek beïnvloed ?
21. Welke personen hebben u politiek beïnvloed ?
Op welke manier ?
Hoe kwam U in contact met hun ideeën ?
Had U persoonlijk contact met hen ?
22. Hoe stond U tegenover het Duitsland van toen ?
Hoe informeerde U zich hierover ?⁷

1.2.4. Schoolopleiding

23. In welke scholen volgde Uw opleiding ?
Welke diploma's behaalde U (Geef ook de datum)
24. Volgde U nog andere buitenschoolse opleidingen ?
25. Werd U door bepaalde leerkrachten beïnvloed ?
Door welke leerkrachten ?
In welke zin werd U beïnvloed ?

2. Uitbreken van W.O. II (en collaboratie)

2.1. Persoonlijk (eerste indrukken)

26. Hoe reageerde uw omgeving op het uitbreken van de oorlog ?
(vader, moeder, andere leden van de familie, echtgenoot/echtgenote, vrienden, ...)
Hoe reageerde U zelf daarop ?
27. Wat betekende de 18-daagse veldtocht voor U ?
Volgde U het verloop van deze tocht ?
Was U begaan met het lot van de soldaat ?

⁷ Deze vragen hebben alle betrekking op de periode voor, tijdens en na W.O. II. Tracht eventueel wijzigingen steeds zo nauwkeurig mogelijk te dateren.

28. *Wanneer had U echt gevoel dat de oorlog begonnen was ?*

2.2. Sociaal –economisch (overleven tijdens W.O.II)

29. *Wat hebt U gedaan tijdens de oorlog ?
Studeren ? Werken ?*

30. *Waren de dagdagelijkse bezigheden wezenlijk anders dan die van voor de oorlog ?
In welke mate beïnvloedde de oorlog de aard van de bezigheden ?*

31. *Welke waren de belangrijkste problemen waarmee U (en U familie) mee te kampen hadden tijdens de oorlog ?
Hoe werden die opgelost*

2.3. Cultureel

32. *Was U lid van een vereniging ?
Van welke vereniging was u lid ?*

33. *Was deze vereniging uitsluitend toegankelijk voor vrouwen ?
Wie waren de leidinggevende figuren (vrouw/man) ?
Hoeveel vrouwen (leden) telde de vereniging ?
Wat waren de voornaamste activiteiten ?*

34. *Nam U ook deel aan andere losstaande culturele activiteiten ?
Welke ? Door wie werden ze georganiseerd ?*

2.4. Politiek

35. *Hoe stond U toen in het algemeen tegenover de politieke situatie ?
Was U geïnteresseerd ?*

36. *Las U bepaalde kranten, tijdschriften, ...met de bedoeling om daar meer over te weten te komen ?*

37. *Waren er bepaalde personen die U hebben beïnvloed op vlak van politiek toen ?
In welke mate ?*

38. *Was U politiek geëngageerd tijdens de Tweede Wereldoorlog ?
Op welke manier ?
Bij welke organisatie ?
Wat was U motivatie ?*

39. *Waren vader, moeder, andere leden van de familie, echtgenoot/echtgenote betrokken bij politieke of andere collaboratie ?
Sinds wanneer ?*

Bij welke organismen ?
Kent U hun motivatie ?

3. Na de Tweede Wereldoorlog (repressie)

2.1. Persoonlijk (indrukken)

40. *Herinnert U zich voorvallen of gebeurtenissen net voor de bevrijding die reeds een voorbode waren van de wraakacties die in september '44 zouden escaleren ?
Hoe reageerde U daarop*
41. *Kunt U vertellen wat er gebeurde de dag van de bevrijding – of wanneer de bevolking althans de bevrijding begon te vieren ?
Wat gebeurde er precies ?
Hoe reageerde U ? Wat voelde U toen ?
Wat is U het meest bijgebleven ?
Kreeg U steun op dat moment ? Van wie ?*

2.2. Repressie in verschillende verschijningsvormen

42. *Straatrepressie :
Had U de indruk dat tijdens de straatrepressie de vrouwen geviseerd werden ?
Werden de vrouwen anders aangepakt dan de mannen ?
Hebt U weet van vrouwen die publiekelijk werden vernederd en ten schande werden gesteld ? Hoe gebeurde dit ?
Waren er ook vrouwen die aanspoorden om geweld te gebruiken tegen de zogenaamde zwarten ? Pleegden die vrouwen dan ook effectief geweld ?*
43. *Werd U opgepakt ?
Hebt U in een (internerings)kamp of gevangenis vastgezeten ?*
44. *Voor de personen die gearresteerd werden :*
- 44a. *In welk jaar werd U gearresteerd ?
Op welke wijze werd U behandeld bij Uw arrestatie ?
Door wie werd U gearresteerd ?
Waar moest U Uw gevangenisstraf en/of voorhechtenis uitzitten ?*
- 44b. *Hebt U een proces gekregen ?*
- 44c. *Door welke rechtbank werd U veroordeeld ?
Welke reden werd opgegeven ?
(Wat was volgens U de werkelijke reden ?)*
- 44d. *Hoeveel jaar kreeg U ?
Hoeveel jaar zat U effectief gevangen ?
Hoe werd U behandeld tijdens Uw gevangenschap ?*
- 44e. *Vroeg U eerherstel ?*

Hebt U eersherstel gekregen ?

45. *Huiszoekingen :*
Verrichte men huiszoekingen ? Hoe vaak ?
Welke was de reden van die huiszoekingen volgens de ‘onderzoekers’ ? Welke reden was het volgens U ?
46. Broodroof :
Bent U gebroodroofd ?
Door wie ?
47. Bewijs van burgertrouw :
Verloor U het bewijs van burgertrouw ?
Hebt U het bewijs van burgertrouw spontaan teruggekregen ?
Hebt U het bewijs van burgertrouw zelf moeten terugvragen ?
48. Moest U schadevergoeding betalen aan de Staat ?
49. Werden Uw goederen onder sekwestering geplaatst ? Hoelang ?
(Moest U speciale oorlogsbelasting betalen ?)
50. Hebt U Uw woonplaats moeten verlaten ?

2.3. Sociaal – economisch

51. *Hoe slaagde U (Uw familie) erin om te overleven ?
Verschilden de (beroeps)activiteiten van die van tijdens de oorlog ?*
52. *Ondervond U specifieke problemen in Uw werksituatie n.a.v. Uw oorlogsverleden ?*
53. *Kreeg je financiële hulp van personen of groeperingen ?*
54. Zijn er nu nog financiële gevolgen voor U ? (b.v. verminderd pensioen ?)
55. Hebben Uw kinderen moeilijkheden gehad ?

2.4. Cultureel

56. *Was U in die periode (vanaf 1944) nog lid van een bepaalde culturele vereniging ?
Welke vereniging ?*

2.5. Politiek

57. *Veranderden Uw politieke opvattingen na deze repressiegebeurtenissen ?
In welke zin ?*

2.6. Persoonlijk

58. *Hoe kijkt U vandaag terug op deze periode in Uw leven ?
Hoe hebt U dat alles verwerkt/ niet of moeilijk verwerkt ?*
59. *Welke boodschap zou U Uw nageslacht willen meegeven ?*

2.7. Opmerkingen

